

Nova radna mjesta i veća minimalna plata

Zdravstvo za sve

Porez na luksuz, kladionice i bankovne transakcije

Obračun sa korupcijom i organizovanim kriminalom

Izgradnja infrastrukture i energetskih objekata

Smanjiti nadležnosti kantonima

Objava potpunog registra boraca

Zadržati mlade u Bosni i Hercegovini

Veće penzije i stabilni PIO fondovi

Modernizirati i renovirati 100 škola godišnje

**Država se ne pravi sama,
za državu treba plan.**

Sadržaj

Plan za ekonomiju i zapošljavanje	6-27
Plan za pravosuđe i sigurnost	28-45
Plan za zdravstvo	46-55
Plan za obrazovanje	56-73
Reforma javne uprave	74-89
Plan za pravedno društvo	90-103
Plan za euroatlantske integracije i dijasporu	104-111
Plan za sport i kulturu	112-121
Plan za mlade	122-139
Plan za okoliš i turizam	140-155

“

Dragi prijatelji, ovaj dokument nije samo naš program.

Ovo je naša čvrsta riječ, da ćemo kada dobijemo podršku građana, svu svoju snagu uložiti u to da ovo što smo napisali pretvorimo u konkretna rješenja.

Da ono što smo rekli da moramo uraditi, zaista i uradimo.

Naš je plan promjena.

Stvarnost koju danas živimo, a velika većina građana BiH preživljava, neprihvatljiva je i želimo je mijenjati. Mijenjati je na bolje. Mijenjati je brzo. Promijeniti je radikalno. Ovako dalje ne može i ovako dalje ne ide.

Izbor je jasan. Ili ćemo u naredne četiri godine napraviti iskorak od osam godina ili ćemo se u naredne četiri godine sunovratiti desetke godina u prošlost. Mi u SDP-u smo odlučili, mi smo izabrali svoj put. Ali treba nam podrška i povjerenje da promijenimo BiH nabolje. Treba nam podrška što je moguće većeg broja građana BiH da zaista stvorimo zemlju za sve nas, po mjeri svih nas.

Da postavimo trasu puta ka društvu gdje ćemo svi biti jednaki. Državu gdje ćemo se dijeliti i ocjenjivati samo i isključivo u zavisnosti od kvaliteta i znanja kojeg

posjedujemo. Ovo je veliki cilj, ali na manje ne pristajemo. Ništa manje od ovoga jednostavno nije dovoljno, ni za SDP, ni za ljudе u BiH.

Protekle četiri godine vrijedno smo radili i mijenjali stanje i stvari u SDP-u BiH.

Mijenjali smo partiju. Pokušavali učiti na greškama koje smo pravili. Te naučene lekcije su veliki dobitak za sve nas u SDP-u. Svi se možemo ponositi demokratizacijom SDP-a, naročito uvođenjem sistema jedan član-jedan glas u izboru čelnika svih partijskih organizacija.

Da bi političke stranke mogle demokratizirati državu i društvo prvo moraju demokratizirati sebe. Mi smo uradili puno i siguran sam da će naš primjer morati slijediti i druge stranke, jer smo standarde postavili visoko. To ljudi vide, to ljudi prepoznaju i što je najvažnije to ljudi želete.

Istovremeno, mnogo smo slušali u protekle četiri godine.

Slušali smo šta nam govore naši članovi. Slušali smo šta nam govore naši građani. Slušali smo radnike, slušali smo penzionere, mlade, nezaposlene, privrednike, poljoprivrednike i domaćice.

Čuli smo mlade koji kažu da žele pravedno društvo i šansu da pokažu šta znaju, koji hoće budućnost u BiH. Čuli smo radnike koji traže veće plate i bolje uslove rada.

Čuli smo poslodavce koji hoće i znaju razvijati svoje firme i svoju državu, ali traže bolje uslove za poslovanje.

Čuli smo penzionere koji hoće veće penzije, bolju zdravstvenu zaštitu i dostojanstven život.

Čuli smo hiljade onih koji žive van BiH i hoće pomoći svoju domovinu, ali nemaju jasan put kako da to urade.

Čuli smo hiljade roditelja, braće, sestara kako traže bolja i pristupačnija obdaništa, škole, fakultete, domove zdravlja i bolnice.

Čuli smo sve njih kako traže pravedno društvo, društvo jednake šanse. Čuli smo ih kako traže progres, sigurnost i pravdu.

Zbog toga je stotine ljudi iz SDP-a, jednako toliko njih koji nisu članovi SDP-a, više od godinu vrijedno radilo i pripremalo odgovore na sve ono što smo čuli.

Ti odgovori, naš plan, naša vizija kako doći tamo gdje svi želimo jeste sadržano u našem programu kojeg smo nazvali **Plan 10**.

Ovdje su odgovori mladima koji hoće zemlju u kojoj će imati budućnost.

Radnici neka budu sigurni da je ovdje sadržan plan na osnovu kojeg ćemo ponuditi konkretna zakonska rješenja kako će doći do većih plata i boljih uslova za rad.

Poslodavci se mogu uvjeriti da samo provedba mjera koje smo planirali u Planu 10 njima osigurava bolje uslove za poslovanje, rasterećenje od prevelikih doprinosa i poreza.

Ovdje je i način kako osigurati zdravstvenu zaštitu svima u ovoj zemlji.

Zato, dragi prijatelji, ovaj dokument nije samo naš program. Ovo je naša čvrsta riječ, da ćemo kada dobijemo podršku građana, svu svoju snagu uložiti u to da ovo što smo napisali pretvorimo u konkretna rješenja. Da ono što smo rekli da moramo uraditi, zaista i uradimo.

Siguran sam da SDP ima snage i hrabrosti to uraditi. Pokazali smo da možemo ono što je najteže, a to je mijenjati sebe. Zato znam da možemo, znamo i hoćemo mijenjati našu Bosnu i Hercegovinu.

Ova zemlje jeste i biće jedna kuća za sve nas, po mjeri svih nas i na zadovoljstvo i radost svih nas.

Nermin Nikšić
PREDSJEDNIK SDP BIH

Plan za ekonomiju i zapošljavanje

Nova **radna mesta** i
veća minimalna plata

- ✓ Povećati minimalnu platu
- ✓ Smanjiti doprinose na rad
- ✓ Smanjenje nezaposlenosti i kontinuirani rast zaposlenosti
- ✓ Porez na luksuz
- ✓ Oporezivanje banaka i kladionica
- ✓ Smanjenje sive ekonomije
- ✓ Porezna reforma za poticanje investicija, proizvodnje i izvoza
- ✓ Pokretanje javnih radova u infrastrukturi, energetskom sektoru
- ✓ Ulaganja u namjenskoj industriji
- ✓ Revizija privatizacije
- ✓ Društveno odgovorna ekonomija

NAŠ PLAN

Svjedoci smo lošeg ekonomskog stanja u BiH koje se ogleda padom ekonomskih aktivnosti na svim poljima, te potpunim izostankom kapitalnih državnih projekata u infrastrukturu, energetiku i sve druge grane privrede.

Prema svima podacima i mjerenjima konkurentnosti i kvalitete poslovnog okruženja zauzimamo posljednje mjesto u Evropi i imamo tendenciju daljnjenog nazadovanja.

Zdrava i stručna radna snaga masovno odlazi iz naše zemlje, direktnih stranih investicija skoro da i nema, a dvije trećine budžeta se troše na administraciju i socijalna davanja.

Socijaldemokratska partija je okupila širok krug ljudi i eksperata iz različitih oblasti ekonomije koji su kreirali ekonomske politike, a služit će kao osnova za donošenje novih zakona i politika nakon izbora 2018.

U fokusu ekonomske politike SDP BiH će biti reforma poreskog i zdravstvenog sistema, te rasterećenje privrede od državnih nameta. SDP je sebi postavio primarne ciljeve kao što su osiguranje zdravstvene zaštite za sve građane BiH i pokretanje poreske reforme, koja bi značajno smanjila direktno oporezivanje rada povećanjem oporezivanja potrošnje i drugih poreza koji ne opterećuju privredu.

Prioritet nam je stvoriti pozitivno ekonomsko okruženje aktivnom ulogom države, koje će rezultirati pokretanjem javnih radova, otvaranjem novih radnih mesta, novom strategijom industrijalizacije i privlačenjem direktnih stranih investicija.

Socijalno pravedna poreska reforma

PORESKA REFORMA U FUNKCIJI INVESTICIJA I ZAPOŠLJAVANJA

ČINJENICE

- Neusklađen, kompleksan i neuređen porezni sistem
- Duge izmjene poreskih propisa
- Visoka poreska opterećenja
- Ne postojanje harmonizovane poreske politike
- Destimulativna poreska politika
- Visok procenat sive ekonomije
- Ne postojanje finansijske discipline

NAŠ PLAN

Poreska reforma je veoma značajan instrument koji stoji na raspolaganju vlasti pri vođenju i razvojne i socijalne politike, a koji zbog stalnog rasta javne potrošnje nije nikada adekvatno korišten. Naš plan je da u okviru porezne reforme, smanjenjem ukupnih poreznih opterećenja realnog sektora, a posebno direktnih poreza na rad, smanjimo sivu ekonomiju, te kreiramo uslove za rast zaposlenosti, plata, investicija, proizvodnje i izvoza.

Poreska reforma će pozitivno uticati i na javni sektor u dugoročnom periodu, jer će doći do rasta i veće stabilnosti javnih prihoda zbog rasta zaposlenosti (više javnih prihoda po osnovu oporezivanja plata novouposlenih) i rasta privatne potrošnje (veći prihodi od PDV-a).

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Poticanje konkurenčnosti privrede
- ✓ Socijalno pravedniji porezni sistem
- ✓ Stabilan, održiv i jednostavan porezni sistem
- ✓ Pojednostavljenje i pojednostavljenje porezne administracije
- ✓ Pružanje veće pravne sigurnosti
- ✓ Smanjenje poreznog opterećenja rada
- ✓ Povećanje oporezivanja luksusa
- ✓ Uvođenje poreza na transakcije finansijskih institucija
- ✓ Uvođenje poreza priredivačima igara na sreću na razliku uplate i isplate po stopi PDV-a
- ✓ Uvođenje poreza na nepokretnu imovinu
- ✓ Ukinjanje elemenata štetne porezne konkurenčije u međuentitetskim odnosima
- ✓ Ukinjanje nekonkurentnih poreznih rashoda
- ✓ Suzbijanje sive ekonomije

Revizija privatizacije!

PRIVATIZACIJA, REVIZIJA PRIVATIZACIJE I PASIVNI PODBILANS

ČINJENICE

Sistemska greška lomi se preko leđa običnog radnika

Obespravljeni radnici bez isplaćenih plata, plaćenih doprinosa, zdravstvenog osiguranja, bez uvezanog radnog staža i otpremnina

Imovina kompanija prodata u bescijenje novim vlasnicima

Neispunjavanje uslova iz ugovora o privatizaciji od strane novih vlasnika bez posljedica raskidanja ugovora i snošenja odgovornosti pred pravosuđem

NAŠ PLAN

Ključni aspekt rada jeste fokus na izradi Zakona o javnim dobrima koji bi trebalo donijeti na nivou BiH. Takvo zakonsko rješenje postoji u svim zemljama Evropske unije kao i ostalim razvijenim zemljama.

Zakon o privatizaciji, Zakon o Agenciji za privatizaciju, Zakon o početnom bilansu stanja preduzeća i banaka, Zakon o reviziji privatizacije trebaju biti značajno izmijenjeni.

Zakon o javnom dobru BiH mora se temeljiti na principima zaštite, očuvanja i unapređenja vrijednosti ključnih resursa i njihovom definiranju kao imovine koja se ni prema kojem pravnom osnovu ne može prenijeti kao vlasništvo na bilo koje pravno ili fizičko lice, pa tako ni u postupku privatizacije.

Novi zakon o privatizaciji treba temeljiti na principima transparentnosti, učinkovitosti, maksimizaciji vrijednosti ostvarene privatizacijom državnog kapitala, ekskluzivitetu zadržavanja radnih mjeseta, posebnom vrednovanju otvaranja novih radnih mjeseta u postupku privatizacije i vrednovanju osiguravanja novih tehnologija i tržišta u postupku privatizacije.

Zakon o Agenciji za privatizaciju korigovati u pravcu jačanja nadležnosti agencije za pasivni podbilans, te u skladu sa novim Zakonom o privatizaciji, jasnim metodologijama djelovanja u okviru procesa privatizacije.

Zakon o reviziji privatizacije trebalo bi preimenovati u Zakon o reviziji ugovora privatizacije. Kroz zakon neophodno bi bilo da se definiše koja privatizacija ide u reviziju.

Zakon o početnom bilansu stanja preduzeća i banaka treba dopuniti u aspektu zaštite nekretnina preduzeća i banaka u inostranstvu.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Kreirati Zakon o javnim dobrima
- ✓ Kreirati novi Zakon o privatizaciji
- ✓ Dopuniti i korigovati postojeći Zakon o Agenciji za privatizaciju
- ✓ Preimenovati i dopuniti postojeći Zakon o reviziji privatizacije
- ✓ Dopuniti postojeći Zakon o početnom bilansu stanja preduzeća i banaka
- ✓ Vraćanje imovine bh. kompanijama u inozemstvu

Energetski sektor nosilac razvoja zemlje

ENERGETIKA

ČINJENICE

- Smjernice energetskih politika nisu u skladu sa razvojnim pravcima u EU koja je odlučna za provođenje energetske tranzicije
- Akumulirani gubitak u rudnicima, koji su u sastavu holdinga EP BiH, se procjenjuje na 500-700 mil. KM;
- Godišnji gubitak u EP BiH (bez rudnika) veći je od 20 miliona KM
- Zaustavljene investicije koje je Vlada SDP-a pripremila u prošlom mandatu (Blok 7, HE Vranduk, VP Podveležje)

NAŠ PLAN

SDP BiH će energetske politike BiH usklađivati sa energetskim i klimatskim politikama EU (na osnovu kojih se u zemljama članicama provodi proces energetske tranzicije), prvenstveno transpozicijom pravne stečevine EU u skladu sa preuzetim i budućim obavezama unutar sporazuma o Energetskoj zajednici.

Stav SDP-a je da u procesu definisanja i realizacije energetskih politika treba da budu uključeni svi društveni akteri, a posebno stručna zajednica i predstavnici nevladinog sektora. SDP će posebno insistirati na nezavisnosti regulatornih tijela i operatora sistema, koji su zaduženi za provođenje akcionih planova, a podržava pristup da njihov rad bude baziran isključivo na stručnim kompetencijama i stavovima.

SDP će inicirati izrade/dopune strategija razvoja energetike BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH, koje će u realizaciji usvojene vizije i strateških prioriteta razvoja pored sigurnosnih, ekonomskih i okolinskih posebno uvažavati aspekt klimatskih promjena i socijalne aspekte energetske tranzicije. U skladu sa uobičajenom praksom EU, SDP će provođenje strategije u periodu 2020-2030 zasnovati na odgovarajućim planovima razvoja i operativnim akcionim planovima.

Insistirat će se na donošenju ključne nedostajuće legislative i regulative vezane za gradnju novih energetskih objekata i implementacija evropske regulative koja obezbjeđuje efikasno i transparentno ishođenje dozvola za njihovu gradnju. Posebno će se raditi na donošenju ključnih zakona iz ove oblasti koji već duže vremena čekaju na razmatranje u

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Efikasno i okolinski odgovorno korištenje energijskih resursa
- ✓ Pokretanje zaustavljenih investicija u Blok 7, HE Vranduk i VP Podveležje
- ✓ Sigurnost snabdijevanja i pristupačnost energije uz smanjenje energetskog siromaštva
- ✓ Unapređenje poslovnog upravljanja energetskim sektorom
- ✓ Razvoj tržišta električnom energijom i integracija u regionalno tržište
- ✓ Razvoj tržišta gasom i integracija u regionalno tržište
- ✓ Dekarbonizacija energetskog sektora
- ✓ Ulaganje u obnovljive izvore energije i odsumporavanje postojećih termoelektrana
- ✓ Pojačan rad rudarskih inspektora i sigurniji uslovi rada u rudnicima

**Savremena i ekološki prihvatljiva
drvna industrija**

DRVNA INDUSTRIJA

ČINJENICE

- Zakon o šumama u proceduri usvajanja;
- Više od 50 posto proizvoda od drveta koji se izvoze su sa minimalnom ili bez dodatne vrijednosti;
- Siva zona na nivou 50 posto;

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uzgoj, eksploataciju i preradu drveta proglašiti strateškom granom privrede u BiH
- ✓ Formirati neovisan Institut za šumarstvo i drvnu industriju
- ✓ Povezati šumarstvo i drvnu industriju
- ✓ Saradnja i povezivanje drvne industrije sa obrazovnim institucijama
- ✓ Unapređenje korištenja drvnih sortimenata niže vrijednosti
- ✓ Povećanje izvoza finalnog proizvoda u drvnoj industriji

NAŠ PLAN

Drvna industrija je važan segment privrede BiH. Svoj razvoj zasniva na korištenju domaćih prirodnih resursa i tradicionalno je izvozno orijentirana.

Najznačajniji parametri njenog značaja za ekonomiju BiH ogledaju se u domaćoj sirovini koja je raspodijeljena na čitavom prostoru BiH, pa pored ekonomskog ima i veliki lokalni, odnosno regionalni i socijalni značaj.

Drvna industrija BiH ima višegodišnju tradiciju i najstarija je industrijska grana u BiH. Ekološki je prihvatljiva privredna grana koja bilježi visok suficit. U 2016. godini vrijednost izvoza iznosila je 1.188.865.000,00 KM, dok je uvoz iznosio 329.336.000,00 KM. Indeks rasta izvoza 2016/2015 iznosio je 112,1.

Prema procjeni VTK, trenutno u BiH ima 1.425 preduzeća drvne industrije, a sektor šumarstva i drvne industrije u BiH upošljava oko 30.000 radnika.

Nesumnjivo je da su do sada ostvareni rezultati u sektoru drvne industrije dobrim dijelom posljedica njezinih komparativnih prednosti (velik udio domaćih sirovina, relativno niska ulaganja, itd). Međutim, one nisu dovoljne za daljnji razvoj, te otuda potreba za poticanje njenih konkurenckih i izvoznih sposobnosti, koje u budućnosti trebaju biti orijentirane ka većoj finalizaciji.

Poticanje konkurenckih i izvoznih sposobnosti u sektoru drvne industrije koje u budućnosti moraju biti orijentirane ka većoj finalizaciji.

Usvajanjem Zakona o šumama i podzakonskim aktima, obezbijediti da prioritetnu eksplotaciju sirovine imaju finalisti, odnosno izvoznici.

Obezbijedit ćemo sve preuvjetne za uspostavljanje kvalitetne i kontinuirane saradnje i povezivanja drvne industrije sa obrazovnim institucijama.

Nadalje, radit ćemo na stvarnoj povezanosti šumarstva i drvne industrije, te na unapređenju korištenja drvnih sortimenata niže vrijednosti.

NAMJENSKA INDUSTRIJA

ČINJENICE

- Aktuelno obezvrjeđivanje imovine
- Neefikasno upravljanje koje generiše gubitke

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Donijeti novi Zakon o upravljanju državnim kapitalom u privrednim društvima sa učešćem državnog kapitala
- ✓ Kodifikacija proizvoda po NATO standardima
- ✓ Razvoj naučno-istraživačkog rada u namjenskoj industriji
- ✓ Povećanje izvoza i otvaranje novih tržišta
- ✓ Razvoj novih, sofisticiranih proizvoda

Snažna namjenska
industrija

NAŠ PLAN

Zbog postojećeg stanja u privrednim društvima namjenske industrije u BiH neophodno je poslovno restrukturiranje i modernizovanje u funkciji povećanja poslovne efikasnosti. Ovim bi se spriječilo dalje obezvrijđivanje i uništanje tih društava. postojeći sistem upravljanja je neefikasan zbog čega se u nekim društvima stvaraju i stalno uvećavaju gubici. Osnovni cilj je preživljavanje, odnosno rast u uslovima borbe sa konkurenjom. Važeći zakoni ne dozvoljavaju tranziciju vlasničke strukture u dijelu većinskog vlasništva države. Privredna društva u privatnom vlasništvu se nadziru od članova upravnih organa i dioničara pa je korištenje resursa efikasnije.

Naš plan je predložiti mjere za realizaciju ciljeva za namjensku industriju BiH u skladu sa načelima SDP-a, dosadašnjim politikama i ciljevima kao i aktuelnoj ekonomskoj situaciji i trendovima u BiH.

Poslovno restrukturirati i modernizovati privredna društva namjenske industrije, po potrebi, i to: organizacijski, finansijski i upravljački;

Sanirati unutrašnji dug privrednih društava iz namjenske proizvodnje kroz dokapitalizaciju (Vlada i privatni dioničari);

Poticati privredna društva iz namjenske industrije da pokrenu proces kodifikacije proizvoda po NATO-standardima;

Poticati privredna društva iz namjenske industrije da povećaju izdvajanja za naučno-istraživački rad i obrazovanje potrebnih kadrova;

Poticati privredna društva iz namjenske proizvodnje da sa kooperantima obezbijede uslove za povećanje proizvodnje, izvoza, supstituciju uvoza i zaposlenost stručnih kadrova.

**po NATO
standardima**

Bankarski sektor u službi razvoja privrede

BANKARSTVO

ČINJENICE

- Od ukupnog broja banaka u Bosni i Hercegovini, 70 posto tržišta kontrolišu velike banke
- Usporen rast kreditne aktive prisutan više od pet godina, direktno utiče na siromašan rast BDP
- Konstantno opadanje tržišnog učešća i uticaja domaćih i državnih banaka
- Prisutan je povećan rast kratkoročnih kredita privredi i potrošačkih kredita stanovništvu u ukupnoj aktivi banaka

KLJUČNI PROJEKTI

- Proces digitalizacije/kreiranja jedinstvene baze podataka**
- Državne banke: Redefinisanje uloge Razvojne banke i jačanje Union banke**
- Kreiranje kreditno-garantnih fondova: stambeni, poticaj privredi, poljoprivredi i drugim strateškim granama**

NAŠ PLAN

Za svaku nacionalnu ekonomiju, a posebno zemlje u tranziciji, bankarski sektor predstavlja okosnicu razvoja privrede. Stanje tržišta povezano je i sa ciljevima i aktivnostima banaka, koje na našem tržištu uglavnom provode politike matičnih kompanija i koje se ne stavljuju u službu razvoja privrede. Našim tržištem dominiraju velike međunarodne bankarske grupacije dok je uloga domaćih kao i državnih banaka svedena na minimum. Nedostatak banaka srednje veličine, kao i uloge državnih banaka odražava se na nedostatak podrške i ponude banaka u kreditiranju malih i srednjih preduzeća, namjenske industrije, kao i strateških grana (poljoprivreda, turizam, infrastruktura).

Bankarski sektor nije u službi razvoja privrede i kroz kreditne aktivnosti banaka posljednjih godina je primjetno povećan udio nenamjenskih i kratkoročnih kredita koji nemaju karakter poticaja privrednom razvoju. Banke se fokusiraju na kratkoročno kreditiranje likvidnosti kao i vrijednosnih papira entitetskih vlada, što svakako ne doprinosi privrednom rastu. Konstantnim slabljenjem domaćih banaka isključuje se mogućnost provedbe mjera i specifičnih razvojnih programa unutar BiH. Takvo stanje nije povoljno i sa aspekta mogućnosti dugoročnog planiranja i provedbe mjera makroekonomske politike i upravljanja bankarskim sistemom.

Zalažemo se za određivanja politike kojima bi se podržalo djelovanje komercijalnih banaka u oblastima koje su od strateškog značaja za ekonomiju u cilju privrednog rasta i zapošljavanja. Uz naglašavanje potrebe strateškog i planskog pristupa, moguće je izdvojiti mjere koje mogu dati brže efekte na dostupnost, cijenu i kvalitetu bankarskih usluga za privredu i stanovništvo. Izmjena zakonskih propisa prouzročila bi povećanje efikasnosti procesa u koje su uključene banke i različite institucije imalo bi dugoročne i značajne efekte na dostupnost, brzinu i cijenu bankarskih usluga za privredu i stanovništvo.

Sredstva kojima raspolažu državne institucije, ministarstva i fondacije trebaju se iskoristiti za formiranje kreditnih linija i garantnih fondova po strateškim oblastima, a kojima bi upravljale razvojne banke ili namjenske fondacije. Razvoj novih principa upravljanja državnim kapitalom, definisanje strateških grana i planova, podrška aktivnostima komercijalnih banaka, imali bi efekte na privredni rast i zapošljavanje. Kretati se ka ujednačavanju propisa u RS i FBiH, te dugoročno ka osnivanju zajedničkog kontrolnog mehanizma u vidu Agencije za bankarstvo na nivou BiH.

- 🕒 **Usaglašavanje/harmonizacija zakonskih rješenja**
- 🕒 **Implementacija međunarodnih bankarskih standarda prilagođena tržištu i bankama**

Razvoj saobraćajnog sistema Bosne i Hercegovine

SAOBRĂAJNA INFRASTRUKTURA ČINJENICE

- U Bosni i Hercegovini se nalazi veliki broj magistralnih i regionalnih cesta koje zahtijevaju značajne intervencije
- Crne tačke na cestovnoj mreži, loša geometrija, gusta izgrađenost duž trase koja ne omogućava odgovarajuću rekonstrukciju (obilaznice), uska grla u većim gradovima
- Spora dinamika izgradnje autocesta
- Veliki dio željezničkih pruga zahtijevaju rekonstrukciju, veliki broj jednokolosječnih pruga, neelektrificirani dijelovi mreže infrastrukture željezničkog transporta
- Mali udio željezničkog vida transporta u cijekupnom transportnom sistemu Bosne i Hercegovine
- Od 27 zvanično registriranih aerodroma u Bosni i Hercegovini, samo su četiri od njih (Sarajevo, Banja Luka, Mostar i Tuzla) registrirana za međunarodni saobraćaj. Navedeni aerodromi zahtijevaju proširenje kapaciteta.
- Udio vodenog transporta u cijekupnom transportu Bosne i Hercegovine je ispod jedan posto
- Zapušteni riječni plovni putevi, ne postojanje tehnološki moderne flote (tegljenje umjesto potiskivanja), tehnička i tehnološka zastarjelost, devastirane luke i nedostatak brodogradilišta s navozom.

NAŠ PLAN

Mi u SDP smatramo da je saobraćajna infrastruktura temelj za poboljšanje životnog standarda u našoj državi, te je stoga neophodno posvetiti se razvoju transportnog sistema i svih vidova saobraćaja u BiH. U cestovnom prometu najveći prioritet je ubrzanje izgradnje autoputa na koridoru Vc, modernizacija magistralnih i regionalnih cesta, te ubrzati izgradnju prekograničnog mosta Svilaj na rijeci Savi (Koridor Vc) i mosta u Gradiški (Veza sa Koridorom X).

U oblasti željezničke infrastrukture uraditi rekonstrukciju šina s ciljem povećanja dozvoljene brzine i sigurnosnih nivoa na mreži kako bi se postigli EN standardi, TSI i UIC standardi brzine. Potrebno je i unapređenje kapaciteta utovara i istovara na teretnim terminalima, koje je neophodno radi osiguranja značajnog domaćeg i međunarodnog intermodalnog prometa.

Nastavak elektrifikacije na cijeloj mreži kroz srednjoročni i dugoročni period s fokusom na linije Brčko – Tuzla i Doboј – Zvornik.

Za oblast zračnog transporta najvažniji projekti su rekonstrukcija i proširenje kapaciteta postojećih terminala Sarajevo, Mostar, Tuzla i Banja Luka. Nužno je i ubrzavanje procesa i ispunjavanje normi vezanih za preuzimanje letova unutar gornjeg sloja neba. Vodeni transport zahtijeva reviziju plovnih puteva i infrastrukture, investicije u razvoj luka na Savi, te pripreme u smjeru izgradnje luke u Neumu.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Ubrzati izgradnju Autocese A1 na Koridoru Vc**
- ✓ **Bosna i Hercegovina mora insistirati na prolazak Jadransko-jonske autoceste kroz južni dio Bosne i Hercegovine**
- ✓ **Rekonstruisati i obnoviti postojeće magistralne i regionalne puteve**
- ✓ **Riješiti probleme uskih grla u većim gradovima**
- ✓ **Mapiranje crnih tački i rekonstrukcija istih**
- ✓ **Usklađivanje zakona i pratećih pravilnika na međuentitetskom i međukantonalm nivou**
- ✓ **Izrada nove, realnije i konkretnije Okvirne strategije razvoja saobraćaja u Bosni i Hercegovini**
- ✓ **Revizija dinamike realizacije postojeće Okvirne transportne strategije 2015.-2030.**
- ✓ **Donošenje novog Zakona o bezbjednosti saobraćaja u BiH (ZOBS)**

**Pošten posao, uvažavanje prava,
dostojanstveni uslovi i pristojne plate**

ODGOVORNA EKONOMIJA PO MJERI RADNIKA

ČINJENICE

- U Bosni i Hercegovini vlada masovna nezaposlenost s globalno najvećom stopom nezaposlenosti među mladima od 56 posto
- Rad na crno i neplaćanje doprinosa su sveprisutna praksa
- Više od polovine radno sposobnog stanovništva nije aktivno na formalnom tržištu rada
- Alarmantno niska stopa ekonomske aktivnosti žena
- Dugoročna nezaposlenost brojnih radnika, naročito iznad 50 godina
- Velika nezaposlenost među osobama s invaliditetom
- Nezaštićenost i nesigurnost radnika u poljoprivredi, malih proizvođača i obrtnika
- Česti slučajevi krađe plata kroz uskraćivanje toplih obroka, naknada za prevoz i drugih prava

NAŠ PLAN

Od oko 600.000 formalno zaposlenih radnika u našoj zemlji, njih 25 posto živi u radničkom siromaštvu. Pored njih čak 1,4 miliona građana spada u rezervnu armiju rada što uključuje nezaposlene radnike, neplaćene pomažuće članove porodice i ekonomski neaktivne radnike, te neformalne radnike u maloj poljoprivredi, radnike na crno, domaćice, itd. Većina ovih radnica i radnika živi u siromaštvu i na rubu egzistencije. Položaj i interesi navedenih pripadnika radničke klase, te bivših radnika u penziji i budućih radnika na školovanju je polazište ekonomske politike i političkog promišljanja i djelovanja SDP BiH.

Ostvarenje boljeg radničkog materijalnog standarda koji odgovara aktuelnim cijenama i troškovima svih potrepština, kako bismo omogućili dostojanstven život radnika, radnica i njihovih porodica.

Vidljivo poboljšanje društvenog položaja radnika, te uravnoteženje između rada i kapitala kako bi radnici postali subjekt moći i kao takvi mogli uticati na društvena zbivanja u BiH. Osigurati da radnici kroz razgovor, pregovor i dogovor putem sindikalnog udruživanja i djelovanja, te drugih vidova ekonomske demokratije ravnopravno učestvuju u kreiranju boljeg društva.

Boriti se protiv rodnih razlika, ekonomskog siromašta i ovisnosti radnika. Štititi javna dobra države BiH u interesu radničke klase, te u fokus ekspanzivnog ekonomskog reformskog programa kao osnovni cilj staviti borbu protiv nezaposlenosti i borbu za bolje uslove rada.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Povećanje minimalne i prosječne plate, te suzbijanje krađe plata**
- ✓ **Smanjenje broja nezaposlenih**
- ✓ **Osigurati poštivanje osmosatnog radnog vremena i slobodnih dana odmora**
- ✓ **Plansko suzbijanje rada na crno, neuplaćivanja doprinosa i neplaćenog prekovremenog rada**
- ✓ **Razviti koncept društvenog poduzetništva i radničkog upravljanja firmama**
- ✓ **Programi za veću zaposlenost mladih, žena i dugoročno nezaposlenih**
- ✓ **Inkluzija radnika s invaliditetom u tržište rada**
Sistemsko rješenje za radnike bez uvezanog radnog staža
- ✓ **Bolja zaštita na radu i uslovi rada**

Planski razvoj strateški važnog sektora

POLJOPRIVREDA

ČINJENICE

- Na nivou države ne postoji Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja koje bi reguliralo rad cijelokupnog sektora u državi
- Ne postoji sistem koji omogućava pravovremeno i svršishodno usmjeravanje te jasno praćenje sredstava na nivoima entiteta, kantona i opština
- Poljoprivredni posjedi su neracionalno malih površina, u prosjeku ispod tri hektara, dok je prosjek u zemljama EU iznad 14 hektara
- Nepovoljna struktura proizvodnje, pa se ne vrše dovoljna ulaganja u proizvodnju onih proizvoda za koje postoje najveći potencijali
- Ne postojanje adekvatnog sistema otkupa ili skladištenja
- Država je u deficitu i sa skladištima i rashladnim kapacitetima. To se naročito negativno odražava na otkupne cijene koje variraju, a proizvođači nisu zaštićeni
- Nedovoljna i zastarjela poljoprivredna mehanizacija

NAŠ PLAN

Rješenja u segmentu poljoprivrede svakako trebaju biti okrenut prema integraciji u brojne međunarodne zajednice, uz prethodnu prilagodbu zakonsko-institucionalnih segmenata sektora, koji moraju obezbijediti uslove za poštivanje trenutno važećih kriterija EU za ovaj Sektor. SDP BiH kao partija koja je svjesna značaja ovog sektora u budućnosti neće dozvoljavati ostalim učesnicima u vlasti da i dalje nebrigom i nesposobnošću uništavaju prirodne resurse. Poljoprivreda je posebno značajna jer u vremenu krize i izazova sa kojima se država suočava ima sposobnost da uz ograničena, ali planska i svršishodna ulaganja, stabilizira i poboljša nivo svoje proizvodnje te stabilizuje privrednu i ekonomiju države.

Neophodan je razvoj jedinstvenog i centralizovanog informacionog sistema, koji će unaprijediti postojeće sisteme za sakupljanje podataka, omogućiti analizu i razvoj komplementarnih sistema, koji će imati za cilj centralizovano praćenja stanja usjeva, obezbjeđivanje kvalitete proizvodnje, te obezbijediti relevantnu osnovu za planiranje razvoja i donošenje strateških odluka. Potrebno je razviti adekvatnije informacione sisteme i registre, te olakšati proces registriranja poljoprivrednih gazdinstava. Nužno je i sprovesti neophodnu edukaciju proizvodača, kako po pitanju educiranosti o konkretnim sortama i kulturama koje proizvode, tako i o načinu podizanja i održavanja nužne razine kvalitete.

Strategija poljoprivrednog sektora i ruralnog razvoja mora da ponudi adekvatna i provodiva rješenja upravo na državnom, a potom i entitetskom nivou te da kroz niz predloženih mjera počne sanirati pobrojane nedostatke, a sektor počne vraćati na poziciju koju on, po svojim za sada neiskorištenim kapacitetima, zaslužuje.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Potpunija iskorištenost prirodnih resursa i masovnija poljoprivredna proizvodnja uz čvršću vezu sa produktivnjom prehrambenom industrijom**
- ✓ **Regulisanje stabilnijeg tržišnog lanca, te povećanje izvoza poljoprivrednih proizvoda kroz podizanje konkurentnosti**
- ✓ **Modernizacija sektora kroz efikasniji transfer znanja i tehničko-tehnološki napredak**
- ✓ **Efikasniji sistem finansiranja sektora uz značajnije poticanje ruralnog razvoja**
- ✓ **Institucionalne reforme i usklađenost zakonskih propisa u skladu sa zahtjevima i potrebama EU integracija**

Savremena i inovativna privreda

KONKURENTNOST I INOVACIJE

ČINJENICE

- Najlošije rangirani su faktori koji se odnose na državnu politiku i državnu – javnu potrošnju te cijelokupni pravno-regulativni okvir, posebno onaj vezan za rješavanje sporova, zaštitu vlasništva i intelektualne svojine
- BiH je loše rangirana po svim stavkama koje se odnose na infrastrukturu
- Kreditni rejting zemlje je najlošije ocijenjen u makroekonomskom okruženju
- BiH se suočava sa problemima nedostatka obučene i produktivne radne snage, kao i sposobnosti zadržavanja obučenih i školovanih kadrova
- Niska ocjena za transfer tehnologije i direktnе strane investicije
- BiH već godinama ima najmanje ocjene iz zadnja dva stuba konkurenčnosti koji se odnose na poslovnu sofisticiranost i inovativnost zemlje

Stanje u Bosni i Hercegovini, u pogledu konkurentnosti i inovacija, u odnosu na zemlje u regiji, nije na zavidnom nivou te uveliko zaostaje. Po zadnjim istraživanjima Bosna i Hercegovina zaostaje u konkurentnosti i inovacijama, od 130 zemalja koje su se našle na listi BiH zauzima 107. mjesto sa ocjenom 3,87, dok na listi za inovacije za 2017. godinu nalazi se na 86.mjestu sa ocjenom 30,23.

Bez unapređenja, neophodnog ulaganja u inovacije i povećanje konkurentnosti, nema ni ekonomskog razvoja. Činjenica je da su najkonkurentnije privrede ujedno i najinovativnije i da su to države koje su najbliže društvu znanja, a to su Švicarska, Švedska, Danska, Holandija, Njemačka i druge države.

Što se tiče Bosne i Hercegovine loša ekomska situacija, nepovoljna klima za investitore, sporo usvajanje zakona, visoka stopa nezaposlenosti, korupcija i kontinuirana politička nestabilnost sigurno su doprinijeli da BiH bude ovako loše rangirana u ovim istraživanjima.

Mi ćemo se zalagati za reviziju i dopunu pravno-regularnog okvira u cilju stvaranja pravičnog, efikasnog i samostalnog sudstva. Implementacija privrednih sudova u cilju zaštite privrednika i brže rješavanje sporova, te provodenja statusnih promjena, pokretanje i likvidiranje preduzeća i ubrzanje i transparentnost stečajnog postupka. Poduzimanje strukturnih mjera i reformi u cilju pronalaska povoljnih, dugoročnih uslova kreditiranja.

SDP će se zalagati za stvaranje tehničkih, kadrovskih, finansijskih prepostavki za prihvatanje i implementiranje savremenih tehnologija u svim oblastima. Prihvatanje savremenih tehnologija u poslovnom i privatnom životu, informacijskih i komunikacijskih tehnologija je nezaobilazno u globaliziranom svijetu. Usmjerit ćemo državu ka stvaranju prepostavki za izgradnju sofisticiranih proizvodnih procesa, jačanje kapaciteta za inovacije i inovativnost, pružanje podrške cijelokupnom istraživačkom procesu, te davanje podrške talentovanim mladim ljudima i veća izdvajanja iz budžeta za naučno-istraživački rad.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Implementiranje savremenih tehnologija u svim oblastima**
- ✓ **Povoljniji uslovi kreditiranja inovatora i proizvođača**
- ✓ **Ulaganje u sofisticirane proizvodne procese**
- ✓ **Jačanje kapaciteta za inovacije i inovativnost**
- ✓ **Briga o talentiranim mladim inovatorima**
- ✓ **Efikasnija i brža zaštita inovacija**

Plan za pravosuđe i sigurnost

**Efikasno sudstvo i jake institucije
za suzbijanje korupcije!**

- ✓ Konačni obračun sa političkom korupcijom
- ✓ Kažnjavanje zloupotreba i nesavjesnog rada političara i službenika
- ✓ Povećati kazne za krivična i prekršajna djela, kako se kriminal ne bi isplatio
- ✓ Nestranačka, stručna i profesionalna policija
- ✓ Brže, efikasnije i pravednije pravosuđe
- ✓ Nulta tolerancija za korupciju
- ✓ Istjerati politiku iz policije i obavještajnih službi
- ✓ Boljim upravljanjem zatvora smanjiti broj povratnika u činjenju krivičnih djela
- ✓ Oružane snage po standardima NATO-a
- ✓ Pouzdan sistem zaštite i spašavanja ljudi i imovine

NAŠ PLAN

Socijaldemokratska partija BiH smatra da je neophodno izvršiti značajnije promjene u bh. društvu, a posebno u bh. pravosuđu i oblasti sigurnosti jer je intenzitet promjena u globalnom, evropskom i regionalnom okruženju Bosne i Hercegovine, pa i u samom bosanskohercegovačkom društvu takav da traži nove vizije i odgovore o budućnosti zasnovane na socijaldemokratskim idejama. SDP BiH nudi izgradnju bosanskohercegovačkog društva kao modernog društva zasnovanog na principima slobode, jednakosti, pravde, humanizma i solidarnosti.

Strateško opredjeljenje Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine je prisup Bosne i Hercegovine euroatlantskim integracijama i NATO paktu, a kako je SDP BiH opredijeljena za izgradnju samoodržive i demokratske Bosne i Hercegovine, države jednakopravnih i konstitutivnih naroda i svih njenih građana, ovom Izbornom politikom pravosuđa i sigurnosti SDP BiH utvrđuje da je njen cilj transformacija i modernizacija pravnog sustava koja se treba izvršiti usvajanjem i provedbom europskih standarda.

Evropska unija se javlja kao najbolji mogući model integriranja Bosne i Hercegovine u globalni svijet jer počiva na demokratiji, ljudskim pravima, pravnoj državi i ekonomskom i socijalnom napretku. Reforme pravosuđa i politika sigurnosti, na putu euroatlantskih integracija su nužne radi vlastitog ekonomsko i socijalno održivog društva.

U cilju afirmacije industrijske demokratije SDP BiH će inicirati zakonska rješenja za zastupljenost radnika u nadzornim odborima velikih privrednih društava u BiH.

SDP BiH smatra da je potrebno uspostaviti koordinaciju u odnosima između poslodavaca i radnika te uvesti sistem socijalnog partnerstva između radnika, poslodavaca i vlade. Za jačanje socijalnog i ekonomskog položaja radnika bitno je slobodno organiziranje sindikata i puno ostvarivanje prava na štrajk.

BORBA PROTIV KORUPCIJE

Nulta tolerancija za korupciju

ČINJENICE

- Mjerodavna tijela vlasti i institucije Bosne i Hercegovine i entiteta nisu donijeli odgovarajuće zakone i druge propise s ciljem reforme pravosuđa, a prije svega s ciljem pravodobnog donošenja sudskih odluka u svim oblastima prava
- Stupanj korupcije u BiH je dramatičan
- Različito postupanje i primjena različitih zakona
- Vlast se zloupotrebljava u privatne i stranačke svrhe
- Vladajuće političke elite, skrivajući se iza interesa naroda, kroz institucije sustava legaliziraju korupciju,
- Korupcija i zlouporaba vlasti postali su temelji na kojima počiva bh. društvo
- Ovakav sustav vlasti generira korupciju

NAŠ PLAN

Korupcija ugrožava ljudska prava, razara moral te ugrožava stabilnost i gospodarski napredak države. Cilj SDP-a BiH je spriječiti korupciju, odnosno, upravljati njezinim rizicima u javnoj upravi, jedinicama lokalne samouprave, javnim tijelima, privrednim društvima u kojima država ima vlasničke udjele, privatnom i neprofitnom sektoru.

Izgraditi sistem u kojem ćemo osigurati:

- Efikasno sudstvo
- Odgovornu, poštenu i vjerodostojnu vlast
- Reviziju finansijskog poslovanja institucija vlasti na svim razinama
- Efikasnu i dosljednu primjenu zakona
- Nadzor od strane parlamenta,
- Transparentnost u javnim proračunima

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Povećanje integriteta, odgovornosti i transparentnosti tijela javne vlasti**
- ✓ **Jačanje antikoruptivnih mehanizama u tijelima javne vlasti**
- ✓ **Snažnija suradnja tijela javne vlasti i jačanje kapaciteta institucija zaduženih za provođenje aktivnosti usmjerenih na borbu protiv korupcije**
- ✓ **Učinkovito otkrivanje i suzbijanje korupcije**
- ✓ **Dosljedna i učinkovita provedba postojećeg zakonodavnog okvira u području suzbijanja i prevencije korupcije**
- ✓ **Uspostava procedura upravljanja korupcijskim rizicima u tijelima javne vlasti**
- ✓ **Jačanje javne svijesti o uzrocima i posljedicama korupcije i ulozi svakog pojedinog građanina u prevenciji korupcije,**
- ✓ **Jačanje uloge i suradnje s civilnim društvom u području suzbijanja korupcije,**
- ✓ **Razvijanje međunarodne suradnje na području borbe protiv korupcije**
- ✓ **Jačanje aktivne uloge medija u poticanju osobnog i profesionalnog integriteta**

**Zloupotreba položaja i rušenje poretka
ne smije proći nekažnjeno**

BORBA PROTIV ZLOUPOTREBE VLASTI

ČINJENICE

- Politička i ekonomска vlast se objedinjava u funkcijama
- Političari raspoređuju svoje ljudе u firme i od toga očekuju ostvarivanje svojih interesa
- Zakon o sprječavanju sukoba interesa nije prilagođen i ne provodi se
- Mehanizmi provjere imovinskog stanja javnih dužnosnika i odgovarajući sustavi sankcija ne pokazuju dovoljnu razinu učinkovitosti
- Nije ustrojen Register dužnosnika, niti tijela nadležna da blagovremeno obaviještavaju o izboru ili imenovanju dužnosnika

NAŠ PLAN

Najveće mogućnosti zloupotrebe su u objedinjavanju političke i ekonomске vlasti. Još jedan problem jeste navika vodećih ljudi da raspoređuju "svoje ljude" po važnim firmama i institucijama i tako neformalnim kanalima šire svoj uticaj. Teško da postoji oblast gdje je potrebno napraviti veću distinkciju između starih i novih vlasti i upravo na toj točki će se testirati stvarna namjera da se pravi uspješna i pravna država. Neraskidivost veze sukoba interesa s korupcijom upućuje na potrebu učinkovitog sprječavanja sukoba interesa kao jednog od ključnih elemenata u procesu suzbijanja korupcije.

Osnivanje i jačanje administrativnih i tehničkih kapaciteta Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa razvojem potrebnih pravnih, tehničkih i informatičkih alata te uspostavom međunarodnih i bilateralnih programa stručnog osposobljavanja. Proširenje kruga dužnosnika u smislu Zakona o sprječavanju sukoba interesa na nositelje javnih dužnosti s javnim ovlastima ili uz koje je s obzirom na sadržaj njihovih ovlasti prirodno povezan visok koruptivni rizik.

Integracija odredbi o sukobu interesa u interne akte pravnih osoba koje se u širem smislu mogu smatrati dijelom javne uprave. Jačanje mehanizma provjere imovinskog stanja javnih dužnosnika. Podizanje svijesti o sukobu interesa svih kategorija i razina dužnosnika obuhvaćenih odredbama Zakona o sprječavanju sukoba interesa, u cilju podizanja svijesti o problematici etike i integriteta.

KLJUČNI PROJEKTI

- U oblastima gdje država i entiteti vertikalno dijele nadležnosti treba uspostaviti jasnu zakonodavnu hijerarhiju, prema kojoj država ima isključivu zakonodavnu vlast u pitanjima dijeljenih nadležnosti
- Entiteti ostaju nadležni za provedbu zakona, ali više nemaju zakonodavne ovlasti u pitanjima iz dijeljenih nadležnosti
- U skladu s preporukama Venecijanske komisije, uesti odredbe kojima će se onemogućiti vraćanje nadležnosti sa države na entitete, bez suglasnosti državnog Parlamenta
- U svim oblastima je potrebno jasno definirati hijerarhiju zakonodavnih, izvršnih i provedbenih ovlasti između države i entiteta

Strožija kaznena politika za sigurnije društvo

POOŠTRAVANJE KAZNENE POLITIKE

ČINJENICE

- Široke mogućnosti izricanja blažih kazni od onih određenih zakonima.
- Veliki broj slučajeva nagodbe o priznanju krivnje između tužilaštva i optuženih.
- Blaga kaznena politika na svim sudovima u BiH.
- Za krivična djela korupcije i zloupotrebe položaja uopće se ne izriču ili se izriču najblaže zatvorske kazne.
- Predmeti koji se odnose na različite oblike krivičnog djela zloupotrebe službenog položaja, davanja i primanja mita, pranja novca, a počinjeni su iz različitih društvenih struktura, pogotovo među ljudima na vlasti, procesuiraju se suviše sporo i samo neki od njih dospiju pred nadležne sudove.
- Postala je praksa, na pojedinim sudovima, da se za puštanje u promet kilograma teških droga, uz nagodbu, dobije samo jedna godina zatvora.

NAŠ PLAN

Svaka država u okolnostima povećane društvene opasnosti mora pooštriti kaznenu politiku, a aktuelna vlast radi upravo suprotno, samo da bi zaštitila kriminalce iz svojih redova, zanemarajući nesigurnost koja se uvukla u društvo.

Svjesni činjenice da javnost već dugo svjedoči neodrživo blagoj kaznenoj politici na svim sudovima u Bosni i Hercegovini, SDP BiH će odlučno djelovati na općem pooštravanju kaznene politike u Bosni i Hercegovini. Evidentna je povećana društvena opasnost na svakom pedlju Bosne i Hercegovine. SDP BiH smatra da je ovome, u dobroj mjeri, doprinijela i blaga kaznena politika, jer se počinioči krivičnih djela vrlo brzo nađu na slobodi i ponovno počinju da čine ista ili slična krivična djela. Sve ovo dovodi do straha i nesigurnosti kod poštenih građana.

SDP BiH će pooštriti zakone iz oblasti krivično-pravnog zakondavstva i uvesti strožije kazne.

SDP BiH će, kroz izmjene zakona, suziti mogućnost izricanja blažih kazni od onih određenih zakonima.

Reducirati mogućnost nagodbe o priznanju krivnje između tužilaštva i optuženih, samo na slučajeva ukazivanja na još veća kršenja krivičnih zakona i izvršilaca tih krivičnih djela, uz obezbjeđenje dokaza o tvrdnjama ili neposrednim svjedočenjem u korist optužbe.

Sudovi moraju da budu zaštićeni od svih mogućih uticaja vlasti i politike na svoje odluke.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Izmjena krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku kako bi se pooštrile kazne za određena krivična djela
- 🕒 Kroz izmjene zakona suziti mogućnost izricanja blažih kazni od onih određenih zakonima
- 🕒 Reducirati mogućnost nagodbe o priznanju krivnje između tužilaštva i optuženih
- 🕒 Precizirati i pooštriti kazne za nepoštivanje odluka Ustavnog suda

**Za pravosudni sistem u koji
imamo povjerenja**

REFORMA PRAVOSUĐA, DOGRADNJA PRAVOSUDNOG SISTEMA

ČINJENICE

- U BiH ne postoji Vrhovni sud
- Ustavni sud BiH nije spreman za preuzimanje ovlasti Visokog predstavnika, u cilju zaštite ustavnog poretku BiH
- Pravosuđe u BiH nalazi se u permanentnoj krizi
- Visoko sudska i tužiteljsko vijeće (VSTV) nije situiran u Ustav BiH
- VSTV budi sumnje građana u nepristrasnost
- Reforma pravosuđa nije riješila sva otvorena pitanja, a posebno nije riješeno pitanje zaostatka predmeta i nagomilavanja sve većeg broja neriješenih predmeta i to posebno u oblasti izvršenja sudske odluke

NAŠ PLAN

SDP BiH će insistirati na vladavini prava, provođenju zakona, te građanskoj i krivičnoj odgovornosti izabranih zvaničnika za zloupotrebe položaja i rušenje poretka. Nepoštivanje ustavnog poretka i njegove manifestacije nisu predmet Krivičnog zakona i samim tim nisu kažnjivi. Isto se odnosi i na neusklađenost entitetskih propisa s državnim, naročito onima koji proističu iz različitih međunarodnih obaveza, uključujući evropske integracije.

SDP BiH će insistirati na institucionalnom rješenju reforme Ustava BiH i njegovoj formalnopravnoj utemeljenosti. Ovakvo djelovanje, za razliku od djelovanja trenutnih vlasti u BiH, podrazumijeva efikasniji rad svih segmenata društva, počevši od sudova, tužilaštava, ali i policije i društva u cjelini. SDP ima snagu i znanje da obezbijedi miran i siguran život svojim građanima.

Učiniti tužiteljstva, na svim nivoima, državnim organom, odgovornim i sposobnim da se izbori sa evidentnim porastom stupnja kriminaliteta u Bosni i Hercegovini.

Napraviti ozbiljnu analizu i presjek stanja po oblastima.

Reforma pravosuđa mora početi razdvajanjem Visokog sudskog i Visokog tužiteljskog vijeća.

Učiniti sve kako bi se stvorili uvjeti za formiranje Vrhovnog suda BiH.

Neophodno je reformirati i Ustavni sud Bosne i Hercegovine kako bi dobio nadležnosti kojima će preuzeti jedan dio uloge Visokog predstavnika.

Uspostaviti instituciju za suzbijanje kriminaliteta na entitetskom i državnom nivou.

Politike za suzbijanje kriminala moraju imati podršku u sofisticiranim mehanizmima za istraživanja, koji proizvode znanje za institucije koje su zadužene za kreiranje politika za suzbijanje kriminaliteta i one koje su zadužene za provođenje ovih politika.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Tužiteljstva, na svim nivoima, trebaju biti državni organi, odgovorni i sposobni da se izbore sa evidentnim porastom stupnja kriminaliteta**
- ✓ **Ustavnim odredbama treba VSTV situirati u Ustav BiH.**
- ✓ **Rasteretiti sudove, posebno u oblasti izvršenja sudske odluke, omogućiti bržu pravdu za sve građane i ojačati neovisnost i nepristrasnost sudova.**
- ✓ **U okviru VSTV-a i Ministarstva pravde BiH, formirati ekspertne grupe koje bi predložile izmjene i dopune relevantnog zakonodavstva**

UNUTRAŠNJI POSLOVI

Nestranačka, stručna i profesionalna policija

ČINJENICE

- Postojeći sistem prijema, činovanja i napredovanja policijskih službenika je kompromitovan, najviše zahvaljujući otvorenim djelovanjem nacionalnih političkih stranaka
- U policijske strukture uglavnom se primaju oni koji imaju određene veze sa političkim strankama
- Neravnopravna etnička zastupljenost u svim policijskim službama, a u skladu sa popisom stanovništva iz 1991. godine
- Kompromitiran je građanski nadzor nad radom policije.
- Nacionalne stranke ipak uspjele zadržati kontrolu nad službama sigurnosti i putem namjenski instaliranih kadrova u tim službama konstantno drže ključne poluge vlasti

NAŠ PLAN

Policjski službenici obavljaju vrlo složene, zahtjevne i odgovorne poslove, te se svakodnevno susreću sa brojnim izazovima u svom radu. Hronični problem predstavlja činjenica da nedostaje podrška radu onim policijskim službenicima koji zakonito, časno i odgovorno obavljaju svoje profesionalne dužnosti. Socijaldemokratska partija BiH će s tim u vezi poduzeti niz mjera da se poboljša radno-pravni i općenito društveni položaj takvim pripadnicima policijskih snaga u državi. Jedna od ključnih mjera se odnosi na izmjene i dopune zakonskih propisa, kojima se uređuju plaće i druge naknade policijskim službenicima kako bi se konačno ujednačio i standardizirao njihov radno-pravni položaj i primanja na cijeloj teritoriji BiH. Nedopustivo je da policaci imaju toliko različita primanja samo zbog toga što rade u različitim policijskim agencijama.

Donijeti izmjene i dopune Zakona o policijskim službenicima, kako bi se osigurala adekvatna stručna i profesionalna zastupljenost specifičnih zanimanja koja su usko vezana za poslove sigurnosti i istraživanja krivičnih djela.

Shodno objektivnoj procjeni potreba za pojedinim profilima kadrova koji trebaju obavljati konkretne poslove i zadatke izvršiti reorganizaciju, naročito u domenu rada kriminalističke policije.

Jačati strukturu i opremljenost Federalne uprave policije u skladu sa njenim ustavnim nadležnostima.

Uspostavljanje transparentnog i pravičnog sistema nagrada, pohvala i odlikovanja za najhrabrije i najefikasnije službenike u radu.

Unaprijediti sistem obrazovanja i stručnog osposobljavanja za buduće i policijske službenike koji namjeravaju napredovati u službi.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Izvršiti sveobuhvatnu analizu i usklađivanje velikog broja strateških dokumenata koje imaju isključive ili djelimične sigurnosne sadržaje
- 🕒 Pristupiti pripremi i usvajanju Strategije sigurnosti BiH
- 🕒 Uspostaviti Koordinacijsko vijeće za sigurnost BiH kojeg će činiti predstavnici nadležnih institucija u oblasti sigurnosti sa zadatkom da prati implementaciju usvojene Strategije sigurnosti
- 🕒 Provesti dosljednu depolitizaciju i profesionalizaciju obavještajnih službi, naročito rukovodećih pozicija
- 🕒 Potpuna profesionalizacija policijsko-sigurnosnog aparata

**Zatvori ne smiju biti usputna stanica i
mjesto za unapređenje kriminalnog stila života**

IZVRŠENJE KAZNENIH SANKCIJA

ČINJENICE

- Nije formirana Uprava za izvršenje krivičnih sankcija
- Nisu uspostavljene posebne i transparentne procedure vršenja nadzora nad radom zatvorskih ustanova
- Ne postoji Zakon o zatvorskoj straži
- Ured za reviziju ne vrši nadzor nad finansijskim poslovanjem ustanova

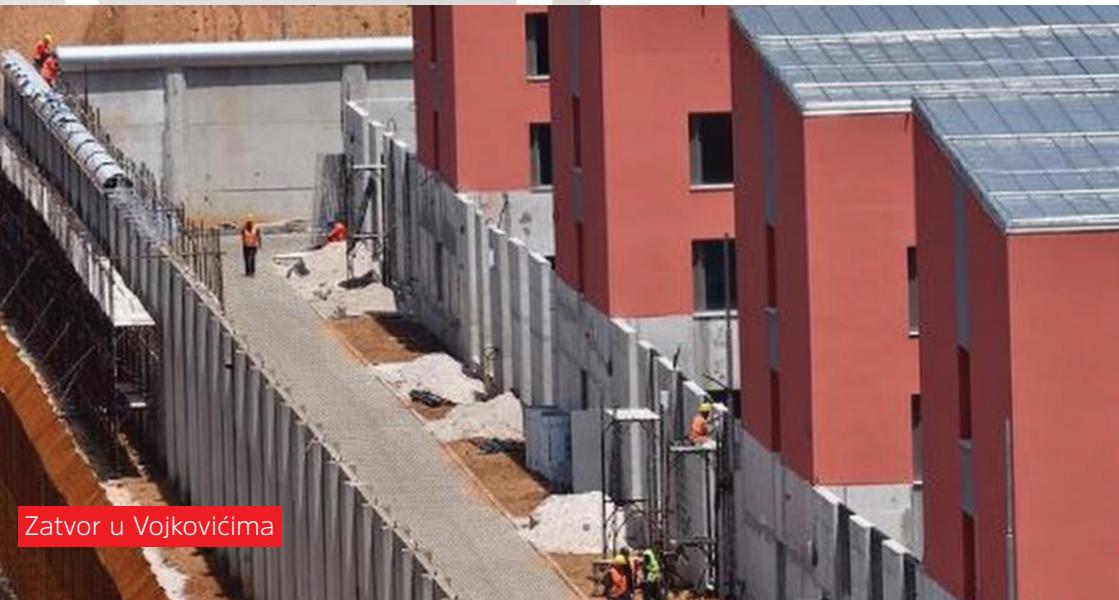
KLJUČNI PROJEKTI

- Donijeti sasvim novi Zakon o zatvorskoj straži kojim će se najprije definisati status zatvorskih čuvara kao policijskih službenika sa ovlaštenjima koja im pripadaju, radno-pravni status te zadaci i odgovornosti u radu.**
- Donijeti novi Zakon o izvršenju krivičnih sankcija**
- Postojeći zavodi zatvorenog, poluotvorenog i otvorenog tipa postat će organizacione jedinice Uprave kojima će umjesto dosadašnjih direktora rukovoditi upravnici koji za svoj rad odgovaraju direktoru federalne Uprave za izvršenje krivičnih sankcija.**

Reakcija države na kriminalitet obuhvata djelovanje svih segmenata tj. institucija koje su zadužene da poduzimaju određene aktivnosti u pojedinim fazama djelovanja. Danas se ne može govoriti o tome da ustanove za izvršenje krivičnih sankcija ostvaruju svrhu postojanja i ne služe onoj svrsi zbog koje su osnovane. Shodno Zakonu, poslovi izvršenja krivičnih sankcija su propisani kao poslovi od posebnog interesa za državu. Umjesto da omoguće rehabilitaciju i resocijalizaciju osoba osuđenih za učinjenje krivičnih djela zatvori i druge ustanove u ovom sektoru su samo usputna stanica i mjesto za obnavljanje i unapređenje kriminalnog stila života uslijed čega je prisutna enormna brojka povratnika u vršenju krivičnih djela. Troškovi koji po društvenu zajednicu nastaju uslijed takvog stanja su ogromni i ulaganje u sistem za izvršenje krivičnih sankcija je nužno kako bi se osim stvarne promjene i poboljšanja stanja sigurnosti ostvarile i uštede na strani budžeta.

NAŠ PLAN

- Donijeti novi Zakon o izvršenju krivičnih sankcija.
- Zatvorski i zavodski sistem reorganizirati na način da će se pri Ministarstvu pravde osnovati Uprava za izvršenje krivičnih sankcija.
- Uspostaviti posebne i transparentne procedure vršenja nadzora nad radom zatvorskih ustanova, koje će vršiti Uprava za izvršenje krivičnih sankcija kako bi se osiguralo zakonito, učinkovito i dosljedno izvršenje krivičnih sankcija, resocijalizacija i rehabilitacija učinitelja krivičnih djela.

ODBRANA I ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE

Snažna i moderna vojska po NATO standardima

ČINJENICE

- Oružane snage su slabo opremljene
- Domaće nacionalističke stranke koče put u NATO
- Pripadnici Oružanih snaga su loše plaćeni i rade u lošim uvjetima

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Strateški cilj je pristupanje NATO paktu
- ✓ Jačanje Oružanih snaga, njihovo usavršavanje te usklađivanje sa standardima NATO saveza
- ✓ Što veća uključnost jedinica Oružanih snaga u međunarodne mirovne misije, koje se u svijetu odvijaju pod patronatom UN-a ili NATO-a

Socijaldemokratska partija BiH je u potpunosti posvećena što bržoj integraciji BiH u članstvo u NATO. To je jedan od strateških ciljeva koji BiH kao država mora ostvariti u što bržem roku, jer članstvo u NATO predstavlja najveći garant sigurnosti svih građana i odbrane suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH u modernom svijetu. Iz tog razloga, SDP BiH će se zalagati za daljnje jačanje Oružanih snaga, njihovo usavršavanje, usklađivanje sa standardima NATO saveza, te što veću uključenost jedinica Oružanih snaga u međunarodne mirovne misije koje se u svijetu odvijaju pod patronatom UN-a ili NATO-a. U tom kontekstu potrebno je što prije ispuniti sve tehničke uslove neophodne kako bi se put ka članstvu ubrzao. Predstavnici SDP-a spremni su voditi odgovaran dijalog sa svim drugim političkim strukturama u BiH kako bi se postigao i politički dogovor oko članstva u NATO savezu. Nikakvi referendumi o članstvu se ne mogu organizirati na području samo jednog entiteta, niti su uopšte potrebni jer se prema važem zakonodavstvu o Oružanim snagama članstvo u NATO postavlja kao zakonska obaveza. Nikakva vojna neutralnost ili demilitarizacija BiH ne dolazi u obzir. Bosna i Hercegovina će imati snažnu i modernu vojsku i postat će članica NATO saveza jer je to interes svih njenih građana, kojima se to mora jasno i nedvosmisleno poručiti.

NAŠ PLAN

Učiniti sve na postizanju političkog dogovora oko pristupanja NATO paktu. Naročita pažnja će se posvetiti pojednostavljinju procedura za uključivanje Oružanih snaga u akcije zaštite i spašavanja unutar BiH te njihove podrške žrtvama mogućih prirodnih katastrofa, poput poplava, požara, zemljotresa i drugih prirodnih nesreća. Potrebno je također nastaviti daljnje materijalno jačanje Oružanih snaga, naročito u domenu opreme i tehnike koja se može koristiti kao pomoć svim građanima BiH u ovakvim situacijama. S obzirom da na nivou BiH ne postoji bilo kakav operativni sistem Civilne zaštite, smatramo opravdanim da se pristupi izradi posebne analize o mogućnosti stvaranja jedne jedinice unutar Oružanih snaga BiH, koja bi imala isključive zadatke da bude na raspolaganju za angažman u pomoći službama civilne zaštite na teritoriji cijele zemlje. Ova jedinica bi bila finansirana iz budžeta Ministarstva odbrane BiH, a prošla bi obuku za sve vrste pomoći prilikom akcija zaštite i spašavanja, kako bi mogla adekvatno djelovati na cijeloj teritoriji države.

CIVILNA ZAŠTITA

Izgraditi efikasan sistem zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

ČINJENICE

- Na nivou BiH ne postoji bilo kakav operativni sistem Civilne zaštite
- U međunarodnoj saradnji, a posebno sa susjednim zemljama, ne postoje usvojeni programi i procedure za pomoć u slučaju katastrofa

NAŠ PLAN

Nastaviti aktivnosti na dogradnji planskih dokumenata u području zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u cilju razvoja i izgradnje efikasnog sistema zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

Funkcionalno integrisati u sistemu zaštite i spašavanja za planski odgovor na pojedine prirodne i druge nepogode, postojeće službe hitne pomoći, PVJ i DVD, upravne i operativno-stručne organe Civilne zaštite opština/gradova, policijske snage (saobraćajnu policiju i specijalne policijske jedinice) i kapacitete javnih preduzeća.

Objediti sve resurse za razminiranje u BiH i osigurati im kapacitete, sa osluncem na vlastita finansijska sredstva, kao i mogućnosti upravljanja tim kapacitetima.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Spremnost odgovora na nepogode pokazatelj je uspješne prevencije i planski provedenih priprema na ublažavanju i otklanjanju posljedica, a obuka i osposobljavanje uslov je bez koga se ne može govoriti o spremnosti
- 🕒 Privredna dobra (industrijski kapaciteti, naftne instalacije, poljoprivredna dobra, hidrocentrale, šumski resursi, ceste i objekti na njima i drugi infrastrukturni objekti), sa stajališta zaštite i spašavanja, trebaju biti direktno obuhvaćeni vrednovanjem parametara mogućih nesreća i rizika, formiranjem baze podataka u resornim ministarstvima i drugim organima uprave, ustanovama, zavodima i javnim preduzećima
- 🕒 Saradnja se može poboljšati samo donošenjem odgovarajućih propisa, zajedničkim planiranjem provedbe mjera zaštite i spašavanja, uzom međusobnom saradnjom sudionika u zaštiti i spašavanju ali i osiguravanjem tehničkih sredstava i opreme za zaštitu i spašavanje

Plan za zdravstvo

Zdravstvo za sve!

- 🕒 Jedinstven zdravstveni sistem u BiH
- 🕒 Osigurati zdravstvenu zaštitu svim građanima
- 🕒 Pacijent na prvom mjestu
- 🕒 Pravo pacijenta na izbor ljekara
- 🕒 Smanjenje listi čekanja
- 🕒 Definisati osnovne pakete zdravstvene zaštite

NAŠ PLAN

Karakteristike trenutnog stanja u ranije nametnutom zdravstvenom sistemu u BiH su posljedice nezainteresiranosti sadašnje vlasti za stvarno rješavanje nagomilanih problema. Sadašnja potpuna politizacija zdravstva, nespretni nekompetentni pokušaji (tzv.) reforme zdravstva, pokazuje potpuni krah uz nezainteresiranost, neznanje i empatiju za stvarne potrebe svih građana koji su suštinski potencijalni pacijenti, uz posljedice drastičnog rušenja cjelokupnog zdravstvenog sistema.

SDP će uspostaviti takav zdravstveni sistem i kvalitetne zdravstvene usluge ZA SVE GRAĐANE BIH, koje se temelje na univerzalnosti, solidarnosti, jednakosti i dostupnosti. Ovakve vrijednosti su u skladu sa osnovnim evropskim vrijednostima u finansiranju i funkcionalisanju zdravstvenog sektora, ali su i integrisane i kompatibilne sa svim ostalim politikama i vrijednostima SDP BiH.

U narednom mandatnom periodu ćemo pored iznalaženja novih načina za finansiranje zdravstvenog sistema, a koja su nam na dohvati ruke, omogućiti besplatno zdravstvo i zdravstveno osiguranje svim građanima BiH. SDP će insistirati na uvezivanju svih segmenata cjelokupnog zdravstvenog sistema u jedinstven informatički sistem u BiH (svi kantoni, FBiH, RS i DB), raspolažanje resursima svih nivoa zdravstvene zaštite, podatke o pacijentima cijele BiH što bi omogućilo jednakomjernu kvalitetnu, funkcionalnu i racionalnu zdravstvenu zaštitu za sve stanovnike BiH, te na osnovno pravo pacijenta na izbor ljekara i mesta liječenja.

Posebno ćemo insistirati na razrješavanju razjedinjenosti zdravstvenog sistema u BiH, na redefinisanju paketa zdravstvene zaštite uz kvantifikaciju zdravstvenih usluga, na preduzimanju mjera za promptno smanjenje liste čekanja i jasnom definisanju puteva pacijenta, na redefinisanju esencijalnih lista lijekova uz zaštitu domaće proizvodnje, raditi na mogućnosti formiranja Ministarstva zdravstva BiH, na zanavljanju i podmlađivanju zdravstvenog sistema kako obrazovno i stručno tako i materijalno, na sistemskom rješenju preventivnih programa i liječenje malignih te prevenciju i liječenje hroničnih oboljenja, uz izradu nacionalnih programa i formiranje Savjeta za zdravstvo BiH.

FORMIRANJE KROVNIH INSTITUCIJA I PLANIRANJE ZDRAVSTVENOG KADRA U SKLADU SA EU STANDARDIMA

**Uvezan i efikasan zdravstveni sistem
u cijeloj državi**

ČINJENICE

- Rasparčanost zdravstvenog sistema ograničenog na kantonalne i entiteske granice
- Ne postojanje državnog Ministarstva zdravstva
- Nemogućnost sudjelovanja u programima, kao što su Eurotransplant, koji sarađuju samo sa državnim nivoom
- Neadekvatan odgovor i reakcija u slučaju epidemije opasnih zaraznih bolesti
- Neravnomjerna mogućnost pružanja i finansiranja zdravstvene zaštite tako da se stanovnici pojedinih dijelova BiH mogu smarati diskrimiranim
- Nedovoljan broj ljekara i drugih zdravstvenih profesionalaca

NAŠ PLAN

Rasparčanost zdravstvenog sistema na kantonalne okvire (10 kantonalnih ministarstava i ZZO), zatim Federacija BiH sa tri klinička centra i federalnim Zavodom zdravstvenog osiguranja, pa Republika Srpska i Distrikt Brčko sa svojim ministarstvima i zavodima, čine da zdravstveni sistem na teritoriji BiH ne predstavlja jedan sistem što bi bilo logično, nego više pomiješanih, isprepletenih i neuvezanih manjih sistema od čega neki sa vrlo upitnom funkcionalnošću i mogućnošću za zadovoljavajućim pružanjem osnovnih zdravstvenih usluga ili nabavkom osnovnih lijekova sa obavezujućih esencijalnih listi. Pored navedene rasparčanosti, ovakva dezorganizacija zdravstva na državnom nivou onemogućava bilo kakvu adekvatnu suradnju sa međunarodnim agencijama i organizacijama i sa drugim državama. Nemoguće je uključiti se u Eurotransplant program za transplantaciju organa, a ne možemo ni adekvatno odgovoriti na državnom nivou u slučaju pojave opasnih zaraznih bolesti. Sve navedeno govori u prilog formiranja državnog Ministarstva zdravstva.

S obzirom na to da je zdravstveni sistem u BiH trenutno jako razjedinjen i rasparčan SDP će insistirati na uspostavljanju tijela pod nazivom "Savjet za zdravstvo BiH", koje će voditi računa o kvaliteti usluga u zdravstvu na nivou BiH. Sljedeći korak je formiranje Zavoda za javno zdravlje na nivou BiH koji bi pomogao u uvezivanju i koordiniranju svih nivoa zdravstvene zaštite ali i svih iscijepkanih sistema (kantoni, entiteti, DB). Ovaj Zavod bi pomogao i pri formiranju udruženja raznih specijalnosti na nivou BiH, a koji su prijeko potrebni za sve oblike međunarodne stručne saradnje u svim oblastima medicine, a što je neophodno za usavršavanje zdravstvenih profesionalaca koji su nosioci cjelokupnog sistema. Finalni cilj je u konačnom reorganiziranju zdravstva na nivou cijele države, koja treba da rezultira donošenjem Zakona o zdravstvenoj zaštiti BiH, odnosno formiranjem Ministarstva za zdravlje BiH, što je pitanje stvaranje preduslova. SDP će insistirati na poboljšanju upisne politike zdravstvenih profesionalaca, sa ciljem postizanja EU standarda.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Poboljšat ćemo međuentitsku saradnju uzajamnim poštivanjem stavova i entetskih zdravstvenih sistema**
- ✓ **Formirat ćemo Savjet za zdravstvo BiH**
- ✓ **SDP će stvarati preduslove za nastavak krovnih institucija i krovnih zakonskih rješenja u oblasti zdravstva**
- ✓ **SDP će insistirati na omogućavanju kvalitetnog planiranja obrazovanja i edukacije medicinskih profesionalaca**

Stabilno i uravnoteženo finansiranje zdravstva u cijeloj BiH

REFORMA FINANSIRANJA I KONSOLIDACIJA ZDRAVSTVENOG SISTEMA U BOSNI I HERCEGOVINI

ČINJENICE

- U BiH je na snazi Bismarckov model finansiranja zdravstva
- postoje neprihvatljive tendencije za smanjenje izdvajanja za zdravstvo i uvođenja čistog Beveridge modela finansiranja zdravstvenog sistema, bez ideje kako napraviti model po uzoru na druge evropske zemlje u tranziciji
- Razjedinjenost sistema zdravstvene zaštite i sistema ZZO - trenutno 13 Zavoda zdravstvenog osiguranja (10 kantonalnih ZZO u FBiH, ZZOFBiH, DB, RS)

U BiH se zdravstveni sistem finansira po Bismarckovom modelu prikupljanja novca i podrazumijeva da zaposleni uplaćuju novac u zdravstvene fondove iz kojih se finansira cjelokupni sistem. Ovaj model je socijalno senzitivan i funkcionalan (primjer je Njemačka). Problem u finansiranju zdravstvenog sistema u BiH su ogromni dugovi prema zdravstvu (neuplaćivanje obaveznog zdravstvenog osiguranja), ne postojanje povrata PDV-a u zdravstvu, loše regulisane cijene lijekova, problemi u samom zdravstvenom sistemu koji je razjedinjen i iscjepljen - ZZO - trenutno 13 Zavoda zdravstvenog osiguranja (10 kantonalnih ZZO u FBiH, ZZORFBiH, DB, RS).

Obezbijediti konsolidaciju i reformu finansiranja zdravstvenog sistema u bilo kojem obliku uz zadržavanje autonomije zdravstvenog novca koji se ne smije prelijevati za krpljenje budžetskih rupa. To će omogućiti da svi građani budu osigurani i da imaju besplatno zdravstvo. Tačno evidentirati veliki dug prema zdravstvenom sistemu uz moduse otpaćivanja bez uništavanja dužnika. Zakonski regulisati eventualne modele refundiranja PDV-a.

Formiranje Fonda za skupe lijekove, dio sredstava od akciza na duhan i alkohol, uvođenje "poreza na luksuz" i donošenje Zakona o pripadnosti javnih prihoda. Otvaranje mogućnosti zaživljavanja javnog i privatnog partnerstva u omjeru koji je potreban za potpuno funkcionalan zdravstveni sistem samo u segmentima gdje je javni zdravstveni sektor neadekvatan, uz davanje koncesija privatnom sektoru, uz stroge kriterije referentnosti, stručnosti i opremljenosti.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Reorganizacija finansiranja zdravstvenog sistema uz predložene mјere za pribavljanje dodatnih sredstava, omogućiti funkcionalnu, održivu i kvalitetnu besplatnu zdravstvenu zaštitu uz zdravstveno osiguranje za sve građane BiH
- 🕒 Evidencirati tačan dug prema zdravstvenom sistemu
- 🕒 Uvesti informatički zdravstveni sistem povezan sa ostalim faktorima koji naplaćuju novac za zdravstveno osiguranje, ali i druga davanja u cilju kompletног uvida u mogućnosti liječenja i troškove sistema
- 🕒 Redefinisanje kantonalnih ZZO u FBiH u jedan krovni federalni Zavod sa intencijom pravljenja državnog ZZO
- 🕒 Zakonsko definisanje zdravstvenog javno-privatnog partnerstva

POVEĆANJE ZADOVOLJSTVA PACIJENATA

Zadovoljstvo pacijenta adekvatnim tretmanom je osnovno javno mjerilo kvalitete zdravstvenog sistema.

ČINJENICE

- Nezadovoljstvo pacijenata trenutnim stanjem u zdravstvu
- Neprihvatljivo duge liste čekanja
- U zdravstvenim ustanovama nedostatak materijala, nedovoljna i neispravna ili zastarjela medicinska oprema
- Ne postojanje jasno definisanih puteva pacijenta
- Onemogućenost pacijenta da bira mjesto liječenja
- Ne postojanje sistemskog rješenja za prevenciju i liječenje malignih i hroničnih oboljenja

Jasno definisan put pacijenta je temelj na kojem se mogu razvijati dalja sistemska rješenja, da bi se dobio što zadovoljniji i adekvatno zbrinut pacijent. Sve težnje SDP-a u restrukturiranju cjelokupnog zdravstva i samog procesa liječenja je da stavi pacijenta na prvo mjesto i u središte ovog kompleksnog sistema.

Tačno definisanje puteva pacijenta kojima će se jasno objasniti gdje će im se pružiti zdravstvena usluga svih nivoa je prvi korak u nizu ka postizanju povećanja zadovoljstva pacijenta. Smanjivanje listi čekanja za sve procedure kroz primjenu puta pacijenta, uz zanavljanje opreme, promptnim osposobljavanjem i vraćanjem kadrova te po potrebi i kroz javno–privatno partnerstvo.

Uvezivanjem svih zdravstvenih ustanova i ZZO u jedan sistem omogućić će da pacijent bira mjesto gdje će se liječiti, bez brige da li će njegov novac godina-ma izdvajanjem za zdravstvo pokriti troškove liječenja.

Rizičnim skupinama stanovništva obezbijediti sistemski screening za maligna oboljenja uz izradu nacionalnih programa, što pored unapređenja zdravlja smanjuje i troškove liječenja najtežih bolesti. Uspostavljanjem mreže na teritoriji cijele BiH za moderni tretman akutnog srčanog infarkta omogućiti svim građanima jednakou šansu za život.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 **Smanjiti liste čekanja na dijagnostičke procedure i terapeutске procedure**
- 🕒 **Uvezivanjem svih segmenata zdravstvenog sistema u jedan sistem, obezbijediti tačnu kontrolu troškova i potreba, javnih nabavki, te na taj način omogućiti adekvatnu opskrbljenošć bolnica potrebnim materijalom**
- 🕒 **Uvesti screening malignih oboljenja kod rizičnih skupina uz nacionalne programe**
- 🕒 **Uspostaviti adekvatan tretman srčanog infarkta na teritoriji cijele BiH**

REDEFINISANJE PAKETA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE UZ KVANTIFIKACIJU USLUGA

**Kvalitetni i kvantificirani paketi
zdravstvene zaštite za sve**

ČINJENICE

- Paketi zdravstvene zaštite su definisani, ali nije bilo interesa da se provode bez kvantifikacije zdravstvenih usluga
- Razjedinjenost zdravstvenog sistema u BiH (FBIH sa kantonima, RS, BD) gdje je svaki kanton država za sebe
- Zdravstveni novac je zatvoren u entitetske i kantonalne okvire i ne može da obezbijedi jedinstven sistem i standardizaciju paketa zdravstvene zaštite

NAŠ PLAN

Paketi zdravstvene zaštite moraju biti jasno redefinisani, ali na osnovama koje su stvarno provodive i finansijski obezbijedene.

Kao uvodna napomena vrlo je bitna činjenica da se mora razlikovati „Osnovni paket zdravstvene zaštite“ od „Paketa obaveznog zdravstvenog osiguranja“. Osnovni paket zdravstvene zaštite se zasniva na načelima uzajamnosti, solidarnosti i jednakosti, koji mora biti obavezujući za sve stanovnike na teritoriji cijele BiH.

Paket obaveznog zdravstvenog osiguranja se pruža svim osiguranim licima i mora obuhvatati pravo na zdravstvenu zaštitu i pravo na novčane naknade. Kvantifikacijom zdravstvenih usluga ovi paketi se mogu omogućiti u praksi.

Decidno ćemo redefinisati provodive i održive pakete zdravstvene zaštite – osnovni paket zdravstvene zaštite za sve stanovnike BiH i paket obaveznog zdravstvenog osiguranja za sve osiguranike u BiH. Definisanje će se voditi principima evropskih vrijednosti i smjernica koje tretiraju finansiranje zdravstvenih sistema i zdravstvenih usluga.

Insistirat ćemo na jednakomjerno kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti na teritoriji cijele BiH sa unaprijedenim, stabilnim i održivim načinom finansiranja, što će rezultirati da svi građani u BiH imaju jednaku šansu za liječenje.

SDP će reformom finansiranja zdravstvenog sistema omogućiti besplatno zdravstvo za sve.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Redefinisat ćemo osnovni paket zdravstvene zaštite i paket obaveznog zdravstvenog osiguranja**
- ✓ **SDP će napraviti kvantifikaciju osnovnog paketa zdravstvenih usluga.**
- ✓ **Uvezat ćemo sve segmenate zdravstvenog sistema u BiH u jedan sistem te ćemo obezbjediti ravnomjernu zdravstvenu zaštitu u cijeloj BiH**
- ✓ **Obezbijediti da novac prati pacijenta bez obzira na mjesto stanovanja i mjesto liječenja u BiH**

Plan za obrazovanje

Za društvo znanja!

- ✓ Najskuplje je kada se ne ulaže u obrazovanje
- ✓ Istrebljenje aparthejda, diskriminacije i segregacije
- ✓ Jedna škola za sve
- ✓ Predškolsko obrazovanje za svu djecu
- ✓ Besplatni udžbenici za sve
- ✓ Otjerati politiku sa univerziteta
- ✓ Depolitizacija obrazovanja
- ✓ Omogućiti programe cjeloživotnog obrazovanja
- ✓ Osigurati inkluzivno obrazovanje
- ✓ Obnoviti i modernizirati 100 škola godišnje

NAŠ PLAN

Moderna, građanski koncipirana društva teže, određujući koncepciju i sadržaj obrazovanja i koristeći njegovu moć, „producirati“ čovjeka – građanina, čineći ga sposobnim i spremnim da participira u društvenim procesima, da kroz građansku dispoziciju i posvećenost, bude društveno odgovorno biće. Institucionalizirano obrazovanje počiva na društvenoj opredijeljenosti koja se temelji na društvu jednakih šansi i mogućnosti, ali i podsticanju zdrave kompetitivnosti i uklanjanju prepreka koje pojedincu onemogućavaju pokretljivost i mijenjanje društvenog položaja.

Normativni okvir institucionalnog obrazovanja treba biti, s jedne strane, dovoljno krut da osigura i kvalitetan zakonski okvir u kojem će obrazovni sistem funkcionišati, a s druge dovoljno fleksibilan da se može prilagodavati brzim društvenim promjenama modernog čovjeka i njegovog društva.

Najvažniji i primarni interes svakog društva i države u 21. stoljeću jest kvalitetno obrazovanje koje je dostupno svima, čiji nastavni programi i procesi polaze od konačnog cilja – ishodišta učenja, kompetencija i znanja, koje je dovoljno fleksibilno da se može brzo prilagodavati zahtjevima modernog vremena, te koje nudi koncept cjeloživotnog učenja i na kraju, formalne kvalifikacije koje su općeprihvaćene i prepoznate. "Društvo znanja" termin je koji se na globalnom nivou i koristi posljednjih deset godina za ekonomiju koja je bazirana na znanju, i to primarno na nauci i tehnologiji. U društvu znanja visok nivo obrazovanosti i kvalitetno obrazovanje igraju presudnu ulogu. Evropska unija je u strategiji "Evropa 2020" kao jedan od glavnih ciljeva postavila povećanje nivoa obrazovanosti u Evropi. To planira postići kroz sprečavanje ranog napuštanja obrazovanja, te kroz aktivno povećanje udjela generacije koja ima završeno visoko obrazovanje.

Postoji, dakle, globalan politički trend naglašavanja važnosti obrazovanja kao ključnog faktora ekonomskog razvoja. Ali postoji i jedna dodatna ekomska logika za osiguravanje jednakih prilika u obrazovanju i to jednostavno da su obrazovni neuspjeh i socijalna isključenost koja iz njega proizlazi dugoročno skupi za državu. Oni pojedinci bez vještina potrebnih za doprinos društvenom i ekonomskom razvoju generiraju veće troškove za državne podrške, zdravstvo i sistem socijalne zaštite (OECD, 2008). Navedeno se u potpunosti odnosi i na BiH.

Drugim riječima, imamo, ne samo moralnu i demokratsku obavezu osiguravanja jednakih prilika u obrazovanju, nego i pragmatičan razlog ulaganja u takve inicijative jer je to u njihovu direktnom interesu.

PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

**Predškolski odgoj i obrazovanje
za svako dijete!**

ČINJENICE

- U Bosni i Hercegovini je premalo smještajnih kapaciteta, a ni mreža predškolskih ustanova nije razgranata pa predškolski odgoj i obrazovanje nisu dostupni djeci iz ruralnih sredina
- U narednih 10 godina BiH će biti zemlja starih i neće imati potrebu za predškolskim odgojem ukoliko, promptno ne izmijenimo stanje

Postojeće stanje traži primjenu formalnih i neformalnih programa za rano djetinjstvo i bolje obrazovanje u ranom djetinjstvu, uskladeno s psihosocijalnim, zdravstvenim, prehrambenim i spoznajnim potrebama djeteta, kako bi se osiguralo sigurno, brižno okruženje za djetetov odgoj, koje ga čini fizički i mentalno zdravim, emocionalno sigurnim i intelektualno sposobnim za učenje. Povećanje obuhvaćeno predškolskim odgojem i obrazovanjem, u skladu s individualnim potrebama svakog djeteta, jedan je od važnih faktora u obrazovnom sistemu. U tom je kontekstu, a u skladu sa legislativom, neophodno predškolski odgoj i obrazovanje učiniti dostupnim svakom djetetu. Ovo je gorući problem, jer, nažalost, trenutno je obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem nesrazmjerne nizak u odnosu na evropski i projek.

NAŠ PLAN

Izraditi visokokvalitetne predškolske odgojne programe i dati djeci čvrste osnove za cjeloživotno učenje. U današnjim okvirima ona djeca koja kasnije ulaze u obrazovni proces ne mogu sustići one koji su ranije započeli obrazovanje. Kada je dostupan svima, predškolski odgoj također pomaže u pojačanju socijalne jednakosti. U BiH je premali broj sudionika. Da bi se ono proširilo i imalo kvalitet potrebno je uvesti službene standarde i omogućiti prateću opremu. Plan SDP BiH je stvaranje prostornih, kadrovskih i materijalnih uslova za uključivanje sve djece u program pripreme za školu (tzv. mala škola), godinu dana prije polaska u školu kao i prihvati što više djece, osobito one starije od tri godine, u ostale programe raznovrsnog izvanporodičnog odgoja i obrazovanja.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **U ostvarenje navedenih ciljeva uključit ćeemo sve nivoje obrazovne vlasti**
- ✓ **Osigurat ćeemo odgovarajuća finansijska sredstva za povećanje prostornih i materijalnih kapaciteta**
- ✓ **Povećat ćeemo broj djece uključene u programe predškolskog odgoja u godini pred polazak u školu s tendencijom potpunog obuhvata**
- ✓ **Izradit ćeemo strategiju obrazovanja potrebnog odgajateljskog kadra na visokoškolskom nivou**
- ✓ **Poboljšat ćeemo sistem trajnog usavršavanja odgajatelja kao i sistem praćenja, vrednovanja i napredovanja u struci**

Besplatni udžbenici za sve!

OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

ČINJENICE

- Kontinuirano eksperimentisanje u sektoru osnovnog i srednjeg obrazovanja
- Segregacijski modeli kao pravilo, a ne izuzetak
- Neusklađenost obrazovanja s tržištem rada
- Odlazak mladih kao posljedica besperspektivnosti

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uvest ćemo savremene obrazovne modele interkulturnog tipa kreirane prema ishodištima znanja
- ✓ Napravit ćemo i reformisati edukacione centre/zavode kao mjesto kontinuiranog usavršanja nastavnika
- ✓ Reformisat ćemo NPP – kurikularna reforma
- ✓ Ukinut ćemo segregaciju u obrazovnom sistemu
- ✓ Pripremit ćemo plan aktivnosti za smanjenje prekida i napuštanja obaveznog osnovnog obrazovanja

Sve reforme koje su provođene u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja su se pokazale kao potpuni promašaji. Primjer su uvođenje devetogodišnjeg obrazovanja ili pokušaji parcijalnog uvođenja eksterne mature u srednjim školama Kantona Sarajevo.

Pored toga, sasvim je jasno da su efekti „intervencija“ u osnovno i srednje obrazovanje išli ka daljnjoj fragmentaciji bosanskohecegovačkog društva jer su posljedice uvjek bile njegova daljnja destrukcija. „Dvije škole pod jednim krovom“ ili pitanje maternjeg jezika uvjek su iznova obrazovanje stavljali kao sredstvo ali i žrtvu klero-nacionalnih političkih agendi.

Degradacija nastavničkog zanimanja i loš socijalno-ekonomski status nastavnika, zastarjeli i neprilagođeni nastavni programi te nedovoljna opremljenost škola, ovaj sektor obrazovanja doveli su u veoma loše stanje koje se hitno mora mijenjati.

Mi u SDP-u želimo jasno poručiti da ćemo insistirati na tome da se osnovno i srednje obrazovanje u potpunosti depolitizira, da se ukinu segregacijski modeli i prakse, da se pitanje maternjeg jezika riješi po jedinstvenom modelu za cijelu BiH, te da se izvrši cjelovita i funkcionalna kurikularna reforma utemeljena na ishodištima znanja.

Uvest ćemo jedinstveni kvalifikacijski okvir za eksternu maturu na cjelokupnoj teritoriji BiH te na jasnim i natprosječnim standardima nastave i nastavnih procesa, primjenjujući najbolje prakse i iskustva, kreirati školu za sve nas.

Radit ćemo na razvoju obrazovnih modela koji će kreirati kompetentnog nastavnika kao preduslov za kompetentnog učenika, čija su znanja, vještine i kompetencije prilagođene zahtjevima savremenog tržišta rada.

- ✓ **Sistemska podrška nadarenim učenicima – jedinstveni fond za stipendiranje**
- ✓ **Uključivanje dobrih praksi iz internacionalnih programa u bh. obrazovni sistem**
- ✓ **Povećat ćemo upis i završavanje obveznog obrazovanja na 100, a upis u srednje obrazovanje na 90 posto**

VISOKO OBRAZOVANJE

Otjerati politiku s fakulteta!

ČINJENICE

- Za 10 godina Bosna i Hercegovina bi mogla biti zemlja s najmanjim brojem studenata u Evropi ili zemlja koja proizvodi visokoobrazovani kadar za strano tržište
- Visoko obrazovanje u Bosni i Hercegovini je neefikasno, preskupo, zastarjelo i premalog kapaciteta da bi moglo bitno mijenjati kvalifikacijsku strukturu.

NAŠ PLAN

U BiH je uspješnost studiranja i dalje mala, što je skupo i za državu i za privredu. Želi li BiH ispuniti svoj strateški cilj - razvijati se prema društvu znanja, mora poduzeti bitne promjene u nauci i visokom obrazovanju. U razvijenim zemljama postoji bitna veza između porasta broja radnika s visokim obrazovanjem i ekonomskog rasta.

Promjene u sistemu visokog obrazovanja u BiH trebale bi biti usmjerene na poboljšanje kvalifikacijske strukture stanovništva; bitan doprinos univerziteta proizvođenju novih vrijednosti, najprije u užim sredinama u kojima djeluju; sadržajno i formalno uključivanje nauke i visokog obrazovanja BiH u evropske trendove, u ERA (Evropski naučni prostor) i EHEA (Evropski prostor visokog obrazovanja).

Iako je potrebno ukupno povećati izdvajanja za obrazovanje, stimulativnim (finansijskim) mjerama treba nagrađivati najefikasnije, odnosno destimulirati najlošije visokoškolske ustanove: "efikasnost" nije samo kratkoća studiranja, već u nju treba ugraditi kontrolu kvalitete. Na univerzitetima podstaknuti osnivanje ureda za kontrolu kvalitete obrazovnih procesa i sadržaja; razraditi finese sistema finansiranja, što uključuje i osiguravanje adekvatne zakonske osnove; posjećivati saradnju univerziteta (fakulteta) s privredom, odnosno s lokalnom zajednicom te sa sestrinskim ustanovama u inozemstvu. Posljednje navedeno ima za cilj uključiti dugoročno univerzitet u programe studentskih razmjena; uskladiti programe visokoškolskih ustanova s regionalnim potrebama.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Osigurat ćemo transparentnost u prijenosu i namjenskom utrošku finansijskih sredstava izdvojenih za visoko obrazovanje
- ✓ Fokusirat ćemo se na licenciranje, akreditaciju i nadzor nad radom visokoškolskih institucija
- ✓ Povećat ćemo ukupna izdvajanja za visoko obrazovanje
- ✓ Instalirat ćemo platforme o utvrđivanju plagijatorstva
- ✓ Popravit ćemo segment provedbe Bolonjskog procesa koji se tiče slobodnog kretanja osoba
- ✓ Uradit ćemo potrebne mјere usklađivanja obrazovnog sistema BiH s potrebama tržišta rada i poduzetništva u BiH
- ✓ Uskladit ćemo u najvećoj mogućoj mjeri kriterije rada visokoškolskih ustanova s onima u EU. Kurikulum treba osavremeniti inovativnim, preduzetničkim i menadžerskim vještinama

Jedna škola za sve!

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

ČINJENICE

- Bosna i Hercegovina je u zakone o obrazovanju ugradila inkluzivne principe, ali se oni poštuju samo deklarativno
- Iako se zagovara inkluzivni pristup, mnoga djeca pohađaju tzv. specijalne škole, iako bi mogla biti integrisana u redovne škole

NAŠ PLAN

Inkluzivno obrazovanje bazira se na pravo svih na kvalitetno obrazovanje i fokusira se posebno na ranjive grupe. Inkluzivno obrazovanje je zapravo proces koji se odvija kroz promjene u pristupu podučavanju i u obrazovnom sadržaju, ali i u samoj strukturi i strategijama obrazovnog sistema. Krajnji cilj inkluzivnog obrazovanja je povećanje sudjelovanja u učenju i smanjenje isključenosti unutar ili zbog obrazovanja. Također, korištenje pojma inkluzivno obrazovanje može u praksi proizvesti određenu konfuziju jer se često interpretira kao usko fokusirano na skupinu osoba s invaliditetom (učenici s tjelesnim i senzoričkim oštećenjima, sa specifičnim teškoćama u učenju ili s emocionalnim problemima i poremećajima u ponašanju). Iako je to, istina, bilo originalno značenje ovog pojma, on danas obuhvaća sve druge ranjive društvene grupe, uključujući pojedince iz socijalno ugroženih porodica, manjina, ruralnih sredina i dr.

Obrazovanje djece s poteškoćama u razvoju provodit ćeemo u skladu s okvirnim zakonima u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini, uz uvažavanje principa inkluzivnosti u obrazovanju. Međusektorsko integrisano djelovanje je korak u rješenju problema, a preduslov je unapređenje postojećih okvira javnih politika i međusobna saradnja relevantnih aktera s ciljem pružanja jednakih mogućnosti za obrazovanje u skladu s interesima i sposobnostima svakog pojedinca. Obrazovanje djece Roma problem je u osnovnom obrazovanju zbog niske stope djece koja su uključena u osnovno obrazovanje i zbog visoke stope napuštanja osnovnog obrazovanja. Jedan od razloga je što nije osigurana mogućnost za obrazovanje Roma na njihovom jeziku ili asistenata u nastavi koji govore romski jezik.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 **Donijet ćemo okvirni Zakon o inkluziji i sveobuhvatnom obrazovanju djece s poteškoćama u razvoju bez obzira na dijagnozu ili stepen invaliditeta**
- 🕒 **Organizirat ćemo kontinuiranu edukaciju nastavnika iz oblasti inkluzije i obrazovanja djece s poteškoćama u razvoju**
- 🕒 **Ukinut ćemo arhitektonske barijere u školskim objektima**
- 🕒 **Zakonskim i podzakonskim aktima ćemo urediti pitanje timova za inkluziju, kao i pitanje radno-pravnog statusa i načina finansiranja asistenata u nastavi i personalnih asistenata**
- 🕒 **Osigurat ćemo jednake mogućnosti za obrazovanje sve djece, uključujući djecu s poteškoćama u razvoju i djecu iz marginaliziranih grupa**

JEDNAKOPRAVNOST I NEDISKRIMINACIJA

**Istrebljenje apartheida,
diskriminacije i segregacije!**

ČINJENICE

- Nije učinjen nijedan korak naprijed u oblasti jednakopravnosti i nediskriminacije u obrazovanju; Koordinacija ministara obrazovanja u FBiH praktično je zaledila svoju aktivnost, a Konferencija ministara obrazovanja u BiH se susrela svega nekoliko puta, ne rješavajući goruća pitanja
- Bosna i Hercegovina je ratificirala Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR) 1992. i prihvatile načela iz člana 13.

Ustavom i zakonima BiH svim osobama garantuju se osnovna ljudska prava među kojima i pravo na obrazovanje, a BiH se obavezala da će osigurati ostvarenje najvišeg nivoa zaštite međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Na različite načine jednakost i nediskriminacija ugrožavaju se u obrazovnoj praksi: neravnopravan položaj djece povratnika u obrazovnim ustanovama, nametanje pravila ponašanja u obrazovanju suprotno ustavnom i zakonodavnom okviru, vjerski simboli i obilježja kao i nazivi škola koji vrijeđaju osjećaje drugih i drugačijih, segregacija u najtežem obliku (fizičko razdvajanje učenika na osnovu etničke pripadnosti)...

Osnovni ciljevi su nam rasprostranjenija i poboljšana briga i obrazovanje u ranom djetinjstvu za bolji rast, učenje i razvoj, univerzalan i slobodan pristup osnovnom obrazovanju za svu djecu, s naglaskom na zapostavljene grupe; univerzalan pristup mogućnostima osnovnog obrazovanja i programima usavršavanja vještina za sve mlade i odrasle; osigurati da svaki učenik dobije državno definiran i objektivno procijenjen nivo znanja u pismenosti, matematičkim i životnim vještinama; potpun i ravнопravan pristup i učinkovito sudjelovanje u osnovnom obrazovanju žena i djevojaka, te suzbijanje spolnih predrasuda i nejednakosti u školama i obrazovnom sistemu.

KLJUČNI PROJEKTI

- Izgradit ćemo interkulturni obrazovni sistem**
- Izmijenit ćemo zakonsku regulativu tako da svakom djetetu omogućimo učenje na maternjem jeziku**
- Napravit ćemo obrazovni sistem BiH koji je interes svakog djeteta zbog kvaliteta obrazovanja, koji otvara mogućnosti da postanu dobri građani/ke BiH kao i nade da će postati dio šire evropske zajednice**
- Reformisat ćemo obrazovni sistem tako da garantuje jednaka polazišta i ishodišta u skladu sa potencijalima i mogućnostima svakog pojedinca**
- Ukinut ćemo fenomen „dvije škole pod jednim krovom“**
- Uvest ćemo kroz nastavni plan i program obavezne posjete bh. mjestima od kulturno-historijskog značaja i od značaja za antifašističku bit naše zemlje**

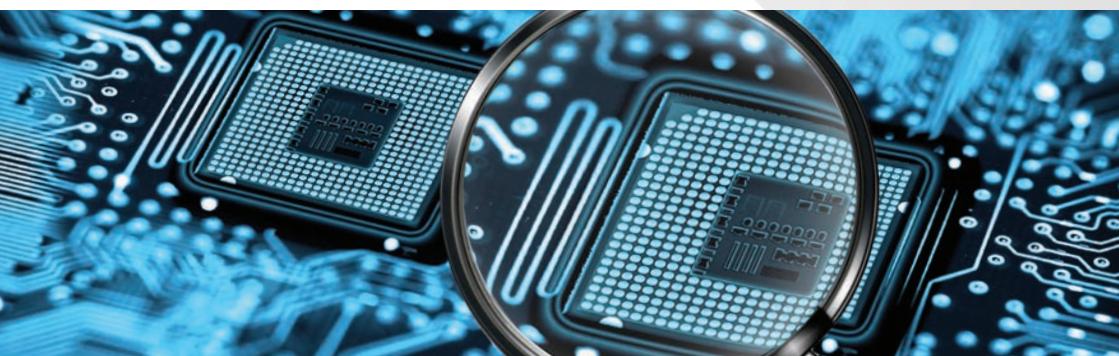

NAUKA I TEHNOLOGIJA

Ulaganje u nauku je ulaganje u budućnost

ČINJENICE

- Bosna i Hercegovina za nauku izdvaja ispod 0,1 posto BDP-a, a i ta je brojka upitna, s obzirom na činjenicu da ne postoje cjeloviti podaci o naučnim istraživanjima u BiH
- U narednih 10 godina BiH će s navedenim trendom ulaganja upitna biti bilo kakva naučna aktivnost koja je dio sistema.

NAŠ PLAN

Ulaganja u razvoj naučnog, tehnologiskog i inovacijskog sistema preduslov su za osiguranje stabilne budućnosti. Na taj način omogućava se izgradnja BiH kao zemlje okrenute znanju i inovacijama, s konačnim ciljem povećanja konkurentnosti, produktivnosti i zapošljavanja te ostvarenja stabilnog i održivog privrednog rasta. Razvoj naučnog i inovacijskog sistema temelji se na rastu i povećavanju učinkovitosti postojećih infrastrukturnih i ljudskih naučnih potencijala te njihovom kontinuiranom usmjeravanju prema većoj kvaliteti, važnosti i strukturiranosti.

Velike ekonomске sile znaju da naučnoistraživački rad predstavlja jedan od najvažnijih resursa današnjice. Evropska unija godišnje izdvaja milijarde eura u te svrhe, a njene članice u prosjeku izdvajaju tri posto bruto društvenog proizvoda za naučnoistraživački rad.

Država danas snosi dio troškova naučno-istraživačkog rada, ali u zanemarivo malom iznosu. Naš je cilj povećati ulaganja u naučno-istraživački rad i tako osnažiti bh. društvo i privredu.

Planiramo podržavanje istraživačkih aktivnosti naučnih organizacija uskladijenih s potrebama privrede.

Tražimo podsticanje aktivnosti i programa popularizacije nauke, tehnologije i inovacija, te podržavanje aktivnosti vezanih uz transfer tehnologije i donošenje zakona o državnoj podršci za istraživačko-razvojne projekte.

KLJUČNI PROJEKTI

- Formirat ćemo održive fondove za finansiranje razvoja nauke i tehnologije**
- Formirat ćemo jedinstveni fond za stipendiranje talenata na svim obrazovnim nivoima**
- Pokrenut ćemo edukativne, intelektualno stimulativne platforme i programe za nadarene učenike i studente**
- Osnazit ćemo javno-privatno partnerstvo u finansiranju projekata u oblasti obrazovanja, nauke i tehnologije**

OBRAZOVANJE ODRASLIH I CJELOŽIVOTNO UČENJE

Povratak obrazovanih kroz obrazovanje

ČINJENICE

- Nisu donijeti zakoni na svim nivoima koji bi regulisali oblast obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja
- Bosna i Hercegovina se obavezala u sistemu obrazovanja imati formalno i neformalno obrazovanje i informalno učenje

KLJUČNI PROJEKTI

- ⌚ Uvest ćemo novo, živo tržište usluga neformalnog obrazovanja, kako bi se na taj način ispunile osnovne pretpostavke za primjenu koncepta cjeloživotnog učenja
- ⌚ Izradit ćemo okvirni zakon o obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju
- ⌚ Unaprijedit ćemo i promovirati cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih kao i socijalno isključenih mlađih u dobi do 30 godina

NAŠ PLAN

Obrazovanje odraslih i koncept cjeloživotnog učenja zauzimaju veoma značajno mjesto u obrazovnim sistemima država članica Evropske unije i ispunjavaju mnoge funkcije, od kojih su vjerovatno najvažnije: kontinuirano obnavljanje i usavršavanje znanja, vještina i sposobnosti koje bi bile konkurentne na tržištu rada što omogućava pojedincu zadržavanje postojećeg, odnosno mogućnost pronalaženja novog zaposlenja; integracija marginaliziranih i socijalno isključenih kategorija u društvo i tržište rada, što može podrazumijevati ospozobljavanje, dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju nezaposlenih osoba. Oblast obrazovanja i obuke odraslih se u BiH već razvija, pojavljuju se centri i ustanove koje nalaze svoje tržišno mjesto koje stvara potražnja polaznika, ali nedostaju sistemski rješenja kako bi se ova oblast uredila što se, prije svega, ogleda u donošenju odgovarajućih zakona.

U sistem ćemo uključiti formalno i neformalno obrazovanje te informalno učenje. Treba ponuditi različite metode učenja, kurseve i škole te omogućiti zaposlenicima da studiraju uz rad. Obrazovne ustanove trebaju nuditi ubrzane programe, da ponude fleksibilnije načine predavanja (npr. učenje na daljinu), da ponude više mjesta za obrazovanje odraslih te pokažu veću fleksibilnost prema tržištu rada. Potrebno je razviti koncept škola kao centara za obrazovanje koji nude programe za redovne učenike, za odrasle i kratke programe za certifikaciju određenih zanimanja ili praktičnih vještina bez sticanja zvanja ili pohađanja školskog programa.

Treba težiti tome da one programe obrazovanja odraslih koji su od općeg nacionalnog interesa (osnovno obrazovanje, sticanje prve kvalifikacije i prekvalifikacije za deficitarna zanimanja) u potpunosti finansira država, dok ostale programi trebaju finansirati u jednakim dijelovima nadležne obrazovne vlasti, lokalna zajednica i sami polaznici. Preduzeća mogu programe namijenjene zadovoljavanju njihovih specifičnih potreba finansirati u potpunosti, pri čemu takva djelatnost treba biti oslobođena od poreznih obaveza. Sistem obrazovanja odraslih treba učiniti dostupnim svim građanima zemlje, u skladu s njihovim interesima i potrebama nacionalnog razvoja.

- 🕒 Razvit ćemo mrežu različitih obrazovnih institucija i drugih davatelja obrazovnih usluga
- 🕒 Osporobit ćemo u kratkom roku programima kvalifikacije i dokvalifikacije mlade koji su „upropošteni“ postojećim sistemom obrazovanja
- 🕒 Napravit ćemo okvir koji je otvoren, privlačan i dostupan svima uključujući nepismene i nekvalificirane osobe, kao i osobe s posebnim potrebama

**Razdvajanje sektora odgoja i obrazovanja
od nauke i visokog obrazovanja!**

REFORMA REFORMATORA ILI REFORMA OBRAZOVNOG SISTEMA

ČINJENICE

- Obrazovni sistem je trom i nesposoban provesti ozbiljnu reformu
- Nadležnosti su podijeljene i fragmentirane što obesmišljava koncept obrazovanja
- U narednih 10 godina BiH će postati zemlja formalno obrazovanih neznačilica kao rezultat ovakvog obrazovnog sistema

NAŠ PLAN

Ustavno-pravni okvir, kreiran „dejtonskim Ustavom“ iz 1995., Bosnu i Hercegovinu je definirao kao državu sa vrlo kompleksnom i asimetričnom strukturu te izrazito decentraliziranim i podijeljenim nadležnostima između njenih nivoa. Ovakva decentralizacija vlasti najpogubnije se odrazila na obrazovanje koje je zbog ne postojanja adekvatnih i pravovremenih reformi uz prenaglašenu politizaciju, dovela je do disproporcije između formalno obrazovanih i stvarno kompetentnih. Insistiranje na birokratizaciji obrazovanja i potpuno zanemarivanje i zapostavljenje obrazovne struke, kao rezultat je proizvelo potpuno trome, nekompetentne i suštinski neefikasne organe upravljanja obrazovnim sistemom. Nadležna ministarstva na svim nivoima vlasti, zbog potpunog urušavanja sistema zasnovanog na kvaliteti, nesposobna su da se uhvate u koštač sa iole ozbilnjom reformom u ovoj oblasti.

Za bilo kakvu ozbiljnu reformu obrazovanog sistema u Bosni i Hercegovini, neophodno je prvo reformisati „reformatora“ – one institucije koje će biti nosilac reformskih aktivnosti. Mi u SDP-u BiH želimo prvo donijeti strateški dokument na nivou države kojim bi se definirala pozicija i nadležnost te stručna kompetentnost nadležnih organa, pa tek onda možemo krenuti u kreiranje vizije obrazovanja, te na osnovu nje obrazovne reforme u cjelini. Želimo jedinstven obrazac rukovodne nadležnosti nad obrazovanjem uz puno poštivanje svih razlika i posebnosti koje imamo.

Želimo uspostaviti efikasne i kompetentne organe kao poluge budućih reformi. U ovu aktivnost ćemo uključiti najbolje stručnjake koje imamo, jer reformu obrazovanja mogu osmisliti i provesti samo oni koji su najobrazovaniji i najkompetentniji.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Depolitizirat i reformisati čemo obrazovani upravni aparat**
- ✓ **Smanjiti čemo broj „obrazovnih“ nivoa vlasti**
- ✓ **Reformisati čemo prosvjetno-pedagoške zavode i učiniti ih institutima/agencijama za standardizaciju i razvoj obrazovnih tehnologija**
- ✓ **Ukinut čemo nepotrebno preklapanje nadležnosti**
- ✓ **Principijelno ćemo insistirati na razdvajanju sektora odgoja i obrazovanje od nauke, visokog obrazovanja, nauke i tehnologije**

Reforma javne uprave

Efikasna i pravedna javna uprava

- 🕒 Prvo usvajanje zakona, pa onda formiranje vlada
- 🕒 Ukipanje nadležnosti kantona
- 🕒 Digitalizirana javna uprava
- 🕒 Jake i stabilne lokalne samouprave za snažnu državu
- 🕒 Odgovornija i efikasnija administracija
- 🕒 Organizovani i uključeni građani u procesima odlučivanja
- 🕒 Odgovorno i kvalitetno upravljanje javnim preduzećima, ustanovama i zavodima

NAŠ PLAN

BiH je, prema Forbesu, najuglednijem ekonomskom magazinu na svijetu, najgora u regiji, najgora u Evropi, najgora u ekonomiji, u korupciji, efikasnosti... Ovaj ugledni magazin spominje visoku decentraliziranost, pocijepanost tržišta, prenagomilanu birokratiju. Forbes predlaže reformu uprave. U BiH je trinaest država (dva entiteta, distrikt i deset kantona). To je razlog nemogućnosti provođenja jedinstvene ekonomske i svake druge politike i to je uzrok činjenici da je BiH, po svemu najgora u Evropi, a ima najbrojniju birokratiju na svijetu - u odnosu na broj stanovnika.

Brojnost premijera, ministara, doministara, sekretara, poslanika, direktora, predsjednika upravnih i nadzornih odbora, bezbroja fondova, agencija, itd. javnu potrošnju čini nepodnošljivo velikom, što onemogućava rasterećenje privrede, radi povećanja broja zaposlenih i povećanja plata, odnosno, ostanka mlađih u BiH. Ova prekobrojnost birokratije onemogućava efikasnost, omogućava korupciju, kantoni su pred bankrotom i prijete socijalni nemiri, građani različitih kantona su neravnopravni, što je nepravda, investitori nemaju pravne sigurnosti i jedinstvenog tržišta, gradovi i općine, kantoni i Federacija su ekonomski neodrživi! Više od 20 godina nema značajnih promjena, ljudi gube nadu, ne izlaze na izbore i masovno odlaze u inozemstvo.

Svi relevantni međunarodni faktori preporučuju reformu uprave. Potrebno je reformom obezbijediti istinski zaokret i ljudima vratiti nadu.

Najbolje je ukinuti vlast u svih 13 država u državi. S ozbirom da to danas nije realno, predlažemo da se od postojećih 13 država u državi, ukine njih 10, tj. da se ukinje vlast u 10 kantona.

To je prepostavka za radikalnu promjenu u ekonomiji, pravdi, politici prema mlađima, socijalnoj politici, ekologiji i turizmu, obrazovanju, zdravstvu, kulturi i sportu, EU, NATO i politici prema dijaspori. To je nada da će se korupcija smanjiti za 10 puta, efikasnost povećati za 10 puta, obezbijediti uštede od oko 500 miliona, to je prilika da Federacija dostigne nulti deficit, to je prilika za nagli i siguran ZAOKRET. Umjesto 35 vanbudžetskih fondova osnovati pet. Treba ukinuti vlast u kantonima i nadležnosti i sredstva podijeliti između federalnog i lokalnog nivoa.

RACIONALIZACIJA FEDERACIJE

ČINJENICE

- BiH ima najneefikasniju javnu upravu u Evropi
- U FBiH imamo 11 premijera, 142 ministra, stotine poslanika, hiljade stranačkih plaćenika.
- Ovakav aparat onemogućava razvoj i omogućava korupciju
- Neracionalna organizacija uprave FBiH dovodi do neravnopravnosti građana u zavisnosti od toga u kojem kantonu žive
- Moguće je mijenjati Ustav FBiH i provesti racionalizaciju Federacije

NAŠ PLAN

Javna potrošnja je prevelika, što onemogućava rasterećenje privrede i povećanje broja zaposlenih i plata. Ovakav sistem onemogućava efikasnost, omogućava korupciju, kantoni su pred bankrotom, građani različitih kantona su neravnopravni, investitori nemaju pravne sigurnosti i jedinstvenog tržišta, gradovi i općine, kantoni i Federacija su ekonomski neodrživi, više od 20 godina nema značajnih promjena, ljudi gube nadu, ne izlaze na izbore i masovno odlaze u inozemstvo.

Svi relevantni međunarodni faktori preporučuju reformu uprave. Samo istinskom reformom možemo napraviti zaokret i ljudima vratiti nadu. Naš plan je da se od postojećih 13 država u državi, ukine njih 10, tj. da se ukine vlast u 10 kantona.

To je prepostavka za radikalnu promjenu u ekonomiji, pravdi, politici prema mladima, socijalnoj politici, ekologiji i turizmu, obrazovanju, zdravstvu, kulturi i sportu, EU, NATO i odnosu prema dijaspori. To je prilika da se korupcija smanji za 10 puta, efikasnost poveća za 10 puta, obezbijede uštede od oko 500 miliona KM, to je prilika da Federacija dostigne nulti deficit, to je zaokret.

Ukinut ćemo vlast u kantonima i nadležnosti i sredstva podijeliti između federalnog i lokalnog nivoa. Umjesto 35 vanbudžetskih fondova osnovati pet.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Izmijenit ćemo Ustav FBiH sa ciljem racionalizacije Federacije
- ✓ Zadržat ćemo kantone kao ustavnu kategoriju, ali ćemo ukinuti zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast u kantonima, a te nadležnosti i sredstva prebaciti na Federaciju i lokalne zajednice
- ✓ Smanjit ćemo broj budžetskih fondova sa 35 na pet
- ✓ Na osnovu toga reformisati ekonomiju, zdravstvo, pravosuđe, obrazovanje, socijalnu politiku, kulturu i sport

**Jake i stabilne lokalne
samouprave za snažnu državu**

JAČANJE LOKALNE SAMOUPRAVE

ČINJENICE

- Najefikasniji nivo vlasti u BiH
- Uživa najveće povjerenje građana
- Loša teritorijalna organizacija u FBiH i RS
- Neprovođenje i neusklađenost zakonskih rješenja
- Loši zakoni o lokalnoj samoupravi ili nisu nikako usvojeni

NAŠ PLAN

Jedinice lokalne samouprave su trenutno najefikasniji nivo vlasti u Bosni i Hercegovini i građani imaju najveće povjerenje u jedinice lokalne samouprave.

Međutim jedinice lokalne samouprave imaju mnoga ograničenja koja su im uspostavili viši nivoi vlasti i sprečavaju dalje razvijanje.

Međutim mnoge lokalne samouprave su na ivici opstanka zbog loše teritorijalne organizacije koju su upostavili FBiH i RS, primjer takve općine je Istočni Mostar koji ima tek stotinjak stanovnika.

RS ima Zakon o lokalnoj samoupravi, međutim u FBiH iako je 2006 .godine usvojen Zakon i do danas postoje kantoni koji nisu donijeli zakone o lokalnoj samoupravi, kao i kantoni u kojima zakoni nisu usklađeni sa entitetskim propisima.

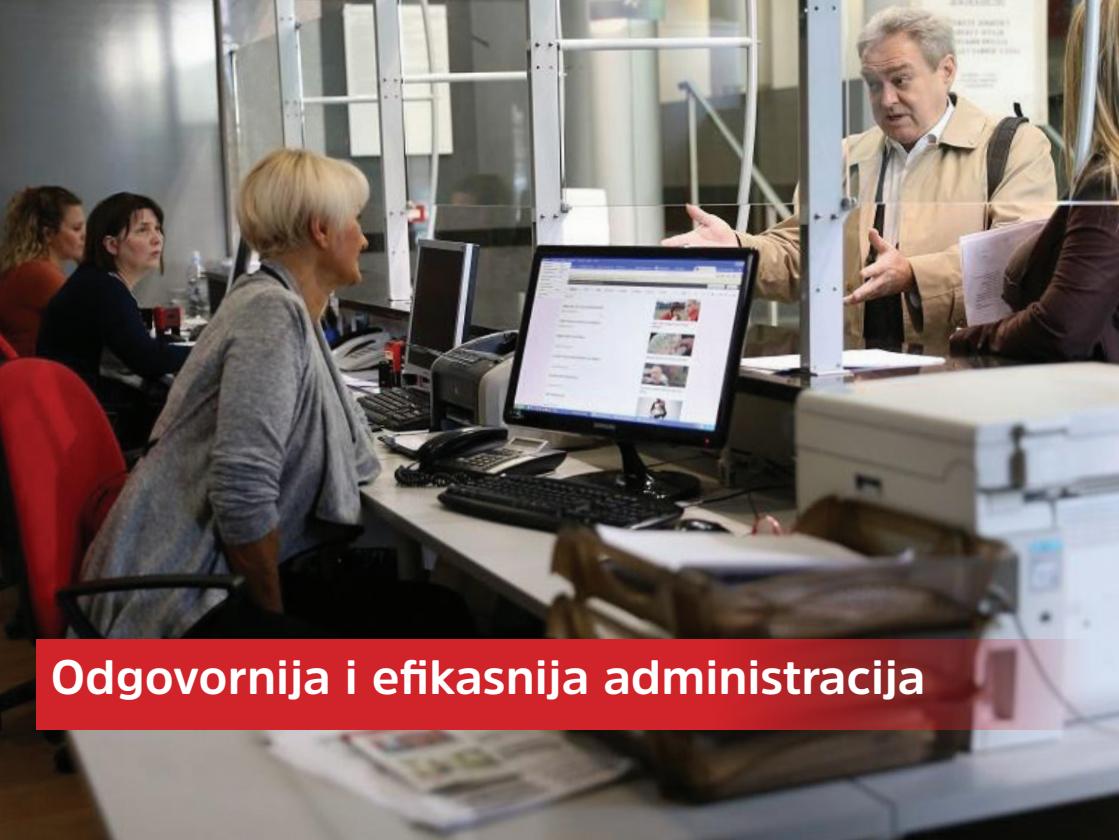
Naš plan je da donošenjem novih zakonskih rješenja i usklađivanjem postojećih zakona i podzakonskih akata želimo omogućiti dalje razvijanje jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini.

Novom teritorijalnom organizacijom FBiH i RS ćemo osnivati nove jedinice lokalne samouprave, ali i ukidati one za koje se utvrdi da su neodržive i dodjeliti status grada nekim jedinicama lokalne samouprave.

Izmjenom izbornog zakonodavstva ćemo uvesti drugi krug za izbora načelnika i gradonačelnika tako da izabrana lica imaju veći legitimitet za obavljanje važnih pozicija.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 **Donijeti/izmjeniti zakone o lokalnoj samoupravi**
- 🕒 **Uskladiti zakonske norme koje će omogućiti dalji razvoj lokalnih zajednica**
- 🕒 **Promjeniti teritorijalnu organizaciju općina i gradova u BiH**
- 🕒 **Uvesti drugi krug izbora za gradonačelnika i načelnike**
- 🕒 **Dati na značaju savezima lokalnih zajednica**

Odgovornija i efikasnija administracija

ODGOVORNA DRŽAVNA SLUŽBA

ČINJENICE

- U proteklom mandatu su usvojeni loši i na neustavan način doneseni zakoni o državnim službenicima
- Teško je otpustiti državnog službenika koji ne radi kvalitetan posao i demotivisani su za rad
- Veliki broj službenika su politički aktivni

NAŠ PLAN

Bosna i Hercegovina ima jednu od najvećih administracija u Evropi i svijetu i izdvaja velika finansijska za njihove plate. Iako je u administraciji zaposlen veliki broj ljudi ona je krajnje neefikasna i ne postoji sistem odgovornosti i nagrađivanja državnih službenika.

Također, zakonima o državnim službenicima su mnoge političke pozicije koje bi trebale biti mandatne, proglašene državnim službenicima što usporava provođenje politika Vlada u odnosu na politička ubjedjenja tih uposlenika.

Državni službenici su plaćeni od strane građana i oni moraju imati veliki stepen odgovornosti, a postojećim zakonima, oni koji loše obavljaju svoj posao su zaštićeni zbog čega država i građani ispaštaju. U državnoj službi ne postoji jasno definisan sistem napredovanja, zbog čega su službenici demotivisani.

U državnoj službi ne postoji ni jasno definisan sistem napredovanja zbog čega su službenici demotivisani.

U narednom mandatu ćemo izmijeniti zakone o državnim službenicima BiH, FBiH i RS sa ciljem da imamo odgovorniju i efikasniju administraciju.

Novim zakonima želimo olakšati otpuštanje državnih službenika koji ne rade kvalitetno svoj posao, ali uvesti pravedniji sistem napredovanja u državnoj službi.

Zakonom ćemo pozicije, koje su političke i zavise od politike vlade izuzeti iz zakona o državnim službenicima i mandatno ih ograničiti tako da će na tim pozicijama odgovarati građanima na izborima.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Donošenje novih zakona o državnim službenicima BiH, FBiH, i RS**
- ✓ **Uspostaviti odgovornost za loš rad državnih službenika**
- ✓ **Političke pozicije učiniti mandatnim i odvojiti od državnih službenika**

Zavodi za zapošljavanje koji nisu svrha sami sebi,
nego na usluzi nezaposlenim osobama i poslodavcima.

REFORMA ZAVODA ZA ZAPOŠLJAVANJE

ČINJENICE

- Podaci o registrovanoj i realnoj stopi nezaposlenosti drastično se razlikuju
- Zdravstveno osiguranje opterećuje zavode za zapošljavanje
- Zavodi nisu spremni za 21. vijek, u pogledu digitalizacije i informisanja

NAŠ PLAN

Bosna i Hercegovina je na evropskom dnu kada je u pitanju nezaposlenost. Sistem zapošljavanja je podijeljen između entiteta, kantona i Distrikta, te ne postoji jedinstvena strategija i koordinacija između ovih Zavoda.

Razlika u podacima između registrovane i realne stope nezaposlenosti je drastična, jer veliki broj ljudi ne traži aktivno posao već se vodi na birou samo zbog zdravstvenog osiguranja.

Potvrde vezane za zdravstveno osiguranje dodatno opterećuju zavode za zapošljavanje i guše ih administrativnim poslovima, te se oni ne mogu posvetiti svojoj osnovnoj djelatnosti pronalaska posla.

Zavodi nisu spremni za 21. vijek u pogledu digitalizacije i pružanja informacija građanima o zaposlenju i pronalasku radnika.

Planiramo uvesti veći stepen koordinacije između entitetskih i kantonalnih zavoda za zapošljavanje sa ciljem ravnomjernog unapređenja rada istih.

U sklopu reforme zdravstvenog sistema planiramo skinuti obavezu zavodima za zapošljavanje da izdaju uvjerenja vezana za ostvarivanje zdravstvenog osiguranja kako bi se zavodi za zapošljavanje mogli baviti pronalaskom posla za radnike i radnika za poslodavce.

Modernizovati ćemo zavode za zapošljavanje i spremiti ih za 21. vijek u oblasti digitalizacije i informisanja kako nezaposlenih, tako i poslodavaca. Nedopustivo je da privatna web stranica bolje radi posao od 13 zavoda za zapošljavanje sa milionskim budžetom.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Osloboditi obaveza zdravstvenog osiguranja zavode za zapošljavanje**
- ✓ **Modernizacija zavoda, u pogledu digitalizacije i informisanja nezaposlenih i poslodavaca**
- ✓ **Povećati aktivnosti na pronalasku posla nezaposlenim licima**
- ✓ **Smanjiti evidencije nezaposlenih u skladu sa realnom nezaposlenošću u BiH kako bi se lakše našli poslovi onima koji ih traže**

Organizovani i uključeni građani
u procesima odlučivanja

UDRUŽIVANJE GRAĐANA I GRAĐANSKE INICIJATIVE

ČINJENICE

- Zakoni o udruživanju građana zastarjeli i nedorečeni
- U FBiH nisu regulisane građanske inicijative i peticije
- U RS se referendumi zloupotrebljavaju suprotno Ustavu BiH

NAŠ PLAN

Pravo građana na udruživanje je jedno od osnovnih prava koje je jako loše zakonodavno uređeno u Bosni i Hercegovini. Bilo da je riječ o političkim strankama , sindikatima, studentskim udruženjima, fondacijama, udruženjima građana, sportskim klubovima i savezima, vjerskim zajednicama i organizacijama, Kulturno umjetničkim društvima, humanitarnim organizacijama...

Svi ovi oblici udruživanja građana su zasnovani na zastarjelim i nedovoljno regulisanim zakonima.

Posljedica toga je totalno neuređen sistem osnivanja, rukovođenja i izvještanja o radu i finansijama ovih oblika organizovanja.

Situacija je još gora kada govorimo o građanskim inicijativama, peticijama i referendumima koji u FBiH uopšte nisu uređeni a u RS-u se zloupotrebljavaju protivno ustavima.

Izvršit ćemo detaljnu analizu stanja u oblasti udruživanja i organizovanja građana i sagledati sve probleme koji se pojavljuju u ovoj oblasti uslijed zastarjelih i nedorečenih zakona koji tretiraju ovu oblast.

Nakon analize ćemo na nivou BiH predložiti donošenje novih zakona koji će regulisati oblast udruživanja građana, ali i entitetske propise zbog podijeljene nadležnosti između više nivoa vlasti.

Kako bismo osigurali veću uključenost građana u procese odlučivanja i odblokirali procese, koji su zastali u parlamentima iz proceduralnih razloga, planiramo svim građanima omogućiti neposredno odlučivanje i građanske inicijative, ali isključivo iz onih nadležnosti tog nivoa vlasti.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Sveobuhvatna analiza stanja u oblasti udruživanja građana u BiH
- 🕒 Usvajanje novih zakonskih rješenja iz oblasti udruživanja građana
- 🕒 Omogućiti građanima podnošenje građanskih inicijativa na svim nivoima organizovanja
- 🕒 Omogućiti građanima učešće u neposrednom odlučivanju u donošenju odluka o pitanjima za koje je nadležan taj nivo vlasti

Odgovorno i kvalitetno upravljanje javnim preduzećima, ustanovama i zavodima

UPRAVLJANJE JAVNIM PREDUZEĆIMA, USTANOVAMA I ZAVODIMA

ČINJENICE

- Vlast i dalje provodi i želi nastaviti lošu privatizaciju
- Zaustavljeni su svi kapitalni projekti preduzeća
- Zavodi i ustanove stvaraju velike finansijske gubitke
- Smjene loših uprava su spore i komplikovane

NAŠ PLAN

U BiH je nakon rata provedena pljačkaška privatizacija koja je uništila mnoga javna preduzeća, a onima, koja su ostala u državnom vlasništvu, loše se rukovodi.

Stranke koje su na vlasti u proteklom mandatu su koristile javna preduzeća za zapošljavanje stranačkih kadrova i korištenje u vlastitu promociju javnih preduzeća. Javna preduzeća trenutno ne provode strateške projekte, kao što je izgradnja puteva, infrastuktturnih projekata iz oblasti energetike, upostavljanje 4G sistema u telekomunikacijama i slično.

Poslovanje ustanova i zavoda je trenutno totalno ekonomski neisplativo i lošim upravljanjem tim institucijama se stvaraju veliki dugovi.

Zaustaviti ćemo privatizaciju kvalitetnih javnih preduzeća poput BH Telekoma i elektroprivreda Sarajevo, Mostar i Banja Luka. Uvesti ćemo sistem javno privatnog partnerstva kvalitetnim zakonskim rješenjima.

Pokrenuti ćemo ponovo kapitalne projekte iz oblasti gradnje puteva, projekata iz oblasti energetike i telekomunikacija, jer na taj način povećavamo zaposlenost u BiH, ali se jača i privreda.

Izmjenom zakonskih i podzakonskih akata ćemo omogućiti lakšu smjenu nekvalitetnih uprava javnih preduzeća, ustanova i zavoda kako bi smo imali što bolje upravljanje ovim institucijama.

Uvesti programe vlade za veću finansijsku disciplinu u javnim preduzećima, ustanovama i zavodima, kako bi smanjili deficite tih institucija.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 **Zaustavljanje loše privatizacije i uvođenje javno-privatnog partnerstva**
- 🕒 **Pokrenuti kapitalne projekte u javnim preduzećima**
- 🕒 **Donijeti zakone koji će olakšati smjene loših uprava preduzeća, zavoda i ustanova.**
- 🕒 **Donijeti program smanjenja troškova u preduzećima, zavodima i ustanovama**

Digitalizirajmo državu!

DIGITALIZACIJA I INFORMATIZACIJA

ČINJENICE

- Hronično nezaposlena Bosna i Hercegovina se suočava sa deficitom IKT stručnjaka i profesionalaca u drugim visokoprofitnim industrijama
- Broj kompanija u okviru kreativnih industrija je nedovoljan, zapošljavaju zanemariv procenat radne snage, te su sve manje konkurentne na svjetskom tržištu
- Javna uprava u Bosni i Hercegovini je neefikasna, neproduktivna, skupa, te ne iskoristi potencijale digitalizacije i elektronskog poslovanja
- Društvo je vrlo slabo informatizirano, te je u potpunosti izvan svjetskih tokova razvoja pametnih gradova i korištenja Interneta stvari (IoT) za opće društvene ciljeve
- Trenutna vlast u BiH nije zainteresovana, spremna ni sposobna da odgovori na izazove i probleme brzorastuće IKT industrije, te da iskoristi potencijale digitalizacije i računarskih nauka za stvaranje kreativnije, socijalno pravednije i bolje Bosne i Hercegovine

Naš plan je iskoristiti potencijal IKT industrije za povećanje zaposlenosti, općeg bogatstva i ubrzanja ekonomskog rasta BiH. Cilj je povećati broj i konkurentnost IKT stručnjaka, te povećati broj visokoprofitnih kompanija u okviru kreativnih industrija. U tu svrhu ćemo formirati tehnološke parkove koji će postati motor razvoja IKT i drugih kreativnih industrija, koristeći sinergiju obrazovnih institucija i poslovnih subjekata. Pored toga, planiramo razvijati elektronsku komunikaciju u javnoj upravi, te integrisati sve podatke koje javne institucije imaju o građanima u jedinstven sistem sa ciljem efikasnije, jeftinije i socijalno pravednije javne uprave. Konačno, općom informatizacijom i strategijom razvoja pametnih gradova transformisat ćemo naše lokalne zajednice u ljestve, čišće, sigurnije i progresivnije sredine za život.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Formirat ćemo tehnološke parkove u Sarajevu, Banja Luci, Tuzli i Mostaru**
- ✓ **Omasovljavanje i internacionalizacija studija računarstva i informatike, uz očuvanje kvalitete, te razvoj programa prekvalifikacije i neformalnog obrazovanja**
- ✓ **Podsticat ćemo formiranje novih startup kompanija i povećanje konkurentnosti kreativnih industrija**
- ✓ **Osigurat ćemo tržište IKT sektoru formiranjem predstavništava tehnoloških parkova u najvećim svjetskim IT centrima**
- ✓ **Formirat ćemo državni investicijski fond rizičnog kapitala, te privući velike svjetske privatne fondove za investiranje u startup kompanije**
- ✓ **Digitalizirat ćemo javnu upravu i razvijati elektronsku komunikaciju između javnih institucija, građana i poslovnih subjekata**
- ✓ **Integrисат ćemo sve podatke koje javne institucije imaju o građanima i poslovnim subjektima u jedinstven sistem**
- ✓ **Stvarat ćemo uslove za uvođenje jedinstvene kartice za elektronsku identifikaciju građana i poslovnih subjekata koja može biti korištena u stotinama e-usluga**
- ✓ **Kreirat ćemo lokalne strategije razvoja pametnih zajednica koje trebaju poboljšati usluge lokalne samouprave, poboljšati upravljanje javnom imovinom, te povećati opću informatizaciju društva**

Plan za pravedno društvo

Za ljudе i njihovo dostojanstvo

- 🕒 Povećati minimalnu platu radnicima
- 🕒 Partnerstvom radnika i poslodavaca do boljih uslova rada
- 🕒 Povećati penzije i stabilizovati PIO fondove
- 🕒 Napraviti borački registar i poboljšati status demobilisanih boraca
- 🕒 Uključiti marginalizovane grupe građana u zajednicu
- 🕒 Realizovati programe zapošljavanja osoba sa invaliditetom
- 🕒 Rješenje problema porodica u kolektivnim centrima
- 🕒 Ujednačena naknada za porodilje i dječiji doplatak

NAŠ PLAN

Pitanje socijalne pravde obuhvata uspostavu sistema koji omogućava jednak pristup i ravnomjernu, izbalansiranu raspodjelu javnih dobara i resursa svim kategorijama stanovništva na principu jednakopravnosti i poštovanja ljudskog dostojanstva svakog građanina.

Za SDP BiH, uspostava socijalno pravednog sistema podrazumijeva poduzimanje niza mjera i postupaka koji će omogućiti dostupnost javnih resursa širim kategorijama stanovništva po principu prioritetiziranja socijalno ugroženih ili zapostavljenih kategorija stanovništva. Jednako, nužno je izgraditi izbalansiran, pravedan sistem opterećenja i naplate potraživanja države, nužnih za osiguranje sredstava za podržavanje socijalnih programa. SDP BiH se zalaže za humani, demokratski, održivi razvoj Bosne i Hercegovine zasnovan na socijalno odgovornoj tržišnoj privredi, socijalnom blagostanju, socijalnoj pravdi, pluralizmu vlasništva, političkom pluralizmu i jakoj ulozi participativne demokratije i civilnog društva.

U osnovi, uspostava socijalne pravde podrazumijeva prije svega osiguranje stabilnih osnova za ostvarenje temeljnih prava i osiguranja osnovnih egzistencijalnih prioriteta za siromašne, nezaposlene, penzionere, boračke kategorije, povratnike i prognanike, ugrožene porodice i samohrane roditelje i druge zapostavljene kategorije.

Smatramo da je u političkom životu BiH nakon decenija nametanja nacionalističkog koncepta bavljenja fabriciranim prijetnjama i fiktivnim nacionalnim interesima, od presudne važnosti fokusirati se na konkretna pitanja od značaja za stanovnika Bosne i Hercegovine, obespravljene i siromašne grupe građana i pojedince koji su nositelji prava. To znači i promjenu paradigme koncepta razvoja države. Iako se u Bosni i Hercegovini značajna sredstva iz budžeta izdvajaju za programe socijalnog davanja, procjene kažu da tek 17 posto od ukupnih sredstava, zapravo dospiju u ruke najsistemašnijih kategorija stanovništva.

Opredjeljujemo se za koncept održivog razvoja gdje je čovjek cilj i faktor razvoja. Riječ je o „razvoju sa ljudskim likom“. Prvi cilj održivog razvoja i uspostave socijalno senzibiliziranog i pravednog društva je borba protiv siromaštva.

SIROMAŠNI I NEZAPOSLENI

ČINJENICE

- U BiH 900.000 ljudi živi u siromaštvu
- Pet milijardi KM štednje je u vlasništvu jedan posto stanovništva
- Svaki šesti stanovnik BiH živi u ekstremnom siromaštvu (3-5 KM dnevno), a 24,4 posto domaćinstava sa zaposlenim nosiocem žive ispod apsolutne linije siromaštva

U oblasti siromašnih i nezaposlenih posebno su adresirana pitanja siromaštva u BiH uopće, sa fokusom na siromašne nezaposlene, ali i na radničko siromaštvo.

Sistem socijalne zaštite je statusno zasnovan i nije fokusiran na stvarne potrebe korisnika.

Sa trenutnim stepenom siromaštva BiH ne može pregovarati o Poglavlju 19 kada, i ako, dobije kandidatski status za članstvo u EU. Naime, Bosna i Hercegovina ne ispunjava uslove iz Evropske socijalne povelje koji se odnose na visinu socijalnih izdavanja, što je utvrđeno relevantnim istraživanjima koja su u Bosni i Hercegovini provodjena u ovoj oblasti.

postojeći javni dug (unutrašnji i spoljni) doveo je u pitanje fiskalnu stabilnost BiH i oba entiteta, koji ne mogu adekvatno servisirati obaveze prema socijalnim kategorijama.

U BiH je važno reformisati sistem socijalne zaštite, od sadašnjeg statusno zasnovanog, u sistem koji pomaže onima koji su stvarno ugroženi. SDP BiH je svjestan da je našoj državi potrebno domaće „vlasništvo“ nad reformom. Zakon o osnovama socijalne zaštite će biti zasnovan na tri temelja:

- 1) minimum socijalne sigurnosti za sve koji su u stvarnoj socijalnoj potrebi u Bosni i Hercegovini;
- 2) selekcija korisnika na bazi indirektnog imovinskog cenzusa koja se vrši ne na bazi statusa (na primjer, potvrda da osoba nema prihoda), već na bazi stvarnog materijalnog stanja korisnika;
- 3) radna aktivacija korisnika.

Ta tri temelja reforme socijalne zaštite je čine socijalno pravednom, efikasnom i aktivnom u pogledu „vraćanja“ korisnika u svijet rada.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Donijet ćemo zakone koji će definirati i razvijati socijalno poduzetništvo i ublažiti socijalnu krizu**
- ✓ **Sankcionirat ćemo rad „na crno“ i definisati represivne, ali i poticajne mjere za dokidanje rada „na crno“**
- ✓ **Usvojiti ćemo regulativu o minimalnoj plati, kojom će biti određivana minimalna plata na temelju inflacijskih i drugih finansijskih tokova;**
- ✓ **Omogućiti ćemo olakšice i povlastice poslodavcima pri uposlenju lica iz reda socijalno ugroženih kategorija**
- ✓ **Za radnike i porodice sa primanjima na granici siromaštva ili ispod nje, biće osigurane stipendije za školovanje djece**
- ✓ **Socijalnom kartom osigurati pravičnu socijalnu pomoć i socijalnu sigurnost svima**

OSOBE SA INVALIDITETOM

ČINJENICE

- Prema nezavisnim procjenama, u BiH oko 70 posto punoljetnih osoba sa invaliditetom živi blizu ili ispod granice siromaštva;
- Zakonski su određene razlike u opsegu i vrsti prava koja mogu uživati osobe sa invaliditetom ovisno o vrsti invaliditeta, što međunarodni činitelji i EU kvalificiraju kao diskriminaciju;
- Ne postoji definisani prag socijalne sigurnosti za lica sa invaliditetom;
- Umjesto mjera društvene aktivacije, država, uglavnom, sredstva izdvaja za mjere pasivne podrške osobama sa invaliditetom.

Prema podacima UN-a i Svjetske zdravstvene organizacije, oko 15 posto svjetskog stanovništva živi sa određenom vrstom invaliditeta, odnosno približno jedna milijarda ljudi, što je brojka koja je podložna stalnom rastu. U državama sa prosječnim životnim vijekom većim od 70 godina, prosječan stanovnik u stanju umanjene sposobnosti provede osam godina, ili 11,5 posto životnog vijeka. Prema informacijama UNDP-a, oko 80 posto svjetske populacije osoba sa invaliditetom živi u zemljama u razvoju. Svjetska banka procjenjuje da su među najsiromašnjom svjetskom populacijom sa 20 posto zastupljene osobe sa invaliditetom. Bosna i Hercegovina spada u krug činilaca međunarodnog poretka koji su se obvezali na unapređenje ukupne pozicije osoba sa invaliditetom. SDP BiH se zalaže za usvajanje mjera društvene aktivacije osoba sa invaliditetom i prepoznavanja njihovih potencijala za doprinošenje općem društvenom razvoju, umjesto tretiranja osoba sa invaliditetom isključivo kao kategorije kojoj država pruža mjere pasivne podrške, odnosno pomoći.

Izjednačavanjem prava osoba sa invaliditetom i omogućenjem boljih općih uvjeta za njihovu potpunu društvenu integraciju, SDP BiH će težiti ukidanju diskriminacije, pa i društvenog zanemarivanja osoba sa invaliditetom od strane činitelja pravnog poretka. SDP BiH ima namjeru dalje unaprijediti i razvijati efikasne modele podrške ovoj kategoriji društva.

KLJUČNI PROJEKTI

- SDP BiH će usvojiti jedinstven zakon kojim će svim osobama s invaliditetom biti osiguran jednak tretman i jednaka prava**
- Osiguraćemo cjelovite, uvećane naplate sredstava posebnog doprinosa za poticanje zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom**
- Biće formirane jedinstvene baze podataka osoba s invaliditetom**
- Realizirat ćemo projekte opskrbavljenja osoba s invaliditetom sa nužnim informaciono-tehnološkim sredstvima i pomagalima**
- Sistemski će biti uvezani svi činitelji unutar oblasti socijalne zaštite koji imaju obaveze praćenja i analize stanja u oblasti sistemske podrške osoba s invaliditetom**

PENZIONERI I STARIJE OSOBE

ČINJENICE

- Prema procjeni, vše 70 posto unutarnjeg duga u BiH odnosi se na doprinose za PIO;
- Nastavljen je trend povećanja broja penzionera, posebno prijevremenih i onih pod povoljnim uslovima, bez osiguranja upliva sredstava iz doprinosa;
- Stopa demografske ovisnosti je dostigla 77,7 posto;
- Iako vlasti govore o porastu uposlenih, činjenica da se PIO fondovi nalaze u sve većem nedostatku sredstava ih najjasnije demantuje.

Da bi penzijski sistem optimalno funkcijonisao, potrebno je da na jednog penzionera dolazi najmanje tri osiguranika. Pitanje odnosa između broja zaposlenih i broja penzionera je pitanje raspoloživih sredstava za finansiranje. Model međugeneracijske solidarnosti definiše stečeno pravo kao određeno potraživanje prema budućim generacijama, odvojeno od kapaciteta plaćanja budućih generacija. Sve je veći raskorak između prava i realnih izvora finansiranja, pa država preuzima brigu o materijalnoj i socijalnoj sigurnosti osiguranika od penzionisanja do kraja života. Ovakvo stanje u više od dvadeset godina, primoralo je veliki broj država da pristupe reformisanju tradicionalnih sistema penzijskog i invalidskog osiguranja, kako bi se prilagodili novim demografskim okolnostima i izbjegli eventualne krupnije poremećaje sistema u budućnosti. SDP BiH se zalaže za sistemsku reformu socijalnog osiguranja – penzionog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja. Reforma penzijskog sistema treba osigurati dostojanstven život starih osoba koje su ostvarivale puni radni staž i doprinose javnim fondovima, pri čemu se preferira mješoviti penziji sistem koji je zasnovan na kombinaciji javnog i privatnog fonda.

U takvom sistemu bi se putem javnog fonda osigurala generacijska solidarnost jer bi poslodavac bio obvezan vršiti uplate doprinosa, a putem privatnog fonda bi se dijelom na obaveznoj, a dijelom na dobrovoljnoj osnovi osigurala vrsta štednje za osiguranike i time stvorila veću sigurnost.

KLJUČNI PROJEKTI

- Povećanje penzija i uvođenje sistem uskladivanja penzija sa rastom troškova života**
- U skladu sa evropskom praksom, uvest ćemo tzv. socijalne penzije, sa namjerom da mjera obuhvati i lica koja nikada nisu bila osigurana, a navršila su starosnu granicu; Stabilizaciju PIO fonda pokretanjem kapitalnih investicijskih infrastrukturnih projekata, što vodi do porasta zaposlenosti i priliva sredstava u PIO fond**
- Vraćanje nadležnosti iz oblasti kontrole rada i kadrovsко jačanje entitetskih uprava za inspekcijske poslove; naročito s obzirom da je u FBiH trenutna vlast razvlastila Federalnu upravu za inspekcijske poslove**

BORCI

ČINJENICE

- Iako se za izdvajanja za boračke kategorije u BiH mjere u stotinama miliona KM na godišnjem nivou, korisnici primaju naknade u prosječnom iznosu od tek 263 KM mjesечно.
- Tek 28,5 posto korisnika dolazi iz najsromašnijeg dijela stanovništva u odnosu na čak 16,8 posto korisnika koji dolaze iz kategorija stanovništva sa visokim primanjima
- Što se tiče raspodjele novca, manje od jedne trećine se raspoređuje osobama iz najsromašnijeg sloja stanovništva dok blizu 20 posto naknada koriste lica koja pripadaju gornjem potrošačkom sloju.
- Lica iz gornjeg imovinskog staleža u prosjeku primaju 500 KM više po osnovu boračkih naknada od najsromašnijih boračkih kategorija.

Procjenjuje se da u Bosni i Hercegovini demobilisani borci čine približno 800.000 od ukupne populacije u državi, odnosno 570.000 u Federaciji BiH i nešto više od 200.000 u Republici Srpskoj. Iako se iz budžeta na svim nivoima izdvajaju značajna sredstva za pomoć boračkim kategorijama po različitim osnovama, demobilisani borci su suočeni sa siromaštvom, nezaposlenošću i čestom diskriminacijom na osnovu dobi pri zapošljavanju.

Iako boračka populacija i danas predstavlja društveno izrazito potentnu kategoriju stanovništva, nisu utvrđene zakonske mjere aktivne podrške zaposlenju demobilisanih boraca i osiguranju mogućnosti privređivanja za svoje porodice. SDP BiH će poduzeti niz mjera kojim će osigurati ravnomernu raspodjelu sredstava za boračku populaciju, fokusiranu na realne potrebe ove populacije, te na njene najugroženije pripadnike.

Posebno će se voditi briga o omogućenju radne aktivacije boračke populacije, koja se sve teže zapošljava, kako zbog ukupnih ekonomskih okolnosti, tako i zbog dobne strukture boračke populacije koja se tretira kao neperspektivna pri uposlenju u privatnom i javnom sektoru.

Uvođenjem centralizovanih sistema praćenja podrške osiguraće se efikasnost u provedbi planiranih mjera.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uspostava jedinstvenog registra boraca, koji će biti integralan i javno dostupan
- ✓ Uspostava boračkog fonda, putem kojeg će, uz druge usluge, biti vršen povrat uplate ukupnog iznosa doprinosa na plate novozaposlenih boraca
- ✓ Definiranje cenzusa za korištenje određenih prava, tako da osobe sa visokim ličnim prihodima po drugim osnovama ili u drugim državama neće moći koristiti boračke beneficije
- ✓ Kroz koncept socijalnog poduzetništva osigurati stabilnost i razvoj preduzeća koja upošljavaju boračku populaciju

**Povratnici su čuvari pluralnosti
Bosne i Hercegovine**

PROGNANICI, IZBJEGLICE I POVRATNICI

ČINJENICE

- U Bosnu i Hercegovinu se do 2012. vratilo 1.033.058 raseljenih osoba i izbjeglica, od toga na prostor FBiH 743.641, na prostor RS 267.322, dok se u Brčko Distrikt vratilo 22.095 osoba
- Povratnici su izloženi diskriminaciji i segregaciji, potvrđenim kroz više sudskih presuda najviših domaćih i međunarodnih sudskih instanci
- Dodatna diskriminacija vrši se pri raspodjeli poticaja i donacija povratnicima koje se u pravilu dodjeljuju politički podobnim i povlaštenim pripadnicima populacije, uz potpuno ignorisanje kriterija stvarne potrebe i socijalnog statusa
- Unatoč ustavnoj obavezi, zanemaruje se obaveza zapošljavanja povratnika u omjeru uskladenim sa popisom stanovništva iz 1991.

NAŠ PLAN

Populacija prognanika, izbjeglica i povratnika danas je jedna od najugroženijih kategorija stanovništva Bosni i Hercegovini. Lica sa statusom povratnika su diskriminisana širom Bosne i Hercegovine. U pravilu, povratnici su zapravo neposredne žrtve nacionalističkih politika koji na gradane druge nacionalnosti, odnosno manjinske grupe u koje spadaju i povratnici, tretiraju kao nepodobne građane i nemilosrdno gaze njihova temeljna prava.

Osim što im se uskraćuju Ustavom zagarantovana prava na jednakopravnost, na konstitutivnost, pa i na jezik, povratnici su izloženi i brutalnoj segregaciji i diskriminaciju i u oblasti školstva, zdravstva, zapošljavanja i raspolažanja javnim dobrima.

Poseban problem je činjenica da u BiH još uvijek postoje kolektivni centri i da hiljade naših građana, negdje čak i tri generacije iste porodice, žive u kolektivnim centrima. SDP BiH namjerava definirati niz mjera koje će omogućiti integraciju povratnika u matične zajednice, kao i povratak trenutno raseljenih lica.

Pored toga, osigurat ćemo ravnomjernu raspodjelu poticaja i donacija na osnovu realnog socijalnog statusa i potrebe, te dokazanog boravka u mjestu povratka.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Uspostavom jedinstvenog registra dodijeljenih donacija i popratnim preispitivanjem efekata dosadašnje dodjele donacija za povratnike, osigurat će se izbalansirana raspodjela donatorskih sredstava**
- ✓ **Uvesti zakonsku obavezu progresivnog zapošljavanja povratnika u općinske i kantonalne institucije, preduzeća i druge subjekte kojim su jedinice uprave na ovim razinama osnivači**
- ✓ **Rješenje problema diskriminacije i segregacije đaka, koja se često pravda pravom, na maternji jezik, će ravnomjerno biti zaštićeno kroz inkluzivnu nastavu iz maternjeg jezika za sve đake u Bosni i Hercegovini**
- ✓ **Povratnicima će biti omogućeno pravo izbora mjesta gdje će se liječiti, bez obzira na mjesto boravka i ličnu kartu, s posebnim naglaskom na prava osoba s invaliditetom i porodica poginulih boraca.**
- ✓ **Svi povratnici u BiH će imati pravo stipendija za obrazovanje, a udžbenici će biti besplatni za povratničku djecu**
- ✓ **Trajno rješenje smještaja za izbjeglice u kolektivnim centrima i zatvaranje kolektivnih centara**
- ✓ **Za povratnike i izbjeglice otpuštene sa radnih mesta uoči i za vrijeme ratnih dejstava, otpremnine će biti isplaćivane njima ili njihovim neposrednim potomcima u slučaju smrti, uz omogućen prijem novih zahtjeva bez ograničenja na nasljednike**
- ✓ **Povoljni stambeni krediti za povratnike**
- ✓ **Revizija procesa oporezivanja nepokretnosti u entitetu RS, te onemogućenje oduzimanja nepokretne imovine od povratnika i izbjeglica**

Za zdrave, sigurne i zaštićene porodice

MAJKE, PORODILJE I VIŠEČLANE PORODICE

ČINJENICE

- Pitanje zaštite porodica sa djecom, dakle i prava majki porodilja, je u nadležnosti entiteta, te u BiH ne postoji propis koji na jedinstven način reguliše ovo pitanje. Vlade entiteta su nadležne za donošenje zakonskih propisa koji regulišu oblast, dok ove mjere primjenjuju kantoni u FBiH i Javni fond za dječiju zaštitu u RS-u
- Neujednačena su prava samohranih roditelja i majki porodilja, s obzirom da u RS porodilje naknadu dobivaju od poslodavca koji od entitetskog fonda dobije refundaciju, dok majke sa mjestom boravka u RS koje rade u Federaciji BiH, u kojoj samim tim i plaćaju doprinose za zdravstveno osiguranje, isto pravo ne mogu ostvariti u FBiH, jer se ono u ovom entitetu ostvaruje na mjestu boravka, a ne mjestu rada.
- Zanemaruje se obaveza zapošljavanja povratnika u omjeru usklađenim sa popisom stanovništva iz 1991. godine
- Veliki problem predstavlja nemogućnost osiguranja naplate alimentacije

Neusklađenost pravnog okvira, kojim se reguliše pitanje isplate porodiljskih naknada, ima za posljedicu diskriminaciju po svim osnovama u ostvarivanju ovog prava. Također, majke u statusu povratnica dodatno su diskriminisane nemogućnošću ostvarenja prava na porodiljnu naknadu u mjestu rada, ukoliko rade u drugom entitetu. Ne postojanje zakonske regulative kojom se porodice potiču na doprinošenje porastu stope nataliteta je ozbiljan problem. Najstetnija posljedica neadekvatnog rješavanja statusa porodilja i majki je pojava „bijele kuge“ u nezapamćenim razmjerima u Bosni i Hercegovini, što za posljedicu ima rapidno starenje stanovništva i smanjenje radnog potencijala i produktivnosti ukupne društvene zajednice.

Presudno je bitno osigurati zaštitu prava i dostojanstvo porodilja koje nisu tipični socijalni slučajevi u stanju socijalne potrebe, nego važan dio sveukupnog radnog potencijala društva, koji svojim sposobnostima i kapacitetima doprinose njegovom razvoju.

Uspostavom kvalitetnih mjera podrške porodiljama i porodicama sa više djece, osiguraće se biološka osnova za revitalizaciju društva, njegovih produktivnih kapaciteta, te posredno i dugoročna dobna uravnoteženost, zaštita pozicije starijeg stanovništva i drugih kategorija sa umanjenom radnom sposobnošću.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Jednako pravo pristupa i korištenja porodiljnih subvencija**
- ✓ **Ujednačena izdvajanja za nezaposlene porodilje i kreiranje jedinstvenog fonda kroz koji će majke i porodilje, ovisno o imovinskom statusu, biti u mogućnosti koristiti novčane naknade**
- ✓ **Za nezaposlene majke će biti osigurana mjesecna sredstva porodiljskog doplatka u iznosu ne manjem od polovine minimalne plate**
- ✓ **Formiranjem alimentacionog fonda ostvariće se uslovi za zaštitu prava djece i staratelja na alimentacijsku naknadu od jednog roditelja**
Bit će osigurana zaštita radnika na porodiljskom odsustvu kroz djelovanje inspekcija rada te uspostavljanje oštре kaznene politike za sve prekršitelje

Plan za euroatlantske integracije i **dijasporu**

Dio evropske porodice!

- 🕒 Ubrzati put ka EU
- 🕒 Osigurati ulazak BiH u NATO
- 🕒 Uspostaviti programe koordinacije sa dijasporom
- 🕒 Za sve naše ljudе u zemlji i dijaspori

NAŠ PLAN

Proces EU integracija BiH traje duže od dvadeset godina. U tom periodu BiH se svega neznatno približila EU (bezvizni režim, SSP, učešće u Erasmus programu). BiH je mogla i morala danas biti puno bliža članstvu u EU i građani BiH su morali osjetiti daleko veću korist od blizine i procesa učlanjenja u klubu najrazvijenijih, najuređenijih i najsolidarnijih država na svijetu.

U svom susjedstvu BiH je primjer za neuspjeh u procesu približavanja EU. Za razliku od susjeda koji su članice EU ili o članstvu pregovaraju, BiH nije čak ni stekla zvanični status kandidata za članstvo u EU, najmanje od svih susjednih zemalja je uskladila svoje zakonodavstvo i standarde s onim u EU i najmanje od svih susjeda koristi EU fondove. S obzirom da se u EU ozbiljno računa s članstvom Crne Gore i Srbije do 2025. postoji realna mogućnost da se država BiH te godine probudi okružena državama članicama EU. Za ovakav rezultat kriv je dosadašnji pristup vođenju procesa EU integracija koji u središtu procesa stavlja ostvarenje nacionalističkih i ratnih ciljeva (koordinacioni mehanizam, neusvajanje sektorskih strateških dokumenata...).

SDP BiH u središte procesa EU integracija želi staviti interes građana BiH, kroz insistiranje da proces EU integracija bude o izgradnji pravne i uređene države, snažnije privrede, pravednijeg i modernijeg društva te bogatijih i zadovoljnijih građana. SDP BiH to planira ostvariti kroz novi i drugačiji način zagovaranja EU članstva kod građana i partnera u EU, uz prioritetno usvajanje i provođenje politika koje nose korist građanima. U provedbi plana iskusni i dokazani članovi SDP BiH okupit će mlade i obrazovane pojedince u BiH i dijaspori, ali i nevladin sektor i akademsku zajednicu, koji će kroz svoj doprinos pomoći promjenu dosadašnjeg načina razgovora i vođenja EU integracijama. Kombinacijom iskustva, znanja i modernog pristupa, SDP BiH će graditi uslove u kojim će dogовори nužni za ubrzano usklađivanje BiH s EU biti poželjni i mogući (od usvajanja strategija nužnih za korištenje fondova do harmonizovanog usvajanja EU zakonodavstva širom BiH).

Partnerski i iskren odnos sa bh. dijasporom bio bi od velike pomoći u modernizaciji i transformaciji BiH. Da bi se takav odnos izgradio nužno je međusobno poštovanje i uvažavanje koje SDP BiH prema dijaspori ima i želi prenijeti na rad institucija u BiH.

Ubrzani put ka EU

EVROPSKA UNIJA

ČINJENICE

- Građani ne osjete korist od EU integracija
- BiH je od svih susjeda najmanje usklađena s EU standardima i najmanje koristi EU fondove
- U središtu trenutnog procesa EU integracija je postizanje nacionalističkih i ratnih ciljeva
- BiH danas nije ni kandidat za članstvo u EU
- BiH će 2025. biti okružena EU članicama

NAŠ PLAN

SDP BiH smatra kako su nezadovoljavajući rezultati ostvareni dosadašnjim vođenjem procesa EU integracije u BiH, potpomognuti nepromišljeno postavljanim prioritetima i ciljevima, doveli BiH u politički i strateški opasnu situaciju, koja bi s nastavkom dosadašnjeg pristupa u desetljeću koje dolazi, moglo politički, ekonomski i vrijednosno BiH učiniti još izolovanijim od ostatka regiona i Evrope, još neusklađenijom s EU standardima i zakonodavstvom i još ranjivijom na retrogradne, nacionalističke i ekstremne političke pozicije i procese, čime bi se ekomska, društvena i politička razlika između BiH, regiona i EU samo dodatno i u negativnom smislu povećala.

U interesu države Bosne i Hercegovine i svih njenih građana, SDP BiH će se vrlo jasno postaviti kao vjerodostojna alternativa trenutnim vlastima i to kao snaga koja proces EU integracija može voditi daleko brže, jasnije i kvalitetnije. Plan SDP BiH je da se proces EU integracija u BiH počne koristiti kao instrument za unapređenje pravnog, društvenog, socijalnog i ekonomskog stanja u BiH. SDP BiH će to ostvariti kroz potpuno novi i drugačiji način zagovaranja EU članstva u BiH i kod EU partnera te stavljanjem interesa građana BiH u središte procesa EU integracija.

Kombinacijom iskustva, znanja i modernog pristupa, SDP BiH će graditi uslove u kojim će dogovori nužni za ubrzano usklađivanje BiH s EU biti poželjni i mogući. S tim u vezi, zadatak tima SDP BiH zaduženog za EU integracije će biti da se ciljevi SDP BiH pretoče u konkretnе politike nadležnih institucija BiH i insistiranje na njihovoј provedbi. SDP BiH želi osnažiti institucije koje se bave EU integracijama, kroz jačanje profesionalizma, stručnosti i transparentnosti.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ U središte procesa EU integracija bit će interes građana
- ✓ Proces EU integracija vodit će ljudi s iskustvom i znanjem
- ✓ Izgradnja konsenzusa o EU integracijama kroz partnerski odnos s nevladinim sektorom i akademskom zajednicom
- ✓ Insistiranje na zajedničkom i ujednačenom usklađivanju pravnog, društvenog i političkog sistema BiH s onim u EU
- ✓ Otvaranje pristupa raspoloživim EU fondovima
- ✓ Priprema BiH za otvaranje pregovora o članstvu u EU

DIJASPORA

ČINJENICE

- Puni potencijal dijaspore je neiskorišten
- Dijaspora je nezadovoljna odnosom države BiH

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Sistematski i strateški urediti odnos države s dijasporom
- ✓ Vratiti izgubljeno povjerenje dijaspore u institucije države
- ✓ Mapirati i otkloniti izazove s kojim se dijaspora susreće u odnosu s institucijama
- ✓ Uvesti praksu konsultacije s udruženjima dijaspore prilikom izbora ambasadora u državama sa značajnom dijasporom.

Prema podacima institucija BiH u dijaspori trenutno živi oko 1,6 miliona osoba rođenih u BiH, koji svake godine u BiH pošalju oko dvije milijarde KM čime veliki broj građana BiH drže iznad granice siromaštva. U isto vrijeme, država BiH nije izgradila partnerski odnos s dijasporom koja sve češće javno iskazuje nezadovoljstvo. Dok dijaspora nosi ogroman i neiskorišten potencijal za poboljšanje imidža, privlačenje stranih investicija, prenos znanja i iskustva, u isto vrijeme država BiH često im ne može da omogući ni najosnovnije konzularne usluge.

Partnerski i iskren odnos s dijasporom dužnost je države, a bio bi i od velike pomoći u modernizaciji i transformaciji BiH. Da bi se takav odnos izgradio nužno je međusobno poštovanje i uvažavanje koje SDP BiH prema dijaspori ima i želi prenijeti na rad institucija u BiH.

NAŠ PLAN

Odnosi s dijasporom moraju se sistematski i institucionalno graditi na obostrano zadovoljstvo. SDP BiH će insistirati na izradi politike, strateških dokumenata i zakona o odnosu s bh. dijasporom, te iste izraditi u bliskoj saradnji s udruženjima dijaspore i uzimajući u obzir pozitivna iskustva zemalja regionala, te zemalja koje imaju značajnu dijasporu.

U saradnji s dijasporom raditi ćemo na identifikaciji liste izazova s kojim se dijaspora susreće u odnosu s institucijama i raditi na njihovom otklanjanju. Također, insistirat ćemo da prilikom izbora najviših diplomatskih pozicija u državama sa značajnom dijasporom u izboru kandidata se čuje i uvažava i mišljenje udruženja dijaspore u tim državama.

Čvrsti koraci ka punopravnom članstvu

NATO INTEGRACIJE

ČINJENICE

- Na sceni je potpuna stagnacija NATO puta BiH
- Oružane snage ne ispunjavaju standarde Saveza
- Neadekvatna izdvajanja za odbranu
- Loše opremljena i potplaćena vojska
- Neuslovne kasarne i vojni objekti
- Podijeljen i korumpiran sistem odbrane
- Neadekvatan odgovor na pruženu ruku NATO saveza

Kao država koja koja se oduvijek nalazila u fokusu interesovanja velikih sila zbog svog geopolitičkog i geostrateškog položaja, Bosna i Hercegovina se u decembru 2006. godine u NATO štabu u Briselu svojim potpisom na dokument "Okvirni sporazum-pristup NATO programu PfP" opredijelila da postane član zajednice zemalja Sjeverno-atlanske alijanse.

Pristupanje NATO savezu, koji predstavlja kombinaciju vojne i ekonomske moći sjevernoameričkih i evropskih partnera i koji je zasnovan na temeljnim vrijednostima, kao što su sloboda, demokratija, vladavina prava, tržišna ekonomija i međunarodna solidarnost, podrazumijeva određene obaveze za našu državu. Tu se, prije svega, misli na jačanje demokratskog društva, poštivanje principa međunarodnog prava, ispunjavanje obaveza iz Povelje UN i Opšte deklaracije o ljudskim pravima, suzdržavanje od prijetnji i upotrebe sile te poštivanje postojećih granica i mirno rješavanje sporova.

SDP BiH će, u cilju dalje afirmacije svih vrijednosti koje punopravno članstvo BiH u NATO-u podrazumijeva, nedvosmisleno davati podršku svim relevantnim strukturama u procesu dobijanja članstva u najmoćnijem vojnom savezu. To podrazumijeva aktivno učešće u implementaciji svih preuzetih obaveza od strane naše zemlje.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ **Povećanje materijalnih i tehničkih potencijala**
- ✓ **Usvajanje svih neophodnih dokumenata za otvaranje reformskih procesa usmjerenih ka dostizanju međunarodnih standarda**
- ✓ **Insistiranje na provedbi odluke Suda BiH s ciljem knjiženja vojne imovine na državu Bosnu i Hercegovinu**
- ✓ **Planska borba protiv korupcije u sektoru odbrane**
- ✓ **Digitalizacija svih poslovnih procesa u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama**

Plan za sport i kulturu

Zemlja kulture i sporta!

- 🕒 Izgradit ćemo državni stadion
- 🕒 Pružit ćemo podršku državnim reprezentacijama
- 🕒 Donijeti strategije za sport i kulturu
- 🕒 Oporezivanjem kladionica finansirati razvoj sporta
- 🕒 Zaštita kulturnog naslijeđa
- 🕒 Edukacija menadžera u institucijama kulture
- 🕒 Pomoći kulturnim institucijama pri dobivanju međunarodnih sredstava
- 🕒 Osigurati finansije i rad institucija kulture

NAŠ PLAN

Nakon rata, kultura i sport u Bosni i Hercegovini nisu dio sistema. Projekti u ovim oblastima dobijaju svoj oblik na bazi pojedinačnog stava i vrlo često su predmet novih podjela unutar društva. Projekti u kulturi podržani od strane državnih institucija su uglavnom etnonacionalni i vjerski, dok je državni sport slabo ili gotovo nikako finansijski podržan. Poredeći sa zemljama regionala, kultura i sport u BiH kao da ne postoje i sve više imaju identitet određenih jednonacionalnih projekata. Dok se državni projekti koji promovišu zajedništvo sve više marginaliziraju.

Naša politika za kulturu i sport ima za cilj da poveća sredstva za finansiranje projekata u kulturi i sportu. Da projekti podržani od državnih institucija budu projekti svih građana BiH, a ne samo jednih, drugih ili trećih. Naša politika ima za cilj da poveća finansijska ulaganja u oblasti kulture i sporta na nivou zemalja u regionu, odnosno 1,5 posto od ukupnog budžeta za sport i 1,5 posto za kulturu. Cilj politike SDP-a je da kultura i sport budu integrativne grane društva.

Da budu prihvatljive i dostupne svim građanima BiH, bez obzira na njihovu etničku i vjersku pripadnost. Kao i da ekonomsko stanje građana ne bude presudno kada je u pitanju učešće u kulturnim i sportskim dešavanjima.

Povećanje finansijskog ulaganja u ovim oblastima stvorit ćemo poreskim stimulisanjem privrednika i izdvajanjem sredstava za organizacije koje mogu obezbijediti dodatna sredstva iz fondova EU.

Za sportske terene dostojne međunarodnih standarda

IZGRADNJA SPORTSKE INFRASTRUKTURE

Sredstva koja se odvajaju za izgradnju i održavanje sportske infrastrukture su minimalna. Sportom se bave isključivo privilegovane osobe koje mogu platiti da bi se bavili sportom.

Državne reprezentacije muku muče sa organizovanjem domaćih utakmica po svjetskim standardima, dok su domaće sportske lige na jako niskom nivou zbog loših sportskih terena. Također, naša djeca nemaju prostora da pokažu svoj talenat i steknu nova znanja i vještine.

Vlast se nije posvetila rješavanju ovog problema koji muči naše društvo, iako je mnogo novca moguće obezbijediti kroz međunarodne projekte.

- 🕒 Nemamo dosta dometne domaće sportske terene
- 🕒 Klubovi u domaćim ligama ne mogu ostvariti kvalitetne rezultate zbog loših terena
- 🕒 Mladi talenti nemaju priliku za razvoj

NAŠ PLAN

Naš plan jeste da izgradimo sportske terene na kojima će državne reprezentacije moći dostojanstveno organizovati domaće utakmice. Prioritet je izgradnja državnog fudbalskog stadiona koji će biti domaći teren naše fudbalske reprezentacije. Također ćemo izdvojiti značajna sredstva za obnovu sportskih dvorana.

Klubovima koji se takmiče u prvim razredima domaćih liga osigurati sredstva za poboljšanje sportskih objekata na kojima igraju, te u te projekte uključiti međunarodne saveze i partnere.

Smatramo da se viši nivoi vlasti u saradnji sa lokalnim zajednicama, trebaju posvetiti izgradnji manjih sportskih igrališta i terena za lokalne klubove i osnovne škole, kao i poboljšanju uslova za omladinske pogone.

- Izgradit ćemo državni fudbalski stadion
- Obnoviti i modernizovati sportske dvorane
- Graditi terene i igrališta u lokalnim zajednicama za najmlađe

Oporezivanjem kladionica osigurati sredstva za sport

PODRŠKA SAVEZIMA I FINANSIRANJE SPORTA

Naše državne reprezentacije su ponos naše države, ali većina sportskih saveza Bosne i Hercegovine je na ivici opstanka zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Umjesto da su naši savezi fokusirani na ostvarivanje što boljih sportskih rezultata, oni se moraju baviti osiguranjem finansijskih sredstava kako bi uopšte reprezentacije ostale.

Država nije stala finansijski iza naših sportskih saveza, te su reprezentacije prepuštene same sebi.

Još gora je situacija kada su u pitanju sportski klubovi u BiH, koji jedva skupljaju novac da bi uopšte mogli igrati domaće lige, a za predstavljanje domovine u Evropi i svijetu jednostavno nemaju dovoljno novca.

- 🕒 Sportski savezi su prepušteni sami sebi
- 🕒 Država nema sistem finansiranja sporta
- 🕒 Sportski klubovi ne mogu parirati regiji i Evropi

NAŠ PLAN

Planiramo osigurati finansije za naše sportske saveze za osnovne godišnje troškove, kako bi se savezi mogli posvetiti ostvarivanju što boljih sportskih rezultata i predstavljanju naše države na međunarodnom nivou.

Javna preduzeća, koja pozitivno posluju, će imati obavezu podrške našim reprezentacijama, a ekonomskim reformama ćemo oporezovati kladionice i dio tog novca uložiti u sportske saveze i infrastrukturu.

Pored sportskih saveza planiramo osigurati novčane premije za sportske klubove koji ostvare pravo nastupa u međunarodnim takmičenjima.

- Uvesti finansiranje troškova saveza**
- Oporezivanjem kladionica osigurati sredstva za sport**
- Osigurati premije za klubove koje nastupaju u međunarodnim takmičenjima**

Za strateški razvoj kulture i sporta

STRATEGIJA ZA SPORT I KULTURU

Nadležnosti za sport i kulturu su podijeljene između državne vlasti, entitetskih i kantonalnih nivoa, pa čak i do jedinica lokalne samouprave.

Trenutno ne postoje jasne strategije za sport i kulturu na državnom i entitetskim nivoima, koje bi davale jasne smjernice i upute kako da ulažemo i razvijamo kulturu i sport.

Zakon o sportu je nedorečen i nije kvalitetno spušten na niže nivoe organizovanja i vlasti u Bosni i Hercegovini.

Kada je u svijetu sporta sve više prisutan privatni kapital, koji služi za razvoj, u Bosni i Hercegovini nije moguća privatizacija klubova koji imaju status udruženja građana.

- 🕒 Nemamo strategiju za razvoj sporta i kulture
- 🕒 Nemamo agenciju koja bi koordinirala sportske aktivnosti u BiH
- 🕒 Zakoni iz ovih oblasti su nedorečeni

NAŠ PLAN

Planiramo donijeti Strategije za razvoj kulture i za razvoj sporta u Bosni i Hercegovini. Smatrao da Strategija treba biti usvojena na državnom nivou, ali da je jednako važno da strategije donesu i entiteti, kantoni i lokalne zajednice jer je oblast kulture i sporta podijeljena između svih nivoa u Bosni i Hercegovini.

Planiramo na nivou države i entiteta osnovati i agencije za sport koje bi koordinirale radom svih nivoa vlasti u BiH kada je u pitanju sport, također bile zadužene za utrošak i realizaciju projekata od prikupljenih sredstava na osnovu oporezivanja kladiionica i priliva sredstava od međunarodnih partnera. Smatramo da je potrebno izmijeniti i Zakon o sportu BiH kako bi se otklonili nedostaci u zakonu. Planiramo izmjenama zakona omogućiti privatizacije sportskih klubova u BiH.

- Donijeti Strategiju za razvoj sporta na svim nivoima vlasti**
- Donijeti Strategiju za razvoj kulture na svim nivoima vlasti**
- Osnovati Agenciju za sport**
- Izmijeniti Zakon o sportu**
- Omogućiti privatizaciju sportskih klubova**

Stabilan izvor finansija za institucije kulture

FINASIRANJE INSTITUCIJA KULTURE I EDUKACIJA MENADŽERA U KULTURI

Sredstva koja se izdvajaju za institucije kulture su veoma mala i nisu dovoljna za razvoj kulture u Bosni i Hercegovini. Međutim, i ona sredstva koja izdvajaju razni nivoi vlasti nisu kvalitetno organizovana i često budu potrošena na tehničko-materijalne potrebe tih institucija iako bi se, sa kvalitetnijom racionalizacijom i organizacijom, mogla puno kvalitetnije utrošiti.

Problem organizacije institucija kulture je velika razlika između dva segmenta u rukovodjenju tim institucijama, a to su ekonomsko-organizacijski segment i segment kreiranja sadržaja za koji je zadužena ta institucija. Rijetko kada se može pronaći dobar menadžer koji shvata potrebe kulturnog sadržaja i programa, kao i one ekonomsko-organizacijske potrebe institucije. Institucije kulture od državnog značaja i dalje nisu riješile svoj status.

- 🕒 Ugroženo finansiranje institucija kulture BiH
- 🕒 Nedovoljno sredstava i neracionalan utrošak tih sredstava
- 🕒 Loše upravljanje institucijama kulture

NAŠ PLAN

Planiramo povećati sredstva koja se trenutno izdvajaju za kulturu, ali paralelno sa tim procesom vršiti proces racionalizacije utroška tih sredstava kako bi što veći iznos išao u razvoj kulture, a ne na materijalno-tehničke troškove potrebne za rad tih institucija.

Organizovati edukacije za menadžere institucija kulture i u tim edukacijama odvojiti ekonomski segment od kreiranja kulturnog sadržaja.

Cilj nam je pronaći stabilan izvor sredstava za 7 institucija kulture od državnog značaja kako bi se te institucije mogle posvetiti organizovanju svojih aktivnosti, a sa druge strane pokušati pronaći način za rješavanje pravnog statusa tih institucija.

- Povećati izdvajanja za kulturu**
- Obezbjediti siguran izvor sredstava za sedam institucija kulture od državnog značaja**
- Edukacija menadžmenta i racionalizacija utroška finansija u institucijama kulture**

Plan za mlade

Ostajemo ovdje!

- 🕒 Radno iskustvo svima
- 🕒 Modernizovati obrazovanje
- 🕒 Omogućiti besplatan pristup kulturnim i sporstkim sadržajima
- 🕒 Osnovati agencije za mlade
- 🕒 Uspostaviti Fond za mobilnost mladih
- 🕒 Organizovati susrete mladih u BiH
- 🕒 Jeftino i pristupačno stambeno zbrinjavanje mladih
- 🕒 Promovisati borbu protiv nacionalizma kod mladih
- 🕒 Sigurnost djece prije svega

NAŠ PLAN

Mladi ljudi iz svih dijelova Bosne i Hercegovine napuštaju svoju zemlju u potrazi za boljim, stabilnijim, poštenijim i sigurnijim životom. Zahtjevi mladih ljudi nisu veliki, ne idu zato što ne žele da rade, nego zato što nemaju gdje da rade, zato što i onda kada rade za taj svoj rad dobivaju mizerne naknade od kojih ne mogu finansirati pristojan život.

Mladi odlaze zato što ovdje ne vide stabilnost za svoju porodicu, ne mogu sebi obezbijediti stanovanje, a i onda kada to uspiju postaju cjelovivotni robovi banaka čije rate kredita za skromne stambene jedinice u mnogim slučajevima prelaze većinu kućnog budžeta. Mladi odavde odlaze zato što nemaju povjerenja u sistem obrazovanja i zato što vide da školovanje ovdje više nije nikakav garant za bilo šta.

Odlaze zato što se boje za svoje zdravlje u bolnicama gdje nema osnovnih sredstava za rad, u kojima moraju podmićivati doktore i osoblje da bi spasili živu glavu, te u kojima se poslovi i rukovodeći položaji raspoređuju po principu stranačke ili porodične pripadnosti i naslijeda, a ne po sposobnosti. Mladi odlaze zato što vide da je na sceni potpuno poremećen sistem vrijednosti, gdje njihov uspjeh u sportu, kulturi ili bilo čemu drugom, ne ovisi od njihovog talenta, truda i rada.

Mladi bi, dobrim dijelom, možda i ostali, za ljubav prema porodici, prijateljima i zemlji na kojoj su ponikli, možda bi i ostali kada bi ovde vidjeli trun dobre volje i mrvu pozitivne perspektive. Svi mi to vidimo i niko nas ne može ubijediti da će se stanje u ovoj zemlji promijeniti u narednih 10, 20, 30, 40 godina, ostane li sve isto, nastave li iste ideje i ideologije voditi zemlju na isti način, istim tempom i u istom smjeru kao i u protekle dvije decenije. Mladi bi ostali ovdje, kada bi im njihova domovina pružila barem dio onoga što ih čeka u drugim zemljama.

Plan za mlade je odgovor mladih socijaldemokrata na stanje u zemlji. Plan za mlade nudi osam oblasti koje su prepoznate kao ključni problemi zbog kojih mladi napuštaju našu državu. Plan je realan i neka od rješenja se već nalaze u parlamentarnoj proceduri. Plan za mlade je naš pokušaj da u periodu od 2018. do 2022. godine napravimo ozbiljne i radikalne poteze koji će državu Bosnu i Hercegovinu i svaki njen kraj učiniti boljim, poštenijim, pravednijim mjestom za život. Ovo je naš pokušaj da u svojoj zemlji sami izgradimo ono za čim naši vršnjaci odlaze. Pokušaj da budućnost učinimo boljom, jer prošlost ne možemo promijeniti.

Radno iskustvo svima!

ZAPOŠLJAVANJE

ČINJENICE

- Od ukupnog broja nezaposlenih u Bosni i Hercegovini, 39 posto čine mlađi.
- Od 60 posto mladih, koji bi napustili BiH, njih čak 37 posto kao razloge navodi nezaposlenost i loše uvjete rada.
- U BiH se nalazi 13 zavoda za zapošljavanje i isto toliko strategija za zapošljavanje, a nijedna ne daje željeni rezultat

Kao primarni razlog napuštanja naše države mladi navode nezaposlenost, rješavanjem problema nezaposlenosti uveliko bi se i zaustavio odlazak mlađih iz Bosne i Hercegovine. Ovaj problem je naročito izražen u Bosni i Hercegovini gdje svaka treća nezaposlena osoba dolazi iz kategorije mlađih. Zainteresovanost građana za temu zapošljavanja mlađih u Bosni i Hercegovini je velika, te Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine, kao partija koja predstavlja radničku klasu i opredijeljena je za razvoj i ulaganje u mlade osobe, ovim dokumentom želi dati neka od rješenja za smanjenje stope nezaposlenosti mlađih u Bosni i Hercegovini i otvaranju novih i zadržavanju postojećih radnih mesta.

Zalažemo se za regulaciju tržišta i procesa zapošljavanja od strane države, ali uz poticanje razvoja privatnog sektora. Smatramo da je samo u harmoniji između radnika i poslodavaca moguće ostvariti značajan ekonomski napredak i da država u tim procesima treba da pomaže i jednima i drugima, bez dodatnih nameta. Želimo kreirati jedinstveni prostor za zapošljavanje i jedinstvenu strategiju zapošljavanja. Omogućiti lakši pristup informacijama vezanim za zapošljavanje i modernizaciju biroa rada. Nakon obrazovanja, mlađima je potrebno prvo radno iskustvo koje će im pomoći da postanu konkurentni na tržištu rada. Poticanje samozapošljavanja i financiranje start-up biznisa, ali po jedinstvenim principima u cijelom državi na svim nivoima. Transparentnije zapošljavanje u državnoj službi, te pokretanje javnih radova i društveno korisnog rada. Reformisati biroe za zapošljavanje i uskladiti njihove strategije, te ih konačno prilagoditi potrebama 21. vijeka.

KLJUČNI PROJEKTI

- Osigurat ćemo prvo radno iskustvo i praksu za sve mlađe**
- Finansirat ćemo start-up biznise za mlađe**
- Mlađima ćemo dati beskamatne pozajmice za osnivanje firmi**
- Otvorit ćemo biznis centre i poslovne inkubatore**
- Uvest ćemo poreske olakšice za privrednike koje zapošljavaju mlađe**
- Reformisat ćemo biroe za zapošljavanje**

**Omogućiti besplatan pristup kulturnim
i sportskim sadržajima!**

KULTURA I SPORT

ČINJENICE

- Pojedine institucije su izgubile status, budžet i kadrove
- Slaba finansijska izdvajanja za kulturu i sport
- Loša zakonska regulativa u oblasti sporta
- Svakodnevni odlazak sportista iz BiH, zbog nesluha vlasti za njihovim potrebama
- Dio kulturnog naslijeđa je otuđen

Kultura i sport ne poznaju granice, niti prepreke, u stvaranju osjećaja zajedništva, spajanja različitosti, što stvara trajne veze u bosanskohercegovačkom društvu, te se tom povezanošću ruše stereotipi nacionalističkih stranaka i koncept življenje jednih pored drugih, a ne jednih sa drugima kako je i cilj naše partije.

S obzirom na to da je društvo pod teretom nezaposlenosti, te da veliki broj mladih napušta državu radi problema egzistencijalne prirode, smatramo da kultura i sport uveliko mogu podstaći razvoj malih i srednjih preduzeća kroz promoviranje kulturno-historijskog naslijeđa u Bosni i Hercegovini, te sa dolaskom turista otvara se mogućnost za bolje poslovanje usluga prenocišta, ugostiteljstva i prodaje, kao i drugih uslužnih djelatnosti, što samim tim povlači za sobom i nova radna mjesta.

Smatramo da je neophodno da se osnuje Ministarstvo za sport i kulturu na nivou Bosne i Hercegovine, koje će raditi na unapređenju u obje oblasti, kroz edukacije, finansijsko jačanje i jaču legislativu koja će za cilj imati kontrolu utroška sredstava i kazne za nepoštivanje iste.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Uraditi čemo strategije razvoja kulture i sporta
- ✓ Implementirati čemo Zakon o sportu
- ✓ Osnovati čemo agencije za sport
- ✓ Povećati čemo broj sportskih terena, objekata i staza u cijeloj BiH
- ✓ Promovisati čemo i štiti kulturno historijsko naslijeđe Bosne i Hercegovine

Modernizirati obrazovanje!

OBRAZOVANJE

ČINJENICE

- Bosna i Hercegovina prednjači u Europi po broju nepismenih osoba (90.000 ili 2,82 posto)
- 54 škole po principu „dvije škole pod jednim krovom“ se nalazi u Bosni i Hercegovini
- Nejednako obrazovanje na prostoru BiH
- Javni univerziteti su pod direktnom političkom kontrolom vladajućih stranaka

Obrazovanje predstavlja osnovni temelj razvoja svake zajednice, bez obzira o vremenskom, prostornom ili društvenom kontekstu. Ravnopravnost je uslovljena širokom dostupnošću obrazovanja, društvene inovacije, te su socijalni i ekonomski napredak uslovljeni kvalitetom obrazovanja, a sloboda ne postoji bez akademске slobode i autonomnosti. Ova oblast dobiva centralno mjesto u Planu za mlade SDP BiH kroz koji će ponuditi niz inovativnih rješenja za razvoj obrazovanja u Bosni i Hercegovini na temeljima socijaldemokratskih vrijednosti. Rješenja su jasna, konkretna i provodiva u četverogodišnjem mandatu. Svjesni smo da je put ka našoj viziji idealnog društva puno duži put nego što se može preći za četiri godine, te s toga ova rješenja predstavljaju tek prve korake na putu ka razvijenijoj, ravnopravnijoj, slobodnijoj i solidarnijoj Bosni i Hercegovini.

Jedinstveni plan i program na prostoru cijele Bosne i Hercegovine je ključni princip za ovu politiku. Studente vidimo kao pokretače promjena u društvu, a akademsku zajednicu kao nositelje progresivnih reformi, međutim vjerujemo da akademska zajednica, studenti i učenici svoju pozitivnu društvenu ulogu mogu ostvariti samo ukoliko se obrazovni procesi inoviraju, učine transparentnim i inkluzivnim, a svim učesnicima u obrazovanju osigura potpuna autonomija, kvalitetna materijalna podloga i visok stepen socijalne sigurnosti. Učiniti obrazovanje dostupno svima bez obzira na nacionalno opredjeljenje, materijalno stanje ili mjesto boravka.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Kreirat ćemo jedinstven obrazovni prostor i jedinstveni nastavni plan i program u Bosni i Hercegovini
- ✓ Ukinut ćemo dvije škole pod jednim krovom i druge oblike segregacije u obrazovanju
- ✓ Obezbijedit ćemo besplatne udžbenike za djecu
- ✓ Osigurat ćemo da svako dijete ima pravo da uči svoj jezik u svakom dijelu Bosne i Hercegovine
- ✓ Modernizovat ćemo škole i metode izvođenja nastave
- ✓ Uspostavit ćemo jedinstven registar stipendija za cijelu Bosnu i Hercegovinu
- ✓ Poboljšat ćemo studentski standard ulaganjem u studentske domove i menze te osigurati mobilnost studenata

Osnovati ćemo Agenciju za mlade! Uspostaviti fond za mobilnost mladih!

DRUŠTVENI AKTIVIZAM

ČINJENICE

- Samo 16 posto mladih je zainteresovano za društvena zbivanja
- Mala izlaznost mladih na izbore
- 87 posto mladih smatra da nemaju uticaja na odluke koje se donose
- Samo 1/3 mladih u BiH posjeduje pasoš

Bez društvenog aktivizma mladih i sa nedostatkom participacije mladih u procesima odlučivanja, zakoni i politike koje se kreiraju u Bosni i Hercegovini nisu u stanju da odgovore na neke od ključnih problema sa kojima se suočavaju mlađi u Bosni i Hercegovini. Bilo da govorimo o participaciji mladih u političkom životu, obrazovnom sistemu, volontiranju, humanitarnim aktivnostima, niti u jednom polju situacija nije zadovoljavajuća. Mlađi su često na marginama društvenih dešavanja i procesa u Bosni i Hercegovini.

Ovakva situacija je veoma opasna, jer vodi ka totalnoj apatiji i socijalnoj isključenosti. Institucije u Bosni i Hercegovini nemaju jasne strategije postupanja prema ovoj populaciji i nemaju viziju njihovog uključivanja u društvene tokove. Institucije se uglavnom bave posljedicama.

Mlađi trebaju biti i korektivni faktor politikama na svim nivoima vlasti kroz djelovanje unutar samih političkih partija, organizacija civilnog društva i institucija države. Organizacije civilnog društva su ključni korektivni faktor vlasti u Bosni i Hercegovini i mlađi, ukoliko žele uticati na stanje u društvu, moraju dobiti priliku da budu aktivisti u nevladnim organizacijama. Međutim, aktivizam u nevladnim organizacijama se ne smije svesti samo na korektivni faktor, već mora biti i onaj dio društva koji daje i potiče na inicijativu i djelovanje.

Mlađi tokom osnovnog i srednjeg školovanja moraju biti poticanji na društveni aktivizam, humanitarni rad, političko mišljenje i djelovanje. Već u toku školovanja moramo imati mlađe koji su spremni preuzeti odgovornost za donošenje promjena i napretka u našem društvu.

Mlađe osobe jednako vrijede bez obzira gdje žive, kako se zovu ili kojem socijalnom staležu pripadaju, i moraju jednako biti trenirane, zbog čega smatramo da Zakoni o mlađima trebaju biti ujednačeni.

KLJUČNI PROJEKTI

- Usvojiti čemo novi Zakon i Strategiju za mlađe**
- Osnovati čemo Agenciju za mlađe**
- Osnovati čemo Fond za mobilnost mlađih**
- Pokrenuti čemo programe omladinskih radnih akcija**
- Podržati čemo projekte nevladinih organizacija**

Organizovat ćemo
susrete mladih u BiH!

DOIAJECIMO OVD

SLOBODNO VRIJEME

ČINJENICE

- Samo šest posto mladih u BiH je društveno aktivno
- Najveći broj mladih svoje slobodno vrijeme provodi na internetu
- Ne postoji registar udruženja koja se bave mladima u BiH

NAŠ PLAN

Slobodno vrijeme je prostor u kojem se mladi najranije osamostaljuju i gdje je njihova autonomija najveća. Kada slobodno vrijeme postaje prostor u kojem se mladi ljudi osjećaju sretni i ispunjeni, gdje su aktivnosti kreativne, spontane i prirodne, može se reći da su ovi sadržaji ispunili svoju funkciju i da na taj način daju doprinos razvoju mlađih ljudi.

Oni igraju važnu ulogu u razvoju pojedinca, zajednice i nacije, što doprinosi kvaliteti života i poboljšanju društvenih odnosa i socijalnog kapitala za izražavanje i angažman u demokratskom životu. Iz ovog razloga, SDP BiH posmatra organizirano i neorganizirano korištenje slobodnog vremena kao put ka izgradnji vrijednosti kao što su samopoštovanje i međuljudsko poštovanje, prihvatanje drugih i drugačijih, timski rad, te doprinos svojoj okolini i zajednici.

Naša vizija je društvo koje mladi rado smatraju svojim domom i u kojem se osjećaju komotno, ispunjeno i korisno zato što imaju priliku da kvalitetno koriste svoje slobodno vrijeme, a time i razvijaju svoje društvene i druge vještine neophodne za razvoj njih kao ličnosti, ali i razvoj zajednice u kojoj žive. Aktivnosti koje se provode u slobodno vrijeme mogu podržati razvoj i unapređenje globalnog civilnog društva, kao sastavni dio dobrobiti pojedinaca, zajednica i naroda.

Naime, kada se slobodno vrijeme oblikuje na prikidan način, u skladu sa interesovanjima pojedinki i pojedinaca, ono vrlo lako postaje fokus ili centralna pokretačka sila u poboljšanju kvaliteta života. Naša vizija je da svi mladi imaju jednak prilike za korištenje i upotpunjavanje svog slobodnog vremena, bez obzira na dob, spol ili dio u kojem dijelu Bosne i Hercegovine se nalaze.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Podržat ćemo projekte mlađih kao što je projekat „Stariji brat, starija sestra“
- 🕒 Osigurat ćemo programe jeftinih jednodnevnih ekskurzija unutar Bosne i Hercegovine
- 🕒 Obezbijedit ćemo multifunkcionalne prostore i kancelarije za rad i djelovanje mlađih
- 🕒 Prilagodit ćemo javne površine potrebama mlađih
- 🕒 Uvest ćemo obavezne vannastavne aktivnosti
- 🕒 Provest ćemo projekat “Susreti mlađih Bosne i Hercegovine”
- 🕒 Priznat ćemo i vrednovati društveno koristan rad mlađih

**Jeftino i pristupačno stambeno
zbrinjavanje mladih!**

STAMBENO ZBRINJAVANJE MLADIH

ČINJENICE

- Prema podacima iz 2012. godine samo 4,4 posto mladih živi samostalno
- Nizak životni standard
- Negativan priraštaj posljednjih godina

NAŠ PLAN

Zavisnost mladih ljudi u Bosni i Hercegovini od roditelja je oduvijek prisutna na ovim prostorima, kako zbog tradicionalnog i kulturološkog naslijeda bh. društva, tako i ekonomsko političke situacije u kojoj se država nalazi nakon 90-tih godina proteklog stoljeća. Iako je u visoko razvijenim zemljama zapada praksa da se mlađi sa navršenih 18 godina života osamostaljuju, to ipak nije slučaj i praksa u Bosni i Hercegovini, gdje mlađi žive sa roditeljima do kasnih 30-tih godina života. Uzroci za takvo stanje su brojni, među kojima najveći uticaj ima nezaposlenost i nizak životni standard, skupi krediti na tržištu, te nedovoljni, a često i nepovoljni programi vlada za pomoć mlađima da se osamostale i obezbijede „krov nad glavom“. Važno je da vlade na svim nivoima kreiraju programe rješavanja stambenog pitanja mlađih i njihovog prvog osamostaljenja. Ovo je socijaldemokratski cilj, kojim se želi postići da se kroz različite socijalne programe, kao što je program pomoći pri stambenom zbrinjavanju, osiguraju minimalni standardi zaštite ljudskih prava na stanovanje.

Plan stambenog zbrinjavanja mlađih ima za cilj omogućiti mlađim ljudima da se kroz različite programe entitetskih vlasti, gradova i općina, osamostale, tj. da iznajme, kupe ili izgrade svoju prvu stambenu jedinicu i obezbijede sebi krov nad glavom. Neujednačeno regulisanje datih prava, između kantona i između FBiH, RS i DB utiče na stvaranje nejednakosti i nejednakih polaznih osnova za sticanje stambene jedinice za mlađe pojedince i parove. Naša vizija se podjednako odnosi na pojedince i porodice, sa aspekta osamostaljivanja i individualnog razvoja nakon napunjene 18. godine života, te promocije porodice kao osnove društva. Kroz programe neprofitnog drugarskog stanovanja za mlađe, mlađim ljudima se može omogućiti da zakupe stambeni prostor pod uslovima koji su jeftiniji od tržišnih. Kroz jeftine stambene kredite i sufinsaniranje kamatnih stopa mlađima se može omogućiti da dođu do stambenih jedinica koje će biti u njihovom vlasništvu. Potrebno je omogućiti poreske olakšice kroz izmjene i dopune postojećih zakonskih rješenja, te uvođenje dodatnih poticaja za mlađe bračne parove, parove sa dvoje i više djece sa ciljem podsticanja porodice.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Pokrenut ćemo program neprofitnog drugarskog stanovanja za mlađe
- 🕒 Osigurat ćemo niže kamatne stope na stambene kredite za mlađe
- 🕒 Osigurat ćemo dodatne olakšice za mlađe bračne parove sa ciljem podsticanja porodice
- 🕒 Uvest ćemo poreske olakšice za kupovinu i izgradnju prve nekretnine
- 🕒 Gradit ćemo naselja ugodna za život

**Povesti borbu protiv
nacionalizma kod mladih!**

ANTINACIONALIZAM

ČINJENICE

- Pogrešne definicije nacionalizma
- Nacionalizam nije patriotizam
- Bosna i Hercegovina je država koja je već 25 godina u okovima nacionalizma u svim sferama društva

NAŠ PLAN

Sa političkom agendom koja se temelji na nacionalizmu i mržnji i koja vlada u našem društvu ne može se očekivati bilo kakav ekonomski napredak. Nacionalno i socijalno su očito u velikom raskoraku i evidentno je da se nacionalizam i ekonomsko socijalna nesigurnost međusobno hrane i međusobno podstiču. Podizanjem životnog standarda, nacionalizam slabi. U našoj zemlji danas postoje hiljade različitih inicijativa koje se bore protiv nacionalizma, nažalost još uvijek neuspješno. Antinacionalizam je odgovor nacionalizmu u kojem danas živimo, baš kao što je antifašizam bio odgovor na fašizam. Antinacionalistička platforma mora imati zajednički cilj i postati državna politika jer samo tako možemo stabilizovati zemlju, omogućiti socijalni i ekonomski razvoj, te zadržati mlade ljude u Bosni i Hercegovini.

Borba protiv nacionalizma ima više faza, a sve u cilju postavljanja antinacionalizma kao univerzalne vrijednosti. To uključuje borbu protiv nacionalizma u medijima, što ne znači cenzura medija već jasno definirati govor mržnje kao nešto što nije prihvaćeno i ne potпадa pod slobodu govora. Ovaj pristup se prenosi i u online medije, gdje smo svjedoci sve većem govoru mržnje. Također, sportski dogadaji koje prečesto prate nacionalistički istupi koji rijetko nailaze na osudu, a sve zbog toga što je nacionalizam postao stanje duha društva i zbog toga je velik posao pred nama. Ukidanje dvije škole pod jednim krovom kao najstrašnijeg primjera nacionalizma u BiH. Jasno zakonski definirati i pootkriti kazne za izabrane i imenovane dužnosnike koji promiču govor mržnje. SDP BiH već odavno nastoji zabraniti rad fašističkih organizacija i isticanje fašističkih simbola i to će nastaviti i u budućnosti.

KLJUČNI PROJEKTI

- ✓ Pokrenut ćemo agresivnu kampanju za kažnjavanje i zaustavljanje govora mržnje
- ✓ Stat ćemo u kraj širenju nacionalizma, fašizma, šovinizma i mržnje na internetu
- ✓ Finansirat ćemo projekte upoznavanja i zблиžavanja mlađih iz različitih krajeva BiH
- ✓ Zabranit ćemo rad fašističkim, terorističkim i nacionalističkim organizacijama kao i isticanje njihovih simbola

Sigurnost djece prije svega!

SIGURNA I UREĐENA ZAJEDNICA

ČINJENICE

- Svako sedmo dijete je bilo dijelom vršnjačkog nasilja do svoje 16. godine
- Tri, od deset, učenika prijavljuje konzumiranje alkoholnih pića
- „Lake droge“ djeca konzumiraju u prosjeku od svoje 13. godine

NAŠ PLAN

Kriminalitet i osjećaj sigurnosti je goruće pitanje sa kojim se suočava danas cijeli svijet. Inovacije u prevenciji kriminaliteta, koje se primjenjuju zadnjih godina u razvijenim zemljama zasnivaju se na radikalno drugačijem pristupu od onoga što mi u BiH doživljavamo kao uspješno. Danas kriminalitet negativno utiče na značajan procenat stanovništva. On za sobom povlači mnoge devijacije: visoke društvene troškove, povrede i emocionalne patnje kod žrtava, umanjuje povjerenje javnosti u demokratski sistem vrijednosti, itd. Kriminalitet predstavlja prijetnju demokratiji u cijelosti jer podstiče rasističke i zaštitničke impulse. Najosjetljiviji dio svake zajednice su djeca i mлади. Da li će se neko dijete ponašati nasilno ili biti žrtva nasilja, ne zavisi samo o ličnosti te osobe, već i okoline u kojoj se nalazi što smo jasno definirali u ovoj politici.

Kako bi se omogućio osjećaj sigurnosti građanima značajno je da vlasti na svim nivoima prihvate da sloboda nije moguća bez sigurnosti. Neki od problema na koje želimo da ukažemo i ponudimo rješenja su: maloljetnička delinkvencija, nasilje u porodici, nasilje u školi, nasilje na sportskim terenima, govor mržnje na internetu, kladionice, kockanje, alkohol, droga, sigurnost mlađih u saobraćaju i vandalizam. Treba naglasiti da se rješenje ovih problema ne može uvijek posmatrati odvojeno jer, često, imaju zajedničke uzroke i predstavljaju jedinstveno narušavanje osjećaja sigurnosti i uređenosti jedne zajednice. Politike sveobuhvatne prevencije kriminaliteta sadržavaju alternative zatvaranju prekršitelja, policijske funkcije u zajednici, borba protiv nepismenosti, društveno obrazovanje, istraživanje i komunikaciju, kao i koordiniranje mnogobrojnih programa od strane više partnera. Osnažit ćemo angažman stanovništva uvođenjem nadzora komšiluka.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Uvest ćemo programe prevencije maloljetničke delinkvencije
- 🕒 Osigurat ćemo siguran internet prostor za mlađe i djecu
- 🕒 Povećat ćemo sigurnost u školama
- 🕒 Eliminisat ćemo nasilje na sportskim terenima
- 🕒 Dislocirat ćemo kladionice i kockarnice od škola
- 🕒 Povećat ćemo sigurnost mlađih u saobraćaju

Plan za okoliš i turizam

Zaštitimo i promovišimo
blago naše zemlje

- 🕒 Reformisati turističke zajednice
- 🕒 Povećati energetsku efikasnost objekata u BiH
- 🕒 Ulaganje u obnovljive izvore energije
- 🕒 Osigurati pitku vodu za sva domaćinstva
- 🕒 Ulagati sredstva u promociju prirodnih ljepota BiH

NAŠ PLAN

SDP će u skladu sa svojom misijom pristupa odgovornosti prema budućnosti i generacijama kojima trebamo omogućiti tu budućnost, transparentno raditi na podizanju nivoa standarda okoliša i turizma, smanjujući postojeći jaz dostignutih standarda BiH prema standardima zemalja EU.

Prijedlozi okolinskih rješenja na kojima ćemo da insistiramo će biti usmjereni u pravcu korištenja naših komparativnih prednosti, aktiviranju neiskorištenih potencijala kojima raspolažemo, stvaranju uslova za dodatno zapošljavanje, ostvarenju dodatne zarade gospodarstvu sa ekološkim pristupom rada, tako da okolišne obaveze neće predstavljati trošak poslovanja, bespotreban teret, već nova radna mjesta i dodatnu zaradu.

Inicirat ćemo izradu federalnog prostornog plana i usaglasiti kantonalne planove sa njim. Divlje deponije ćemo registrovati, praviti planove zatvaranja tih deponija kroz javno-privatno partnerstvo. Nastaviti započete aktivnosti na zatvaranju općinskih deponija iz perioda našeg mandata 2010-2014 kroz izgradene i planirane regionalne sanitarne deponije. Zaštiti vode od zagađenja, poticati izgradnju opreme za tretman pitke i otpadne vode. Implementirati Direktive EU /2016/802,2015/253,2011/92 itd/. Poseban fokus ćemo posvetiti smanjenju emisija iz velikih ložišta. Povećati broj zaštićenih područja kroz Naturu 2000.

Novim pristupom u radu Vlade, ministarstvima, agencijama, fondovima i laboratorijama kreirat ćemo uslove koji će stvoriti pozitivnu klimu rješavanja okolišnih problema sa domino efektom. Uskladiti zakonodavstvo sa EU, izraditi strategiju i po mogućnosti na nivou BiH, jer okoliš ne poznaje političke granice. Navedeni problemi okoliša, loša putna infrastruktura, neusvojena Strategija turizma, neusvojen Zakon o turističkim zajednicama, nepouzdani statistički podaci turističkih posjeta su prepreke razvoja turizma u BiH.

Naš plan je usvajanje strategije razvoja turizma kao glavnog dokumenta razvoja turizma, jer je turizam pokretač razvoja ostalih grana privrede.

Pravilno upravljanje otpadom je prilika za nova radna mesta i uslov za zdrav okoliš

UPRAVLJANJE OTPADOM

ČINJENICE

- Otpad odložen na deponiju je izgubljena sirovina
- Divlje deponije su lokacije nekontrolisanih požara
- Divlje deponije su izvorišta zaraze i bolesti
- Naslijedjene općinske deponije nisu uređene

NAŠ PLAN

Nivo reciklaže, korištenja otpada kao sirovine u Bosni i Hercegovini je zane-mariv, daleko smo od svjetskih trendova. Veliki je broj divljih deponija koje ugrožavaju okoliš (zrak, vodu i tlo), a narušava se i estetika prostora.

Otpad se u svijetu posmatra kao vrijedna sirovina, pravilnim radom se pokreću razvojni projekti, aktivirane su specijalizirane firme koje proizvode opremu za obradu otpada, te se tako zapošljava radna snaga.

Razvijene zemlje otpad recikliraju, koriste kao emergent, tek se simbolične koliciне inertnog otpada deponuju.

SDP će nastaviti započete aktivnosti, iz mandata 2010-2014, na zatvaranju naslijедenih neekoloških komunalnih deponija i to gradnjom regionalnih centara upravljanja otpadom.

Hoćemo da upravljamo otpadom, ne da ga zbrinjavamo. Naš plan je da deponije ne budu odlagališta, već da se uveća udio reciklaže i proizvodnja RDF goriva iz komunalnog otpada.

Planirat ćemo nabavku opreme za proizvodnju RDF goriva, koji će se koristiti u našim cementarama, umjesto fosilnih goriva, što je ekološki opravdano i dugo-godišnji trend razvijenih zemalja.

Želimo da rasteretimo deponije, da im produžimo vijek trajanja, smanjimo eksploatacijske troškove.

Naš plan je uvođenje zbrinjavanja svih vrsta otpada na ekološki najprihvatljiviji način.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Gradnja reciklažnih dvorišta
- 🕒 Poticanje odvojenog prikupljanja otpada
- 🕒 Gradnja postrojenja za proizvodnju RDF-a iz otpada
- 🕒 Eliminacija divljih deponija, sa sanacijom
- 🕒 Podizanje ekoloških standarda postojećih deponija
- 🕒 Tretman deponijskih voda i korištenje deponijskih plinova

Povećat čemo energetsku efikasnost termoelektrana, smanjiti troškove za uvoz zemnog plina, pokrenuti investicione radove i poboljšati kvalitet zraka

ENERGETSKA EFIKASNOST

ČINJENICE

- Stara termoenergetska postrojenja, niske efikasnosti
- Neiskorišten potencijal kogenerativnosti
- Uvoz zemnog plina za grijanje domaćinstava
- Aktiviranje malih kućnih ložišta - loš kvalitet zraka

NAŠ PLAN

Bosna i Hercegovina raspolaže sa starim termoenergetskim postrojenjima niske efikasnosti i niskog stepena kogenerativnosti.

Kogeneracija (istovremena proizvodnja električne i topilinske energije) je uobičajena praksa povećanja energetske efikasnosti i smanjenje emisija iz termoelektrana. Promoviše se u strateškim dokumentima za energetiku EU (Strategiji EU 2020, Energy Roadmap 2050 i Power perspectives 2030), omogućuje uštedu primarne energije - uglja, povećanje energetske efikasnosti i smanjenje emisije CO₂.

Sarajevo i Visoko se griju na zemni plin. Visoka cijena toploste dobivene zemnim plinom razlog je isključenja velikog broja korisnika, aktiviranja malih kućnih ložišta sa upotrebom loših goriva, što rezultira lošim kvalitetom zraka.

SDP će nastaviti sa aktivnošću iskorištenja toplotnog potencijala TE Kakanj koje je pokrenuo u mandatnom periodu 2010-2014 u radu Ministarstva okoliša i turizma za grijanje do/i Sarajeva, u cilju povećanja efikasnosti TE Kakanj, smanjenja troškova za uvoz zemnog plina i poboljšanja kvaliteta zraka.

Studija opravdanosti snabdijevanja do/i Sarajeva toplotom iz TE Kakanj je pokazala ispravnost naše inicijative.

SDP će pokrenuti investicijske radove na gradnji vrelovodne instalacije od TE Kakanj do/i Sarajeva, u cilju smanjenja potrošnje zemnog plina za grijanje, poboljšanja kvaliteta zraka isključenjem malih kućnih ložišta, smanjenja emisije sumpornih i azotnih oksida i PM čestica.

SDP će pokrenuti aktivnosti povećanja kogenerativnosti TE Tuzla. Pokrenut ćemo aktivnosti utopljavanja objekata.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Iskorištenje toplotnog potencijala TE Kakanj
- 🕒 Gradnja vrelovodne mreže TE Kakanj do/i Sarajeva
- 🕒 Povećanje nivoa kogenerativnosti TE Tuzla
- 🕒 Utopljavanje objekata

Obnovljivi i čisti izvori energije u prvom planu

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE

ČINJENICE

- Energija iz malih hidrocentrala stvara više štete od dobiti
- Organski otpad proizvođača hrane završava na deponijama i zagađuje okoliš
- Ostaci iz poljoprivrede se pale i zagađuje se zrak, uzrokujući često nekontrolisane požare

NAŠ PLAN

Već duže vrijeme se hidroelektrane, posebno na malim potocima, svrstavaju u obnovljive izvore energije. Eksplozija zahtjeva za gradnjom hidroelektrana dovodi nas da se te hidroelektrane planiraju graditi u zaštićenim zonama, prirodnim biserima. Bosna i Hercegovina je dobila upozorenje i zabrinutost iz EU Parlamenta po ovom pitanju.

Istovremeno, drugi potencijalni izvori poput organskog otpada intenzivnog stočarstva, nisu iskorišteni. Tek se neznatan dio kompostira, đubrivo se ne koristi za proizvodnju bioplina.

Organski otpad iz prehrambene industrije često završava na divljim deponijama, stvarajući velike probleme okolišu.

Iskorištenje biomase proizvođača hrane i otpada iz prehrambene industrije za proizvodnju obnovljivih izvora energije.

Poticajima ćemo uticati na uvođenje reda, vodeći računa o okolišnim potrebljima, koji će farmeri, klaoničari, kožari i drugi da prepoznaju i svoj otpad iskoriste za proizvodnju energije.

Gradnjom bioplinalara ćemo eliminisati zagađenje zraka, vode i tla. Usmjerenim aktivnostima ćemo od okolišnog problema stvoriti uslove za dodatno zapošljavanje, zaradu i zaštitu okoliša.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 **Gradnja bioplinalara organskog otpada**
- 🕒 **Uvođenje penala za deponovanje organskog otpada**
- 🕒 **Uvest ćemo zabranu paljenja organskog otpada**

Za zemlju čiste vode

TRETMAN VODA

ČINJENICE

- Najbogatiji smo vodom u regiji
- Najlošiji smo po pitanju tretmana voda
- Klasična oprema za tretman voda je skupa sa negativnim uticajem na okoliš
- Veliki broj izdatih koncesija za korištenje pitke vode, neregulisanih od agencija i nadležnih ministarstava, a koje degradiraju okoliš
- Planirana izgradnja mini hidroelektrana na bosanskohercegovačkim rijekama na 128 vodotoka od toga 55 u zaštićenim područjima, a utvrđenih kao ekonomski neopravdanih i štetnih po okoliš

NAŠ PLAN

Bosna i Hercegovina na putu dostizanja ekoloških standarda EU zemalja, najveće troškove ima u sektoru voda.

Naša zemlja je u regiji najbogatija sa vodama, a najlošija po broju opreme za tretman pitkih i otpadnih voda.

Klasična oprema za tretman voda je skupa po osnovu investicijskih i eksploatacijskih troškova. Klasičan način pripreme pitke vode je hemikalijama, koje se sa izdvojenim organskim muljevima ispuštaju i zagađuju vodotokove.

Problem kod tretmana otpadnih voda je pojava aktivnog mulja, koji je toksičan, posebno opasan za okoliš.

Izazov sa kojim se suočavamo je da 50 posto stanovnika u Bosni i Hercegovini živi u naseljima do 2000 stanovnika. Za dugoročna rješenja postoje dva pristupa, graditi velika postrojenja i razvode ili mala autonomna postrojenja.

SDP će pokrenuti investicijske projekte tretmana pitkih voda upotrebom prirodnih preparata, eliminisati upotrebu otrovnih hemikalija kojima se zagađuju vodotokovi, a za koje se Agenciji za zaštitu voda plaćaju penali.

Pokrenuti projekte gradnje malih anaerobnih prečistača otpadnih voda za dislocirana naselja, eliminisati pojavu patogenog aktivnog mulja i emisije neprijatnih mirisa, te isključiti negativan uticaj na okoliš.

Tehnička rješenja koja će SDP realizovati su investicijski, eksploatacijski ekološki superiorna, a projekte će realizovati domaće firme.

Zaštitit ćemo okoliš, smanjiti troškove rada komunalnim preduzećima, domaćinstvima i malim privrednicima omogućiti minimalne troškove.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 **Gradnja opreme za tretman pitkih voda za mala naselja**
- 🕒 **Gradnja prečistača otpadnih voda za mala naselja**
- 🕒 **Revizija postojećih koncesija za tretman pitkih voda i strožija kontrola**
- 🕒 **Zaustavljanje gradnje mini hidrocentrala na rijekama od izuzetne ekološke važnosti**

Ozdravimo našu prirodu!

REMEDIJACIJA

ČINJENICE

- Neodgovoran pristup industriji devastira vode i tlo
- Procesi remedijacije – liječenja vode i tla se ne provode
- Poljoprivredno zemljište je zagađeno teškim metalima, organskim polutantima i pod stalnom prijetnjom poplava

NAŠ PLAN

Bosna i Hercegovina po osnovu rudarstva, metalurgije, hemijske industrije, koksara, termoelektrana na ugalj, naslijedjenih neuređenih komunalnih i divljih deponija te brojnih benzinskih stanica ima na stotine onečišćenih lokacija.

Remedijacija – liječenje tla i voda je obaveza koju razvijeni svijet kontinuirano provodi. Primjera radi, godišnji troškovi remedijacije u Francuskoj iznose 470 miliona eura, a Holandije 324 miliona eura.

Zbog akumulirane nebrige procjena troškova remedijacije samo jezera Modrac iznosi 130 miliona eura, a prije toga treba riješiti uzroke zagađenja, od rudnika do neprečišćenih otpadnih voda naselja.

Nastaviti ćemo aktivnosti na zatvaranju naslijedjenih neekoloških komunalnih deponija, izvršiti remedijaciju onečišćenog prostora i sposobiti ga za krajnju namjenu (zasadi, parkovi, travnjaci).

SDP će u narednom periodu pokrenuti aktivnosti na rješavanju problema otpadnih voda ugljenokopa, industrije, dovodeći ih do kvaliteta koji se zahtijeva za bezbjedno ispuštanje u okoliš.

Pokrenuti ćemo aktivnosti na remedijaciji vode i tla najugroženijih lokacija, opterećenih teškim metalima živom, kadmijumom, olovom i organskim polutantima.

KLJUČNI PROJEKTI

- Rješavanje problema otpadnih voda rudarstva i industrije**
- Uklanjanje divljih deponija remedijacija tla**
- Izrada baze podataka zagađenih područja sa GIS mapama prema EU INSPIRE Direktivi**
- Uvođenje obaveze prikupljanja otpadnih motornih i industrijskih ulja i emulzija**

**Sa dobro planiranim razvojem turizma
stvorit ćemo sadržajniju ponudu,
više turista, bolju zaradu,
veću i ravnomjerniju uposlenost kapaciteta**

STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA

ČINJENICE

- Usvajanje strategija za razvoj turizma
- Razvoj zdravstveno-medicinskog, omladinskog, seoskog turizma i drugih oblika turizma
- Poticanje izgradnje infrastrukture

U cilju stvaranja uslova razvoja turizma, kao najbrže rastuće grane privrede, treba usvojiti inovirane strategije razvoja turizma, te planirati niz novih turističkih zona u prostornim planovima. Strategija nam treba dati pravce razvoja turizma na cijelom području BiH, koje vrste turizma se trebaju razvijati, kakvi hotelski kapaciteti, infrastuktura i ostali turistički sadržaji za dobru ponudu.

NAŠ PLAN

Ministarstva, zajedno sa turističkim zajednicama i akademskom zajednicom, trebaju pripremiti izradu i usvajanje strategija razvoja turizma za period 2018-2028.

Donijet ćemo master i mikro planove turističkih destinacija.

Posebno ćemo pažnju posvetiti oblicima turizma koji mogu dati nove šanse za cjelogodišnju turističku sezonu, kao što su zdravstveno-medicinski turizam koji pruža velike šanse za zaradom i novim radnim mjestima stručne radne snage. Planiramo ulaganje u razvoj seoskog turizma, kao priliku za razvoj sela i osstanak mladih na selu.

Razvijat ćemo i ostale oblike turizma, kao što su omladinski, socijalni turizam, kroz posebne poticaje sa Razvojnom i komercijanim bankama, npr. regresiranjem kamata.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Master i mikro planovi turističkih destinacija
- 🕒 Cjelogodišnja turistička sezona
- 🕒 Ulaganje u razvoj seoskog turizma

Savremena, brza i pouzdana
registracija turista

ELEKTRONSKA REGISTRACIJA TURISTA

ČINJENICE

- Neujednačen način vođenja podataka prijave i odjave gostiju u turističkim objektima
- Izbjegavanje plaćanja turističke takse

NAŠ PLAN

Zbog neujednačenih načina vođenja podataka prijave i odjave gostiju u turističkim zajednicama imamo nepouzdane podatke, izbjegavanje plaćanja turističke takse i netačne informacije o pravom stanju turizma.

Elektronska prijava i odjava gostiju je ključ za rješenje ovog problema. Nastaviti započetu aktivnost oko elektronske aplikacije za prijavu i odjavu gostiju.

Izvršiti uvezivanje turističkih zajednica, hotela, ureda za strance i drugih institucija kojima je ovaj podatak bitan.

Uvezivanjem podataka ostvariti povećanu naplatu boravišne takse, dobiti kvalitene podatke za statističku analizu popunjenoštiti kapaciteta, broj noćenja, vrijeme boravka turista itd., a sve u cilju poboljšanja turističke ponude.

KLJUČNI PROJEKTI

- 🕒 Uvezivanje postojećih informacijskih sistema hotela, turističkih zajednica u jedinstveni sistem
- 🕒 Izrada Pravilnika o načinu elektronskog vođenja turista

